

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:
MARKÓ BÉLA
(1989. december – 2005.)
GÁLFALVI GYÖRGY
(2005. december – 2007.)

Főszerkesztő:	KOVÁCS ANDRÁS FERENC (vers)
Szerkesztők:	DEMÉNY PÉTER (esszé) LÁNG ZSOLT (kritika) SZABÓ RÓBERT CSABA (honlap) VARGA LÁSZLÓ EDGÁR (interjú) VIDA GÁBOR (próza)
Tördelőszerkesztő:	MOLNÁR ROZÁLIA
Korrektor:	SZŐCS KATALIN
Tipográfia:	BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT IRSAI ZSOLT

TARTALOM

WIRTH IMRE:

Három rövid vers ■ 5

BECK TAMÁS:

Járvány; Mérleg (Novellák) ■ 6

KESZTHELYI GYÖRGY:

Betelt a pohár s a verőér; Trójáig billeg a hintaló; Tudom is én;

A játszma lényege; Mértan a folyó fölött; kisodródott (Versek) ■ 10

KRUSOVSZKY DÉNES:

Akik már nem leszünk sosem (Regényrészlet) ■ 16

DANKULY CSABA:

Elbeszélés; A pszichológusnál; Még egy nap (Versek) ■ 25

HALÁSZ RITA:

Jó tudni (Novella) ■ 28

DIMITROV NIKOLETA:

Tánc; Éjszaka van; Rossz döntés; Körvonal; Magyarázat;

Teregetés (Versek) ■ 34

MÁRTON EVELIN:

Távolság (Novella) ■ 37

BÍRÓ JÓZSEF:

Után – után; Most másként ugyanaz; LXVI (Versek) ■ 42

PATAKI ANETT:

Minden tűzijátékom; Rendelés; Júlia nem akar; Szabadon
(Novellák) ■ 44

BAKOS GYÖNGYI:

Gyom; Cukorpaszta; Kuskusz (Karcolatok) ■ 52

ESZTERÓ ISTVÁN:

Kéklő ereknek évszakán; Bűbájosságra megtörő tilosban;

S már nem csupán az a dilemma (Versek) ■ 56

BORSODI L. LÁSZLÓ:

Csont a csonthoz, lélekhez a lélek (Prózaversek) ■ 60

LÁNG ZSOLT:

Átjárások, megérkezések – Találkozás Zsuzsanna Gahsével ■ 66

BODÓ MÁRTA:

Emlék; Felismerés; Egy férfi (Novellák) ■ 72

FÓRUM

HORVÁTH MIKLÓS:

Gondolatok Esterházy *Kékszakkállú*jához ■ 80

SÉTATÉR

KÁNYÁDI ANDRÁS:

Az őrült favágó szövegforgácsai ■ 90

NÉZŐTÉR

BERETVÁS GÁBOR:

Helyszíni közvetítés – kisvárdai „évadzáró” ■ 96

TÉKA

TIMÁR JÚLIA:

A költő éli (Rafi Lajos: *Halottként éli az Isten*) ■ 105

TALÁLT VERS

ADY ENDRE:

A hókölés népe ■ 109

NÉVJEGY

KRUSOVSKY DÉNES ■ 111

WWW.LATO.RO

archívum / szerzők / hírek / Látó Színpad – képek / linkek /
szemle / Látó-repertórium

Wirth Imre

HÁROM RÖVID VERS

NINCS MÁR POHÁR az asztalon,
leszedte a depresszió,
aki lány, a tiéd, nézz rá:
a villán hajnali falat,
szalonna a napsütésben.
Mi lesz veled, szajkó rikolt
erdőszélen. A vers vége
beléd szeret, hova mész, te
falun túli. Van-e mégse,
van-e örvendek, mégis,
ahol földig ér az ég is.

ANNYI SZÉP szöveg-élet van,
megrettenve lépnek hátra:
angyal törli belém szárnyát
mozdulatlan szeretettel.

A VÉGTELENBE nyúló terasz
fakult napernyője alatt ülsz.
Kristálypoharadban alkonyi,
mindig megnevezhetetlen.
A nap rég lement. Melege hol
váratlan ajándék a falban,
hol sóvárgás valamiért – ő
hallgat, mióta testét tegnap,
mikor? Bebalzsamozták. Te
tudsz valami rémisztően jó
kifejezést arra, ami nincs.

JÁRVÁNY

Az első injekciót a könyökhajlatunkba kaptuk. Kipirult a bőr a szúrás helye körül, s azt mondta a védőnő, hogy akinél ez a bőrpír nem ér el egy héten belül bizonyos átmérőt, annak esetében emlékeztető oltás szükséges. A felsősök azzal ijesztgettek bennünket, hogy a kilátásba helyezett második injekciót már a vállunkba kapjuk, és elviselhetetlenül fog fájni. Az órák közti szünetekben rendszerint vonalzóval méregettük a piros kör átmérőjét a könyökhajlatunkban, szorongva mérlegeltük esélyeinket. Azon a héten az erősek nem bántották osztályunkban a gyengébbeket, s az első szerelmek szövődése is abbamaradt; mindenkit ugyanaz a kérdés foglalkoztatótt. Akadt, aki megpróbálta vörösre dörzsölni bőrét a szóban forgó helyen, csak elkerülje a második szúrást. A biológianár ugyan a gyerekek nyelvén igyekezett elmagyarázni nekünk minden ilyen szemfényvesztés népegészségügyi kockázatát, a félelem azonban nagyobb úrnak bizonyult.

Szívósan el akarom felejteni önnön gyermekkorom, a fenti emlék hatására mégis kételkedem abban, hogy akkoriban mindannyian rezisztenssé váltunk a megcélzott vírussal szemben. S ennek a kételynek különös jelentőséget ad, hogy épp a múlt hónapban ütötte fel fejét a szomszédos országban e vírus okozta járvány. Minden iskolai évfolyamban előfordulhattak gyávák, akik felelőtlenül kibújtak az emlékeztető oltás kötelezettsége alól, miáltal a társadalom nem elhanyagolható része hazánkban fogékony maradt a kórra, s persze fertőzni is képes.

Kisiskolás fiamért, akit csak jövőre fognak beoltani, tanítás után magam megyek autóval a suliba; nem engedem, hogy most igénybe vegye a tömegközlekedést. Szüntelenül fecseg mögöttem a hátsó ülésen, sok újat persze nem tud mondani nekem. Az erősek az ő osztályában is bántják a gyengébbeket, s már előfordulnak bimbózó szerelmek. Leparkolok egy plázánál, néhány élelmiszert vásárolnom kell. A gyerek mindenáron be akar jönni velem, nem kis erőfeszítésembe kerül rábeszélnem, hogy inkább sétáljon egyedül az épület körül. Zsebre vágott kézzel, duzzogva oldalog el valamerre. Nem baj. Csak az hiányzik, hogy valaki ráköhögjön odabent a polcok között. A bejárat felé haladva konstátálom, hogy a földszinti kávézó tönkrement. A kirakat üvegére változatlanul rá van gravírozva a felirat: JÓ HELY,

JÓ EMBEREKNEK! De már plakát hirdeti az üvegre ragasztva, hogy az üzlethelyiség kiadó.

A szupermarketben viszonylag gyorsan a kosaramba rakok minden szükségeset: banánt, száraztésztát, kínai szószt, kávétejszínt, gyümölcslevet. Egyetlen pénztár van nyitva. Gyanútlanul beállok a sorba, s már elkezdem kipakolni a holmikat, amikor az előttem álló, hajléktalan külsejű vásárló hirtelen megfordul, s összetalálkozik a tekintetünk. Mintha villanyáram futna végig rajtam, amint megismerem. Jenő az, akinek oroszlánrésze van abban, hogy el akarom felejtetni a gyermekkorom. Harmadikban bukott le hozzánk, s azzal vált népszerűvé a fiúk között, hogy zokszó nélkül viselte el a fájdalmas emlékeztető oltást. Vele ellentétben vézna voltam, nem tudtam focizni, s a tanulmányi eredményemet is elirigyelte. Nem volt nap az iskolában, hogy verbális vagy fizikai bántalmazást el ne szenvedtem volna tőle.

Irtózatos erőfeszítéssel közönyt színlelek, s elnézek a válla fölött. Ő sem erőlteti a szemkontaktust, de érzem, hogy lopva végigmustrálja az általam vásárolt árukat, mintha azokból következtetni lehetne jelenlegi életemre. Miután fizetett, tétován ismét hátrafordul, és köszönés gyanánt zavartan bólint, amit igyekszem nem észrevenni. A találkozás hatása alatt alig bírom leszámolni az aprót a pénztáros elé.

Még mindig remeg a teli szatyrot tartó kezem, amikor kilépek a plázából. Erősen alkonyodik. Fiam a tönkrement kávézó kirakata előtt áll, a feliratot betűzi. Mellé lépek, s a tükörképemet bámulom szótlanul az üvegen. Miért van zárva?, kérdi váratlanul a gyerek, s felnéz rám. Mert már nincsenek jó emberek, felelem végtelenül szomorúan. Átölelem fiam vállát, s elindulunk az autó felé.

MÉRLEG

Bizonyos lélekbúvárok szerint azért félünk halottainktól, mert még életükben a halálukat kívántuk. Márpedig a férfi odahaza szeretne kimerészkedni a korai sötétség beállta után is a vécére anélkül, hogy az árnyékokkal telezsúfolt tágas előszobán áthaladva felesége kísértetétől kellene rettegnie. Az asszony most éppen mélyaltatásban, operálják a combnyaktörését. A férfi a kórházi folyosóra kihelyezett padok egyikén foglal helyet. Várja a hí-

reket, s önvád mardossa közben. Kikapcsolt mobiltelefont szorongat bal kezében, amit felesége adott át neki, mielőtt a műtőbe tolták volna. A készülék ebben a formában a férfi számára hasznavehetetlen, hiszen nem kapta meg nejétől a SIM-kártya kódját. Bármennyire szeretné átnézni élete párjának szöveges üzeneteit, nem fér hozzájuk. Ha viszont váratlan komplikáció következtében az asszony elhalálozna, férjének a mobilszolgáltató cég minden bizonnyal kiadná a kódot. S akkor a férfi megtudná, feleségének vajon volt-e szeretője, vagy csupán kifejtett paranoia gyötri őt hosszú ideje már. Rutinműtétről van szó, de bármi megtörténhet. Amint idáig ér gondolatban, a férfi egyszer csak megrázza a fejét, mintha ily módon akarná megzabolázni önnön képzeletét. Megérzi, ahogy a hirtelen mozdulat felkelti a folyosón várakozó többi hozzátartozó figyelmét. Jobb híján elvörösödve pislog az őt bámuló ismeretlenekre.

A férfi másik kezében keménytáblás könyv, a borítón egy nagyváros látképe madártávlatból. Felesége kérte, hogy hozzon ki számára a bibliotékából valami olvasmányt, amivel a lábadozás hetei alatt elterelheti önnön figyelmét az ingerszegény környezetről. A férfi el fog mondani az asszonynak a szerzőről mindent, amitől csak ígéretesebbnek tűnhet a kikölcsönzött regény. Az író nő középiskolás korában idegösszeomlást kapott, azóta is szorongások gyötrik. Ezért nem vette át személyesen a neki ítélt Nobel-díjat. Nehéz életpálya, de a férfi feleségének vajon mi jutott? Az asszony egyszer szerepelt egy beszélgetős műsorban az egyik kereskedelmi tévécsatornán, s elárulta a műsorvezetőnek, hogy férje türelmetlenségéről a milenniumi földalatti jut eszébe olykor. Tudniillik az egyes metró szerelvényeire jellemző, hogy alig van idejük a ki-, illetve beszállásra az utasoknak. Na, és a névtábla közös otthonuk postaládáján! Csak a családfő neve van feltüntetve, mintha az asszony nem is létezne. Nyilvánvaló, hogy a házasságkötés a szuverenitás egy részének feladásával jár együtt, de a nő egyre gyakrabban szeretne kilépni férje árnyékából. A férfit tulajdonképpen azóta gyötri beteges féltékenység, hogy neje a Mónika-show ominózus adásában mindezt ország-világ tudtára adta.

A kórházi padon ülve a várakozó férj egyszer csak azon kapja magát, hogy már percek óta próbálja megállapítani, vajon a keménytáblás könyv vagy a titkokkal terhes mobiltelefon nehezebb-e. Felesége élete vagy az író nőé bír-e nagyobb súllyal? Amint a tárgyakat egyensúlyozza két kezében, mintegy mérleg benyomását kelti a külső szemlélőben. De hirtelen kinyílik az egyik ajtó, s egy fehér ruhás nővér az ő nejének nevét kiáltja. A név hallatán azonban nem egyedül a férj pattan fel ültéből a folyosón. Az ide-

gen pasi tweed-zakót visel, szemüveges és erősen kopaszodik. Miközben bizalmatlanul méregetik egymást, a férj megrémül a gondolattól, hogy felesége bevallottan vonzódik a tanáros külsejű hímekhez. A habozás csupán egy pillanatig tart. A két férfi egyszerre és tétován indul el a nővér felé, mint akik jó előre tudják: az ajtóban óhatatlanul találkoznak majd, akár a párhuzamosok a végtelenben.

BETELT A POHÁR S A VERŐÉR

Szinte naponta csapódnak fel
a ketrecek fekete rácsai.
Ó, de gyakran fürdöm oroszlánvérben!
Sebeimet, mint az utcák ebei
kitárom boldog-boldogtalannak,
hadd lássátok ti is, széltoló császárok:
életem mégiscsak főprodukció,
áldozatomért vastaps csap fel valahonnan,
nem halvány nyüzsgés, székek recsegése.
Elmúlásom csak bennem nyöszörög.

Kik azok, akik folyton kincset keresnek
felajzott ujjakkal lavórnyi zsebükben,
és csak ott találnak sikító kielégülést?
Vajon kik azok? A gladiátor tudja, ismeri
őket, mert ő az, aki más dimenziókban
nyeli a port, görbíti húsban a kést
addig, amíg az egy felejthetetlen,
századokba nyúló másvilágot karcol
egy kockás füzetbe. Nem gyolcsos szerelmeket,
hanem a porond vérző testiségét.

Nem páholyban ül, ott áll az arénában,
tíz vadállattal is végez, míg alkonyodik.
Kiábrándultan nyögnek az uralkodók:
Ó, Zeusz vagy ki a frász, tedd már el
láb alól, mert lám, már kinövi ruháit,
bennünket meg törpékké zsugorít.
De válasz sehonnan nem érkezik,
marad az ujjak, a tenyerek játéka,
pár mohó szerelem néha körbefont.
Napi elmentett halálom viszont
az élet harmincharmadik fogása.

TRÓJÁIG BILLEG A HINTALÓ

Sorozathalál. Alig észlelhető
– annyira kevés – csak a megfontolt idő...
csak ecet a szomjra, csak só a sebre,
csak az agy telkének apró parcellája.

Cementbe öntött hosszú csont-
szilánk, mint folyó medrén lapuló repesz:
időtlenése kámför, rozsdamarta akna;
– egy gyászjelentés típusadatai. –
Könyvelik, számlázzák – postás hozza házhoz,
ajánlott küldemény, aláírás, baksis...
nem villany-, gáz- – magas lázszámla ez –
figyeld az arcot: mennyire csalódott;
(mely égi szférákig érvényes az összeg?)
a tény hallgat, akár egy tükörkép:
a barlangnyílásból elgördült szikla
helyén kétezer éve nagy kupac gané –
se viharfelhők, se dörgés, se szikra –
nyílvessző hegye a halánték mögött –
hízhatnak a barmok – a mennyország kié?
Ásító szoba. A Szellem kiköltözött.

A gravitáció omladozó háza
megunva szerepét égre lakoltat
egy ernyedő testet – *felébredt* – hallja mégis;
áramütés rángatja vissza a holtat,
mielőtt megnyílna a fehér alagút.
Majd újra az üledék, a bűzlő iszap...
suttogás, rémmese, konspiráció,
szétkúsuló pletykák egy történelemről.

És újra meg újra a fájdalmas „*miért?*”
Csend. A Styx partján elesett légió
s egy görög isten. (Csodák már soha többé...)
Csak mesék, legendák – az álom hírnökei.
Elbilleg magától Trójáig – bármeddig
a szekérbe fogott sánta hintaló.

TUDOM IS ÉN

Tudom is én, mennyire ért utol,
mennyire maradt mögöttem,
volt-e benne némi áhítat,
vagy csak úgy, törődötten
leült mellém egy konyhaszékre
és kérdezősködött:
szándékok, célok, mit miért.
(Leskelődött ám a börtönőr,
hátha a büntudat
mint tolvaj a sitten
mégiscsak bennem szöszmötöl.)

Mit tudom én, a rang és a pléjboj
időnként merre üzekedtek.
(Vigyázat! Faulkner sem vétkezett!
Mosott és szutykos menekvéseket
hagyott a ruhaszárítón.)

Fogalmam sincs a szertartásról,
száradok, hullok, alvadok.
A vezércikk másról szól.
Valami otromba majmok, torzszülöttek
csokornyakkendőt kötöttek,
az új alázat jelvényeit hordják.
Zsíros vacsorák, pléhdobok,
zsibongó cédák, álpapok
falra öntik a szenteltvizet,
boszorkánykonyhák gőzein
fulladozik a díszmenet.
Tudom is én
a végek kezdetén,
mit ér az emberismeret.

A JÁTSZMA LÉNYEGE

Ez meg mi? Átvészelt kártyajáték?
Elúszott vagyon, lovarda, kastély?
Egyéb vita-téma: – elhagyott szálló...
pedig nézd: ott, a finom kéz mögött
lüktető, forró hús. (Erről is beszéljünk?)
Új képrendszereket, ezer mikrofont
hozhatsz – az elvárt szöveghalom
ott landol majd a sarki kukában.
Megtapizzalak? Kis kamaszsargonom –
Egy másik kézfogás – Új kiegyezés;
a játszma lényege – ha meg véget ér,
borul az asztal is, úgy, ahogy
a rögzített tárgyak borulni szoktak.
Átizzadt éjszaka – álmos kapunyílás.
Nem látnak. Vajon segítsek rajtuk?
Nedves mimóza. Óvatos öledbe
tálalok (diszkrét reggelit mára).
Ínyenc fogás. Lassan levetkőzik a nap,
halványan megtestesít egyet és mást.
A park fölött más látszat, újszülött tavasz.

Bakelitlemezen recsegő fél-régi testek.
Miféle hangok? Hány ezer könyvelő?
Ha csak így krepp-papír-módra
összetúrtd bennem az aknamezőt –
ha játék lettem, valami kalejdoszkóp,
belső színvilágod álomba kergetett –
– nem így ütemeztem eddig az erotikát –
borostásan jártam, mint sivatagjáró,
hetekig vártam az első szomjúságot.

Lassan mutatkozik be a négyzet, a körív
vagy pelyhes, eddig még idegen kallódások,
formáimhoz, testemhez úgy közelednek,
hogy végül illatos, új kaptárt építek –
vesztett és időnként újra megtalált kéz-láb-

bilincs, kulcsszavak, valami összekötő ösvény...
olvasok ebből a lapból most már szünet nélkül,
valami felmentő csontritkulásig?
Az összes emléktárgy elkallódásáig?

Elgondolkozom: élés vagy visszaélés?
De hát most már mindegy – mennyi a váltságdíj,
megértő esküdtszék? – kacatjaimat ingem alá rejtem,
a tárgyalóteremből pedig távoznom kell.
Mosolyogva félrecsapni a faragott ajtót.
Enyém mától a tiltott tulajdon,
új egek, levegők, kábító illatok,
a park fölött fetregő, kifosztott tavasz.

MÉRTAN A FOLYÓ FÖLÖTT

(EGY FÉNYKÉP NYOMÁN)

Azok a rozsdás (festett?) téglalapok...
(ékek a víz kávészínű bordázatán?) –
gondolom: nem kunszt, nem nagy dolog...
beszól az őshonos tulaj, a szerző:
ugorhatsz, ha meguntad végleg.
Figyeld csak, ott az az erdő,
meg hogy: ha most balra nézek,
lelépek – ez és más hasonzóru
célzott természetrajzi képek...
a temetőbe megint más híd vezet.
(Vajon sárga az is? Sík-? Csőidom?
Koromszagú, olajos síntelep?)

Ezen a vonalon nincs balesetveszély;
vaskorlát véd a forgalomtól,
csak a fák színe húz a folyóra,
zuhansz, ha kiengeded a féket,

szóval, ha elfogy a bor s a nóta.
A város régi, itt *énértem* és
teérted van minden – a hidak is
tetőled várják a napi választ,
távolban házi magány – betonpiramis,
melyben a sírrabló soha kincset,
de még balzsamos reményt sem talált.
Ezért aztán egyszer hazaindultában
az egyik hídról (a vasúti volt talán)
hazavitt egy-két szatmári halált.

KISODRÓDOTT

két pont között relatív téridőben
olvadó aszfalt forró tevehátán
gyaloghintóban hindu térítőben
holtvágányon egycentes szajha ágyán

sirálvásznakban a szellős Duna-parton
jégbe fagyva egy michigani tóban
kék neonfényben romlott utcasarkon
óriás toronyba szorult felvonóban

kiltben csadorban selyemkimonóban
papi talárban egy gót sekrestyében
sunyi golyóként egy jól célzott szóban
világudvaron egy vélt nemzet-közben

márkás szerelésben nyakig a szarban –
bocsánat de ezt éppen így akartam
(rövid szó roncsa a hajtűkanyarban)

Krusovszky Dénes

AKIK MÁR NEM LESZÜNK SOSEM

RÉSZLET

Délután háromkor megérkezett a gyógytornász Bozóhoz és Imikéhez; heti bontásban mindenkinek megvolt a saját napja, és most került a fiúkra a sor. Az ápoló kifejezetten élvezte ezeket a foglalkozásokat, mert Szántó Mari, a maga tántoríthatatlanul vidám temperamentumával mindig friss levegőt hozott a ház áporodott belterjességébe. Miközben a fiúk elmeredve, görcsbe fagyott, girbegurba végtagjait emelgette, forgatta és nyomkodta, amivel elég komoly szenvedésnek tette ki őket, a legképtelenebb városi pletykákkal szórakoztatta a társaságot. Most például megtudták tőle, hogy mindenki az iskolaigazgató balesetéről beszél, aki a hétvégén a kertjében rendezett bográcsozáson részegen magára rántotta a halászlevet, és azóta a debreceni kórházban fekszik, lepörkölődött bőrrel. Közben hétfőn kisebb pánik tört ki, mert a tűzoltók délután körbejárták a játszótereket, és hazaküldték a gyerekeket egyfajta óvintézkedésként a sugárszennyezés ellen. Erre ma reggel a szülők jelentős része nem ment munkába, mert nem volt hajlandó elengedni iskolába a kölyköket, ez viszont mindenféle fennakadáshoz vezetett.

– Volt olyan bolt, ami ki sem tudott nyitni, mert nem volt elég eladó – mesélte göcögve a gyógytornász, miközben Imike vállát hajlítgatta, amit az a szerencsétlen összeszorított fogakkal igyekezett minél halkabban elviselni. – Ott mentem el reggel az Ifjúsági ABC előtt, de le volt eresztve a rács. Benéztem, és láttam, hogy Molnár Jóska, a boltvezető odabent telefonál hótt idegesen.

Miközben a többiek nevetgélve hallgatták végig Szántó Mari futamait, már ha nem nyögtek éppen, az ápoló ezúttal szótlánul tette a dolgát mellettük. Szerencséjére Mari harsány volt ugyan, de tapintatos, pedig ez a két tulajdonság elég ritkán jár együtt. Csak a foglalkozás után, már a folyosón kérdezett rá, hogy mi a fene van vele.

– Kicsit enervált vagyok, ennyi az egész – mondta a férfi.

– Kérsz egy cigit?

- Nem, kösz, van nekem is.
- Akkor igyál egyet.
- Az jó lenne, de még van egy kis dolgom.
- Nem is úgy értettem, hogy most azonnal – röhögött föl Szántó. – Majd ha végeztél, utána.

A férfi hosszan nézte a nőt, miközben az a kijárat felé sétált a maga jellegzetes, kacsázó járásával. Annak ellenére, hogy alacsony volt és kissé kerekded is, de lehet, hogy éppen ezért, mindig is érzett benne valami nem nyilvánvaló, de a felszín alatt határozottan lüktető szexuális kisugárzást. Előfordult, hogy egy-egy foglalkozás során, miközben a nő gömbölyű mozdulatait figyelte, válla forgását, a könyöke két oldalán kiduzzadó húst, mikor behajlította a kezét, kardigánja rejtekében föl-le hullámzó mellét, és széles csípője alatt határozott rakományként domborodó fenekét, egészen rákívánt. Persze, ezt mindig igyekezett leplezni; jól ismerte Szántó férjét, aki a sporttagozatos iskolában volt testnevelő tanár, és nem szívesen akaszkodott volna össze vele, amellett, hogy az egész merő fantáziálás volt csupán.

Munkanapjából már csak egyetlen feladat volt hátra, meg kellett fürdenie Hajnal Ágnessel. De azután, hogy délelőtt olyan sután adta át a beteghordozónak, kissé feszengve gondolt arra, milyen hangulatban fog telni ez az amúgy sem egyszerű művelet. A nagy fürdetés is heti beosztás szerint ment, persze közben többször alaposan lemosdatták a betegeket, de ülőfürdőre hetente egyszer, legfeljebb, ha a páciens nagyon ragaszkodott hozzá, kétszer kerülhetett sor. Hajnal Ágnes szombaton már fürdött egyszer, de már akkor jelezte, hogy a hét közepe felé szeretne egy másik alkalmat is, és úgy jött ki a lépés, hogy erre most kerülhetett sor.

A két lány túl volt már a délutáni pihenőn, amikor bekopogott a szobájukba. Kiskati beesett szemmel nézett az ápolóra az ágyából, amikor az mellé lépett, nyilván nem aludt valami sokat az éjjel, és részben még mindig a hatása alatt tartotta Aszalós tegnapi csúnya rohama.

- Kati, hogy vagy, kérsz valamit? – kérdezte tőle tapintatos hangon.

A lány határozottan megcsóválta a fejét, majd zavartan ránézett a szobatársára. Ezek biztos megbeszélések már, hogy milyen goromba voltam dél előtt, gondolta az ápoló, de igyekezett nem magára venni a lányok sértett hangulatát.

- Ilonához sem szeretnél átmenni?

Erre már nem reagált olyan egyértelműen a lány, elgondolkodva nézett maga elé.

– Azt hallottam, elakadt a válogatással, esetleg segíthetnél neki megint – folytatta a férfi, mire a lány a szemébe nézett, és alig hallhatóan, szinte lehelve mondta.

– Jó.

A lélegeztető csövét óvatosan kihúzta a kanülből, majd átültette Katit a tolószékbe. Olyan érzése volt az ápolónak néha, amikor leemelte az ágyról a lányt, hiszen Kiskati testének alig volt súlya, hogy akár zsebre is tehetné, és úgy hordozhatná körbe a házban. Legvégül még odaadta neki kedvenc sálját, amit a lány mindig az ágy fejére tekerve tartott, s ami nélkül, hiszen ezzel fedte el felmetszett torkát, nem volt hajlandó kimozdulni a szobából. A férfi csak azután fordult oda Hajnal Ágneshez, hogy egyedül maradtak a helyiségben.

– Ágnes – szólalt meg odagörnyedve a lányhoz –, ne haragudj, kérlek, a délelőtti miatt...

A lány szigorú tekintettel nézett rá, mint valami ősi törzs bírāja, aki még nem döntötte el, hogy mi legyen a vétkes büntetése.

– Maradjon köztünk – folytatta a férfi a másik bizalmára apellálva –, de kicsit összerúgtam a port a doktornővel. Illetve ő velem. Az egész nem nagyon érdekes, de éppen akkor történt, amikor elrohantam.

– Tudod, hogy mennyire bánt – szólalt meg Ágnes –, ha úgy adogatok egymás között, mint egy rongybabát.

– Persze, és igazad is van, de muszáj volt...

– Ne ragozzuk túl, jó?

A férfi mélyen bólintott egyet, és rövid időre csukott szemmel lecsüggesztette a fejét. Mire újra felnézett, a lány már mosolyogva viszonzta pillantását.

– Mehetünk? – kérdezte az ápoló, aztán nekiállt kiszabadítani Ágnest az ágyból.

A betegek fürdője gyakorlatilag egy rendes, szoba méretű helyiség volt, ablakok nélkül, a folyosónak a hátsó bejáratához közelebb eső végében. Falai valamivel fejmagasság föléig ki voltak csempézve, a bejáratnál szemközt pedig egy szintén fehér egyencsempével kirakott betonkád állt, mellette karos emelő, egy műbőrrel bevont gurulós vizsgálóágy és egy fehérre mázolt vaspolc, amin a fürdető szerek és a kisebb segédeszközök sorakoztak. Az emelőt inkább csak a férfiak fürdetésekor kellett használni, vagy akkor, ha a fürdetést végző ápoló vagy beteghordozó még nem volt elég gyakorlott. Olykor a könnyűnek tűnő testeket sem volt olyan egyszerű finoman behelyezni a mély kádba, főleg ha közben a víz hófokára, a beteg gerincé-

nek biztonságos megtámasztására és a magatehetetlenül lógó végtagokra is oda kellett figyelni. Legutóbb Kiskatit ejtette el majdnem a kád nedves szélére ügyetlenül feltérdelő beteghordozó fiú, márpedig, hiába ölmagaságról van csupán szó, ha ezeket a testeket elejtik, borzasztó komoly sérüléseket lehet nekik okozni; és nem csak fizikai értelemben.

Az ápoló betolta Hajnal Ágneszt a fürdőbe, és a vizsgálóágy mellé állította kocsiját, aztán visszalépett az ajtóhoz, és behúzta rajta a reteszt. Amikor ismét a lány előtt állt, az felemelte jó kezét, a férfi pedig kissé előrehajolt, hogy a lány a nyakába tudjon kapaszkodni. Egy picit elég volt hátrafeszténi magát, hogy Ágnes teste kiemelkedjen a tolokocsiból, ezután egyik kezével a hátát támasztotta meg, másikkal a combjai alá nyúlt be, s egy következő lendülettel áttemelte a lányt a vizsgálóágyra. Minden gördülékenyen ment, s a férfi elővigyázatos és finom mozdulatai nyomán Ágnes szinte úgy érezhette, magától indul meg a teste. Ahhoz is különleges tehetség kell, hogy valaki úgy tudjon hozzáérni egy másik emberhez, hogy az ne azt érezze nyomban, behatoltak a személyes terébe, megsértették intimitását, önállóságát, önbecsülését. A legtöbb beteghordozó és ápoló, amikor emelt, kilókat emelt és testrészeket, tömeget, magatehetetlen húst. A férfi iránt azonban valósággal rajongtak a betegek, mert az ő mozdulataiból valahogy hiányzott a gépiesség; amikor ő vett a kezébe valakit, az mindig inkább előzékenységnek tűnt, mint kötelességnek. A többiek karjában betegnek érezték magukat a páciensek, míg az övében kivételezettnek. Nem minden alkalommal persze, de jóval többször annál, mint ami egy ilyen helyzettől remélhető lett volna.

Ahogy Ágnes merev testrészeit eligazgatta a vizsgálóágyon az ápoló, nekiállt levetkőztetni a lányt. A virágmintás, elől záródó egyrészes szoknyaruha első gombjainak megoldására azonnal kipirult Ágnes arca, és zavartan lesütötte a szemét. A betegek a fürdetéshez általában minél egyszerűbben levehető ruhát szoktak választani, a férfiak gyakran csak egy fürdőköpenyt kérnek, és nem vesznek alá semmit, hiszen arra a pár mééterre, amit a folyosón megtesznek, felesleges is volna. A nők inkább megadják a módját, de arra azért ők is ügyelnek, hogy ne jelentsen túl nagy kihívást a fürdetőnek megszabadítani őket a gönctől. Az ápoló most mégis kissé elbizonytalanodott, miközben a szoknyarészt is végig kigombolta, hiszen az indokoltnál néhány fokkal alkalmibbnak tűnt a lány öltözete, és Hajnal Ágnestől egyébként sem állt távol, hogy akár egy fürdetésből is hiúsági kérdést csináljon. A ruha két szárnyát széthajtva azonban minden kétsége elszállt az ápolónak, és egy pillanatra meg is torpantak kezei a levegőben, de aztán igyekezett

úgy folytatni a műveletet, mintha nem értené az üzenetet napnál világosabban. A ruha alatt a lány egy finom, elegánsan kihívó, csipkével díszített fehér kombinét viselt, ami olyan tájidegen volt a fürdő ridegen praktikus kisvilágában, hogy eleinte alig mert ránézni a férfi. Vajon mikor és hogyan vette föl ezt a fehéreneműt a lány, gondolkodott az ápoló, miközben Ágnes karjairól lehúzta a virágmintás ruhát. Egészen biztosan nem ezt látta rajta a reggeli öltöztetésnél, vagyis nyilván Kiskati segített neki átöltözni délután, tehát itt egy ügyesen kivitelezett tervről van szó, aminek, hiszen más nem lehet, ő a célpontja.

Jobb tenyerét finoman a lány háta alá csúsztatta, majd megemelte egy kissé, és az alkarjával megtámasztotta, amíg a ruhát aláhajtotta; majd ugyanezt a mozdulatot megcsinálta a másik oldalról is, csak itt nem behajtotta, hanem a megemelt hát alól egyenesen húzással kiszabadította az anyagot. A víz közben lassan csobogott a kádba, és ezért a kis hangért mindketten há-lásak voltak, mert legalább ez kitöltötte az űrt, amit a szótlanságuk hagyott a terem levegőjében. A következő lépés a kombiné levétele volt. Az ápoló még előtte, csak hogy egy kis időt nyertjen magának, egy hőmérővel ellenőrizte a vizet, majd a hideg csapot egy negyed fordulattal megengedte. A kombiné vékony pántjait leakasztotta a lány libabőrös válláról, aztán a nyaka alá nyúlva megemelte kissé a hátát, s ameddig lehetett, lehúzta róla a könnyű anyagot. Hajnal Ágnes derékig meztelen volt, és fedetlen mellei akarva-akaratlan magukra vonták a férfi tekintetét. A szinte tökéletesen szimmetrikus, telt hófehér félgömbök tetején keményre összehúzódva, mint két cseresznye, ült a két mélyvörös mellbimbó. Az ápolónak ismét eszébe jutott az a méltatlan beszélgetés, ahogy a kollégái egymásra licitálva sorolták, mit csinálnának a lánnyal, ha tehetnék, s minél inkább összerándult a gyomra a dühtől, annál semlegesebb mozdulatokkal igyekezett lehúzni Ágnes derekáról a fehéreneműt. Keze csak akkor remegett meg kissé, amikor a ruha alól előbukkant a lány elképesztően dús, mélyfekete szeméremszőrzete, mely úgy terült el a fehér combok találkozásánál, mint egy titokzatos, hívogatóan sűrű erdő egy behavazott völgy mélyén. A vetkőztetés alatt végig nem néztek egymás szemébe, de ez legalább akkora önfegyelmet igényelt, mintha farkasszemet néztek volna, hiszen végül is éppen azt csinálták, csak fordítva.

A férfi egy nagy törölközőt vett a kezébe, és azzal takarta le a csempéken visszaverődő neonfényben szinte világító meztelen testet. Ha bizonyos szögből nézett rá az ember, észre sem vette, hogy Hajnal Ágnes tagjait megnyomorította a vírus. De még akkor is, amikor feltűnt, hogy az egyik kéz

jóval vékonyabb, mint a másik, hogy a rossz karon úgy ül a használhatatlan könyökízület, ahogy öreg fákon szokott egy-egy elburjánzott görcs megkapaszkodni, a csuklón pedig szabálytalanul hátrafeszl az összevissza ujjakkal megszórt kézfej, vagy hogy a csípő kissé elferdült, mintha két hatalmas kéz tekert volna egyet a két végén, a két láb pedig, ha csak kicsit is, de rövidebb, mint amilyennek lenniük kellene, vékonyak, kórószerűek, a térdek befelé borulnak, a bokákon rendezetlenül eltekeredve csüngenek a lábfejek, s még a lábujjak is össze vannak húzódva; még ha valaki mindezt látta is, akkor sem mondhatta, hogy ne lenne valami harmonikusság Hajnal Ágnes testében. Persze, mihez képest, nyilván ez is számít, de a többi beteg gyermeki méretű végtagjaihoz, roncsolt gerincéhez és olykor szabálytalan formájú koponyájához meg girbe-gurba csontvázához képest mindenképpen.

A vizsgálóágyat a kád mellé gördítette az ápoló, elzárta a vizet, még egyszer megmérte a hőfokát, majd behelyezte a műanyagból készült támasztóülést az aljába, beállította kellő magasságúra, aztán odafordult a lányhoz. Amikor elkezdett a gondozóban dolgozni, gyakran azon kapta magát, hogy öntudatlanul a gégemetszettek nyaki kanüljét bámulja, tudta, hogy nem szabad, de képtelen volt a tekintetének parancsolni. Az idő múlásával aztán egyszerűen megszokta ezt a látványt, sőt, már fel sem tűnt neki, a leghétköznapibb dologgá vált, valami olyasmivé, mint az egészséges arcon megjelenő bibircsók, anyajegy vagy májfolt; szóra sem érdemes semmiséggé. Ám amikor a lány testét a ráterített törölközőn kívül más nem fedte el, nyitott légsöve ismét nagyobb hangsúlyt kapott. Mégsem volt visszataszító, inkább megejtő és bizonyos szempontból felkavaró; habár valójában nem lehetett rajta benézni, az ápoló gyakran úgy képzelte maga elé a sebet, mint egy ablakot, ami a lány huzatos bensőjébe nyílik, s amit valami képtelen hiba miatt lehetetlen bezárni.

Miután a vizsgálóágy kerekeit rögzítette, lehúzta a törölközőt a lányról, majd mellé lépett, hasát az ágy széléhez nyomta, bal kezét a lány nyakára, jobbját pedig a feneké alá csúsztatta, aztán fűjt egyet, és izmait megfeszítve a levegőbe emelte a magatehetetlen testet. Ágnes ugyan nem volt olyan papírkönnyű, mint Kiskati, de azért a férfi nem szakadt meg a súlya alatt. Inkább az okozott nehézséget, hogy a két lecsüngő lábat úgy emelje át a kád peremén, hogy közben baljával a fejet nem engedi túl mélyre, s a gerincet végig egyenesen tartja. Ahogy teste a forró vízbe ért, egy pillanatra megint libabőrös lett a lány, s mellbimbói, ha lehet, még keményebben felmeredtek, mint addig. Ha csak egy kissé előrehajtanám a fejem, villant be a férfinak, be tudnám harapni őket. De saját gondolatától annyira za-

varba jött, és olyan rémülten próbálta elhessegetni maga elől a képet, hogy a végén az ideálisnál néhány centiméterrel magasabban eresztette el a lány testét, aki szinte belezökkent a kád aljába fektetett támasztó ülésbe, és egyszerre riadt és számonkérő tekintettel nézett fel rá.

– Ne haragudj – mondta az ápoló elvörösödött képpel.

– Lehetnél kicsit óvatosabb – felelte a lány, és elvette a kád szélére rakott szappant.

Volt olyan beteg, akit tetőtől talpig meg kellett mosdatni, és volt olyan, akihez hozzá sem kellett érni, mert boldogult egyedül is. Hajnal Ágnes valahol középúton helyezkedett el ebben; amit használható kezével elért, azt megmosta ő, de combközéptől lefelé a lábait, és a nyakszirtjétől a derekáig a hátát az ápolóknak kellett beszappanozni és leöblíteni. A férfi hátralepett a kádtól, és lehajtott fejjel várta, hogy a lány szólítsa, közben mélyre szívta a szappanhabból felszálló gyöngyvirágillatot, és két kezét, mint a sorfalban álló focisták, összekulcsolta a lágyéka előtt.

Csak néhány percig állt ott, mégis, amikor a lány szólította, olyan érzése támadt, mintha már órák óta a helyiség közepén szobrozott volna. Amennyire csak bírt, igyekezett semmire sem figyelni, és ez olyan jól ment neki, hogy úgy tűnt, nyitott szemmel alszik. Ágnes hangját sem hallotta meg először, csak akkor kapta fel a fejét, amikor erőteljesebben rászólt a lány, akkor viszont gyorsan a kádhoz lépett, és kissé kapkodó mozdulatokkal elkezdte lemosni a lány csontos lábait.

– Hát veled meg mi van, hol jár az eszed? – mosolygott rá Ágnes a kád fölött lebegő langyos felhőn keresztül.

– Elfáradtam egy kicsit.

– Hosszú nap volt?

– Nem annyira, inkább idegesítő.

– De legalább lassan vége.

– Lassan...

– Aztán kipihenheted magad.

A férfi megvonta a vállát, majd átsétált a túloldalra, és beszappanozta a lány hátát, miközben az a kád szélében megkapaszkodva kissé előrehúzta magát. Így, előregörnyedve Ágnes mellei megint a vízfelszín fölé kerültek, az ápoló pedig, mivel nem volt kitéve a másik tekintetének, alaposan szemügyre vehette őket. Ezúttal sokkal puhábbnak látszottak, mint amikor még a hideg vizsgálóágyon feküdt a lány, és a mellbimbók udvarai is szétterpeszkedtek kissé; a meleg kioldotta belőlük a görcsöt, és a férfi szappanozó mozdulatait lány ringással követték a habos vizet súrolva. Egy egészen

apró pillanatra az ápoló ujjhegyei mintha megérintették volna a lány mellének oldalát, amire mindketten megborzongtak, a férfi pedig gyorsan az öblítőedényért nyúlt, és mielőtt még a másik bármit is mondhatott volna, egy nagy merítésnyi vízzel lemosta a habot Ágnes hátáról. Azután, mint ha időre kellett volna végezniük, az ápoló gyorsan leterítette egy száraz törölközővel a vizsgálóágyat, két másik törölközőt pedig összehajtva készített oda. Amikor az ágygal megvolt, a lány fölé hajolt, Ágnes újra belekapaszkodott a nyakába, ő pedig kezeit a sikos test alá csúsztatta a kád alján. Ahogy áthelyezte a lányt a leterített vizsgálóágyra, egy oldalpillantás kiszakadt addig fegyelmezetten egy irányba tartott tekintetéből, és végigfutott Ágnes habosan csillogó alakján. Volt ennek a testnek a ragyogásában valami nagyszabású keserűség, legalábbis a férfi így érezte abban az időből kiszakadt töredék másodpercben, amíg szeme gyors rángásával bejárta az előtte mozdulatlanul elterülő sikamlós hegyeket és völgyeket. Hatalmas szeretkezészeket ígért ez a látvány, tulajdonképpen még a rosszabb részletekkel együtt is, összességében; ott lapultak a mélyén a sikolyok, a hörgések, a harapások, az összeszoruló öklök, karmoló kezek, kitáguló pupillák, a gyönyör félhomályos kis sikátorai, a nyál, az ondó, a testből kiszabadítható nedvek fröccsenései, de mindez nyilvánvalóan beváltatlanul. Egy törölközőt ismét ráterített a lányra, egy másikkal pedig a lábfejét kezdte szárítgatni.

– Találkozol valakivel? – kérdezte Ágnes kissé bizonytalan hangon. Az ápoló abbahagyta a törölgetést, és felnézett rá, de mint akit megrázott az áram, szinte lezsibbadt ettől a hirtelen indiszkréciótól.

– Hogy érted?

– Ne haragudj, nem akarok a magánéletemben vájkálni – mondta mosolyogva a lány. – Csak, tudod, az van, hogy mi itt azt látjuk belőletek, amik bent vagytok, és azt hisszük, ismerünk titeket. De soha nem kérdezzük meg, hogy mit csináltok, miután innen kiléptek.

– Aha – bólintott a férfi, és folytatta a törölgetést. – Nem. Nem terveztem, hogy találkozom valakivel. Hazamegyek és kipihenem magam.

– Hát – mondta erre a lány, és csalódottan félrefordította az arcát –, én biztosan elmennék valahová a helyedben.

A törölközés végeztével a férfi segített Ágnesnek felvenni az esti köntösét, majd beültette a tolokocsiba. A lány ölébe adta a virágos ruhát, és behajtogatva a kombinét is, aztán visszatolta a szobájába. Kiskati már odabent volt, az ágyában feküdt, és egy színes magazint lapozgatott unott arccal. A férfi fölfektette Ágnes a másik ágyra, beterítette egy vékonyabb takaróval, majd finoman becsúsztatta a lélegeztető csővégződését a lány

kanüljébe. Majdnem elképzelhető volt egy olyan élet, amiben a fürdőbeli beszélgetés végén a férfi randevúra hívta volna a lányt. Ez nem az a valóság volt, de a lehetőség, mint egy hirtelen támadt széllokés, megsuhintotta őket, kicsit össze is borzolta a hajukat, és most némán szégyenkezve próbáltak úgy tenni, mintha nem játszottak volna el a gondolattal, hogy milyen lenne a következő lépés. De nem volt következő lépés, a férfi rákötötte Kiskatit is a lélegeztetőgépre, aztán erőtlően motyogva elköszönt a két lánytól, és gyors papucssurrogással hátrahagyta őket.

Rogyadozó térddel ment végig a folyosón, és ahogy beért az öltözőbe, azonnal leroskadt a szekrények mellé állított székre, és a tenyerébe temette az arcát. Úgy ült ott pattanásig feszült inakkal, mint aki zokogni készült, de hirtelen mégsem tud kiszakadni belőle semmi. Szárazon szuszogott, a nyálát szívogatta, és előre-hátra dülöngélt idegesen. Egy idő múlva aztán felemelte a fejét, körülnézett pislogva, köhintett néhányat, és megpróbálta összeszedni magát. Fölállt, levette a köpenyét, és beakasztotta a szekrénybe, aláhajtogatta a nadrágját is, de mielőtt még felöltözött volna utcai ruhájába, bement a vécébe, bereteszelt az ajtót, és határozott, kissé talán türelmetlen mozdulatokkal elkezdett könnyíteni magán. Itt, a gondozó vécéjében még sosem jutott eszébe ilyesmit csinálni, és emiatt valamiféle lámpaláz is volt benne, de hamar túljutott rajta. A régi emlékképek, vad fantáziák és a néhány perce átélt látvány kavargásából állt össze lehunyt szemei mögött egy émelyítő mozi. Nem tartott sokáig az egész, s talán az a feszültség, ami az előbb, a sírás kudarcával benneragadt, most a kezében tartott nemi szervén keresztül, ondósejtjeivel együtt utat talált magának kifelé. Hasizma megfeszült, bal kezével oldalra támaszkodott, míg másik marka megszorult vörösen lüktető farkán, majd nyögött egyet, és a vécékagyló fölötti csempézett falra élvezett. Néhány pillanattal később, miután kicsit kilihegte magát, és egy darab vécépapírral nekiállt a piszkosfehér fuga mellett komótosan lefelé ereszkedő spermáját letisztítani, arra jutott, hogy Ágnesnek mégiscsak igaza lehet. Miért rohanjak egyenesen haza mindig, gondolta, nem ártana néha emberek közé mennem. És hirtelen nemcsak kedvet, de valami titkos tartalékból előszivárgó erőt is kezdett érezni magában, váratlanul feltörő önbizalmat, pedig azt hitte, az már végképp kiveszett belőle. Ez az, suttogta maga elé, miközben kilépett a vécéből. Jó lesz végre élni egy kicsit.

ELBESZÉLÉS

Ültem le, álltam fel, jöttem-mentem, nem leltem a helyem.
Végül amikor kijelentetted, hogy te most már tényleg lefeküdnél, mert megjött a gyógyszerek hatása – de ne menjek, heverjek melléd, van elég hely az ágyon –, kezembe nyomtad az aktos albumod („tessék, ne unatkozz”), s miután hálóingben, ami alatt nem láttam mást rajtad kívül, behúzódtál a fal mellé, hanyatt dőltem, nekivettem a hátam a vascsőtámlának, és elkezdtem lapozgatni: felváltva nézegettem a képeid és a segged meg a csípőd, de főleg a segged meg a csípőd – odanyúlok, nem nyúlok, tököltem izgulva, mintha csak egyik lapot a másik után tépkedném, hogy szeretnéd-e, nem szeretnéd...
Mire végre észre térnék, hogy mi értelme ennek, hisz bármikor ránk nyithat a nővér vagy az orvos, a hátadra fordulsz és felnyögsz: hú, mekkorát álmodtam. Vajon ha nem a hálóing alá, a felhúzott combokra és a légzésedre, hanem a mesédre figyelek, vajon mit tudok meg.

A PSZICHOLÓGUSNÁL

(Páciens)

Szarvával kopog,
de csak egyet,
patájával berúgja,
de hogy bedől,
farka feláll,
de mind a kettő

a hátsóval végigcsap rajtam,
hogy térdre esem,
az elülsőt belém döfi
s felemel – úgy huzigál
rajta le s fel, le s fel, le s fel,
mígnem a számon jön ki a vége...

Aztán az egyik sarokba hajít,
ő meg a másikba vonul vizelni.

Látom még az aranyerét,
szivárogoz belőle a vér...

(Orvos)

Az ördög, hogy kívánatosabb
legyen, szórtelenítette a karját,
lábát, farkát és ánusztát.

Ettől azonban csak úgy nézett ki,
mint egy agyonkozmetikázott állat.

Erre megmérgeződött és tetőtől
talpig leborotválta magát.

Ám ekkor felnyílt a szeme
és észrevette, hogy meztelen.
Nagyon megbánta az ördög, amit tett.

Azt kívánta, bárcsak elrejtőzhetne
a Kert fái között, járna arra az Úristen
a nappali szellőben, szólna hozzá:
„Hol vagy?”, mire ő válaszolna nyomban:
„Ímhol vagyok!” – és öltöztetné fel,
mielőtt kiűzi. (A precedens kötelez.)

Az Úristen pedig meghallotta,
sőt meghallgatta nyöszörgését.
Erős bórszerkót készített neki,
testőreivel a kapuig kísérte,
majd ezzel bocsátotta útjára:
„Lám, te is olyan lettél, mint
az emberek közül egy...”

MÉG EGY NAP

Mikor tarthatatlanná vált a helyzet,
lementem a boltba. Nem vásárolni,
csak nézelődni. Kérdezték, mit keresek,
mondtam, semmit, és kijöttem. Aztán
mégis visszafordultam egy csomag
cigiért, mert eszembe jutott, hogy otthon
már nincs. A pénztárcámért nyúltam,
de leesett, hogy nem hoztam magammal,
hiszen nem vásárolni indultam. Nem az
volt bent, akit szerettem volna, különben
kérhettem volna hitelben. Meg lett volna
kivel kicsit elbeszélgetnem, mielőtt
hazamegyek. Bár akkor biztos, hogy
nem haza megyek. Legalábbis akkor.

JÓ TUDNI

Mindig is feszes segget akartam. Erre gondolok, amikor reggel elkezdek tornázni. Andi is ezt csinálja a város másik végén, jó tudni, hogy nem egyedül emelgetem a lábam a világban. Tíz perce írt, most kezd, mindig hamarabb, mint én. Andi a legjobb barátnőm, ötödikben jött az osztályba, együtt jártunk biológia szakkörre, mindketten szerettük a Beatlest. A fejenállás nem sikerül, mert eszembe jut, hogy álmomban szét akartam verni a férjem fejét egy székkal. A volt férjemét. Már két éve az, de még mindig nehéz kimondanom. Az a régi fajta, masszív szék volt, zöld szövettel, amelyik kemény és szúrja az ember fenekét. A gyertya sima ügynök tűnik. Próbálok összeszorítani a gátizmaimat, nem sikerül, a levegő a lábam közé megy. Visszagördülök, olyan a hangja, mint amikor a majonézt próbálok kinyomni a flakonból. Van erre egy kifejezés, utálom kimondani. Andi például olyan, hogy kimondja. Ülünk egy kávézóban, ő keresztbe tett lábbal, piros körömmel és hozzá passzoló rúzzsal kapucsínót iszik, én hebegek, hogy a gyertya, meg hogy a levegő. Vörösödöm, ő meg rezzenéstelen arccal: a hüvelypukira gondolsz? Andi laza, és van egy lánya is, Lili. Úgy képezem, ha nekem is volna, pont ilyen lazán tudnék viselkedni. Lili tizenöt éves, filmrendező szeretne lenni, úgy néz ki, mint Andi ennyi idősen.

Feszes popsi, formás combok. Rákattintok. Tudta, a férfiak 85%-a tartja szexisnek a szép és formás feneket. Nyolcvanöt százalék. A volt férjem egyáltalán nem foglalkozott vele. Nem csapkodta, nem markolt bele, nem mondott olyanokat, hogy imádom a segged. Amikor hátulról ráültem, nem gyömöszölte, és soha eszébe sem jutott, hogy beletegy a farkát. Vagy lehet, eszébe jutott, de nem mondta. Az is lehet, hogy máséba beletette, vagy más nők segge járt a fejében. Ezt nem kérdeztem meg. Ahogy azt sem, hogy melyik barátnőmmel menne el egy lakatlan szigetre, ha egy lakatlan szigetre kéne elmenni egy barátnőmmel. Egyik reggel az ablaknál öltözködött, hosszú karmolás nyoma a hátán. Mi történt, kérdeztem. Semmi, válaszolta. Nem tudja. Nem emlékszik. Csak viszkedett és megvakarta. Erősen vakarta. Igen, ilyen kibaszott erősen vakarta, hagyjam már békén. Mennie kell. Túlreagálok.

Azt írják az egyik cikkben, hogy a guggolás a fenékerősítő gyakorlatok királya. Guggolok, közben a nagy farizmomra gondolok. Ha mozgás köz-

ben az izomra koncentrálok, és nem arra, ahogyan álmomban a szék lábát markoltam a fejem fölött, akkor hamarabb lesz feszesebb és kerekesebb a seggem. Andi szerint itt volna az ideje, hogy újra pasizzak. Semmi kedvem nincs hozzá. Csetelni, találkozni, elvált pasikat hallgatni, hogy milyen szemét a volt feleségük, ők meg engem, hogy milyen szemét a volt férjem. Andi azt mondja, írjam le egy papírra minél részletesebben, hogy milyen férfit szeretnék. Szerinte, ha leírom, az univerzum meghallja, és küldi a megfelelőt, ő is így szerezte a munkáját. Nem hiszek az ilyenekben, de a biztonság kedvéért előveszek egy papírt. Ilyen férfit szeretnék, írom középre, aláhúzás, kettőspont, gondolatjel.

Kimegyek az utcára, minden nőnek megnézem a fenekét. Ha jobb, mint az enyém, irigykedem. Ha gyereke van, duplán. Elfelejtettem ráírni a papírra, hogy a leendő pasim jól táncoljon. Este felírom, ne ezen múljon. Feszes fenekű lányokat nézek a neten, lefotózom a sajátomat, nem feszes. A felső része egész jó, de lejjebb narancsbőrös és lötyyedt. Azon gondolkodom, milyen lenne, ha fejenállás közben fényképezném le.

Hiába a papír, férfi nem jön, Andi szerint az a baj, hogy még mindig szeretem a volt férjemet. Azt a faszkalapot, teszi hozzá. Idegesít, hogy ezt mondja. Beszél, én aházok. Aha-aha, néha háromszor, négyszer is kimondom egymás után, a férjem mondta mindig, a volt férjem, ne aházz már annyit. Álmomban fogtam a szék lábát a fejem fölött, a karom lendült, azt mondta, túlreagálok, ütöttem a fejét, a vállát.

Hiányzik a szex, lehet, hogy felhívom Danit, mondom Andinak. Rossz ötlet, válaszolja. Dani az első szerelmem, a sulizenekarban basszusgitározott, szája, mint Jim Morrisoné, pár hete bejelölt a Facebookon. Van két gyereke, felesége, azt mondja, három éve nem szexelnek. Andi legyint, ne legyek naiv. Van egy ismerőse, színész, még az egyetemen kavartak, ha dugni akarok, inkább vele.

Egy hét múlva a színpadon nézem Andi ismerősét. Azon gondolkodom, mit írnék neki.

Szia, gratulálok, szuper volt az előadás, nagyon tetszettél benne. Kár, hogy a második felvonásban megölnek, szívesen néztelek volna még. Nincs kedved meginni valamit?

Szia, láttalak a múltkor, nagyon tetszettél, amúgy Andi barátnője vagyok. Sokat mesélt rólad. Többek között azt is, hogy szép a farkad. Nem dugunk?

Szia, láttalak a múltkor. Nem dugunk?

Az ágyneműrészlegen állunk. Andi sokat köhög, panaszkodik, fáj a feje. Nem tudok dönteni az egyszemélyes és a kétszemélyes paplan között. Kétszemélyes, mondja, ez egy erős gesztus, az univerzum értékeli az ilyeneket. A pénztáraknál Andi elrohan, pár perc múlva egy nagy vitorlavirággal tér vissza. Tiltakozom, nálam minden növény meghal. Ez a legigénytelenebb virág, mondja. Tőlem kapod, pont jó lesz a nappaliba. Este előveszem a „milyen férfit szeretnék” papírt. Kihúzok pár dolgot, például, hogy tudjon táncolni, helyette azt írom, vigyen el néha táncolni.

Reggel egyedül tornázom, Andi nem válaszol. Cserpes Túrórudit veszek a kisboltban. A papírját felül óvatosan széthúszom, és kinyomom, mint régen a Calippót. Negyvenévesen az ember már ne egyen Calippót, mondtam a múltkor Andinak a Kálvinon, a Bahia előtt, ahol régen indiai szoknyákat vásároltunk. Hogy én ezt tényleg komolyan gondolom?, kérdezte, és megállt az utca közepén. Hogy emiatt tartunk itt, mert még én is ilyeneket mondok. Az arca kipirosodott, hullámos barna haja a szemébe lógott. Megvontam a vállam, jól van, akkor egyél, csak menjünk már. Nem mozdult. Állt ott fehér blúzban, szűk nadrágban, magassarkúban. A földre tette bőrtáskáját, összefogta a haját. Gyerünk, mondta, és kézenállásba lendült. Lábunk a levegőben, tenyerünk a földön. Az emberek lefotóztak, egy japán csoporttól még pénzt is kaptunk. Azóta sem ettem Calippót. A Túrórudi papírját bedobom a zöld kukába. Dobnám, mert nincs ott a kuka, nem tudom, miért vitték el, egyáltalán ki dönt ilyenekről, hogy egy kukát ennyi év után eltávolítsanak. Utálom a nadrágom zsebébe tenni a szemetet, el van baszva a reggelem.

Andi már a harmadik találkozót mondja le valami hülye ürüggyel, pedig el akartam neki mondani, hogy úgy tűnik, igaza volt. Ahogy nem keresem rá minden nap kétszer a volt férjem Facebook-oldalára, az univerzum elküldte a megfelelő pasit. Nem nő, és gyönyörűnek látja a fenekemet. Elbúcsúszom a színésztől és egy régi kollégámtól, akikkel felváltva szexeltem kéthetente. Daninak is megírom, végre normális férfi lép az életembe, hagyjuk a cseteléseket, meg azt, ha a felesége heti egyszer leszopná, minden rendben lenne.

Most figyeld meg a lábujjaidat, mondja duruzsoló hangján a jogatanár, érezd, ahogy belesimulsz a földbe, ahogy elnehezül a bokád. Nem nehezül el semmim, fázom, a fenekem viszket, de nem vakarom meg. Nem akarom, hogy kiderüljön, rosszul relaxálok. Reggel megint egyedül tornáztam. Andi be sem jelentkezett, lehet, hogy viszonya van. Akkor csinált utoljára ilyet, amikor beleszeretett abba a fiatalabb kollégájába. Kinyitom a szemem, a

csillár fölöttem lóg. Félek, hogy leesik. Ha Andival vonaton utaztunk, mindig ő aludt alul. Azt gondoltam, ha leszakad az ágy, meghalhat. Nem szakadt le. A csillár sem fog leszakadni, mondogatom magamban, de gyorsabban veszem a levegőt. Joga után felhívom Andit. Köhög és fáradt. Azt mondja, nincs viszonya.

*

Egy év telt el azóta, hogy kétszemélyes paplant vásároltam. Reggelenként egyedül emelgetem a lábam, és már nem szorul össze a gyomrom, ha a volt férjem a gyerekéről tesz ki fotókat. A pasi, az univerzum küldötte nemcsak a seggem szereti, de táncolni is elvisz, és holnap hozzám költözik. A szobában állok nagy halom ruha előtt, kezemben Dani bőrdzsekije, ha nem volna egy nagy folt a közepén, hordhatnám. A kabát zsebében félbehajtott fénykép, Andival és Márvánnyal ülünk egy piros padon, a Vérmezőn. Trapéz nadrág, batikolt póló, fejünkön virágkoszorú. Én egy vermutos üvegből iszom, ők cigifüstből próbálnak karikát fűjni. Márványnak hívtuk, mert az egész testét kék erek hálózták, de kerek, fehér arca miatt Holdnak is hívhattuk volna. A gimnáziumban egy osztályba jártunk, szerette a *Hairt* meg Janis Joplint, a barátnőnk lett. Csöngetnek, a fényképet zsebre teszem.

Lili fekete pólóban, felhúzott lábbal ül a kanapén, szemfestéke elkenődve, kezében dobozos kóla, szípod. Huszonöt év van közöttünk, ő tizenhat. A lányom lehetne. Hogy csinálhatott ilyet?, kérdezi remegő szájjal. Ő a legjobb barátnőm, felőlem ujjaztassa meg magát, akivel csak akarja, de miért pont azzal, akit szeretek? Megakadok azon, hogy ujjaztatta, idegenül cseng, azon gondolkodom, hogyan mondtuk régen. Pettíngeltünk a Danival. Vagy inkább úgy, hogy Dani kézzel csinálta. Esetleg, hogy Dani két ujjal is felnyúlt. Lilinek közhelyeket mondok, hogy majd az idő, meg hogy legalább hamar kiderült. Bizonytalan vagyok, ő megnyugszik. Kajával kínálom, fintorog, nagyon berúgott tegnap, megivott négy Piña Coladát.

Eszembe jut az a nap, amikor Andival Sonia és a Sápadtarcúak koncertjére mentünk. Dani bőrdzsekije volt rajtam, a hasam fájt, aznap jött meg. Bevettem két Meristint, útközben Éva vermutot ittunk. Andi berohant középre táncolni, én Danit kerestem, nem tudta, hogy jövök, meglepetésnek szántam. Kézenfogva álltak az áporodott, cigifüstös pincében. Márvány magabiztosan, fehér arca világított a sötétben. Dani nem nézett rám, valami olyasmit motyogott, hogy már meg akarta mondani. Ne itasátok már, baszd meg! Vigyük ki a levegőre, hányni fog, vigyázz, bírd ki,

hozzatok valami törölt, adjatok neki vizet! Mikor kinyitom a szemem, már csak Andi van mellettem. Az utcán fekszem, hányásizzel a számban, alattam Dani bőrdzsekije. Remegek. A hold erősen világít, bántja a szemem, nehezen észlelem a körvonalakat. Fel tudsz állni?, kérdezi, rázom a fejem. Kólával itat, próbálok felülni. Fáj a hasam, eszembe jut, hogy órák óta nem cseréltem. A lábam közé nyúlok, picsába, átáztam, mondom. Segít feltápászkodni, reszketek, fel akarom venni a bőrdzsekit. Az is véres. Egy kapualjban cserélek, Andi próbál takarni, papírzsebkendővel törölöm a combom. A taxiban igyekszem úgy ülni, hogy ne vérezzem össze az ülést.

Lili arról beszél, hogy soha többé nem megy be az iskolába, és a Facebookról is törli magát. Én is el akartam menni másik iskolába, de végül Márvány ment. Három hónap után szakítottak, Márvánnyal soha többé nem beszéltem. Mutatok valamit, mondom, és előveszem a zsebemből a fényképet. Jézusom, ez anya meg te! Úristen, milyen vastag volt a szemöldöke, és basszus, cigizik, pedig azt mondta, nem dohányzott soha. És ki ez a harmadik lány?

Miután elmesélem a történetet, kifújja az orrát, pont úgy, ahogy Andi, két kézzel, csukott szemmel. A sarokban álló hervatag vitorlásvirágot nézi. Anya azt mesélte, nálad minden virág meghal. Megváltoztam, válaszolom, ez is több mint egy éve bírja, anyukád büszke lenne rám. A kaspón fehér papír, Andi írása: Szomjas vagyok, adj vizet! Kimegyek a fürdőszobába, megtöltök egy üres műanyag flakont. Bízom benned, tudsz rá vigyázni, mondta Andi a halála előtt pár héttel. Azt válaszoltam, én meg benne, hogy túléli. Törődj bele, nekem annyi, legyintett. Erőltetetten nevetett. Lili a kanapén ül, a fényképet nézegeti. Az orrom facsar, nem akarom, hogy sírni lásson, megmosom az arcom a fürdőszobában. A kád szélére ülök, utánam jön. Tudod mit, nézzük meg anya kedvenc filmjét, mondja, és átkarol.

A *Butch Cassidy és a Sundance kölyköt* Dani mutatta meg Andinak az egyetem alatt. Én a Sotéra jártam, ők a Színművészetire, akkoriban keveset találkoztunk, idegesített, hogy jóban voltak, de Andinak nem mondtam. Azon gondolkodom, miért szerette annyira ezt a filmet. Robert Redford tök jól néz ki bajszosan, Paul Newman imádnivalóan biciklizik, de a kedvenc film az valami más, ott többről van szó. Mint egy detektív, keresem az összefüggéseket, valami titkot, amit eddig nem vettem észre. Lehet, hogy Andi is szerelmes volt Daniba, villan be egy pillanatra, de elhessegetem magamtól a gondolatot.

Lili hazament, fel-alá járkálok a lakásban, közben mindenhez hozzányúlok, vállfák, poharak, törülközők kerülnek öt centivel arrébb, mintha ettől

jobb volna, mintha bármit is számítanának ezek a felesleges mozdulatok. Kézen állok az előszobában, a karom remeg. Nem bírom sokáig. Azon gondolkodom, ha én haltam volna meg, mit csinálna most Andi. Nincs gyermekem, nem tudná megnézni vele a kedvenc filmemet. Lehet, elő kéne venni megint a papírt, és felírni, hogy gyereket szeretnék. Csörög a telefon, Lili hív, a hangja olyan, mint Andié, azt mondja, jó volt velem lenni. Szerinted miért ez volt a kedvenc filmje anyukádnak, kérdezem, miközben a körömágyamról tépkedem a bőrt. A szabadság miatt, hogy úgy éltek, mintha nem lenne holnap. Szünetet tart, folytatja. A filmes tanárunk szerint ez nem is westernfilm, inkább a hippikorszak végéről szól. Anya egyszer azt mondta, ezek ti vagytok. Ó Butch, te meg a Sundance Kölyök.

————— Dimitrov Nikoleta

TÁNC

Néha csak úgy állok az ablak előtt meztelen.
Kócos vagy. Pont én mondom?
Anyu bokornak nevezett múltkor.
Nem jössz, tudom.
Amikor nem vártalak, jöttél.
Sebesen, kócosan, mocskosan.
Azt mondtad, jön az ihlet, ha engem látsz.
Azt mondtad, táncoljak neked meztelenül
az ablak előtt az utcai lámpa fényében.
Mennyivel jobban hangzana, ha azt mondtad volna:
a holdfényben.
De a hold az este nem volt fent.

Most itt állok az ablak előtt, várom,
hogy felkérj táncolni,
hogy nemet mondhassak.

ÉJSZAKA VAN

Sötétben könnyebb beszélni.
Kimondani. Meghallani.
Nem látod, ha elpirulok.
Tudod, én mások helyett is elpirulok.
Maradjunk így a sötétben.
Legyen csönd, és ne hajnalodjon még sokáig,
mert ha egyszer világos lesz, többé meg nem szólalunk.

ROSSZ DÖNTÉS

*Az akkumulátor töltöttségi szintje nagyon alacsony.
A sebtapaszom átázott.
Gyere! De ne késs!
Dönts, ahogy akarsz, bárhog is döntesz, rosszul döntesz.
Beszéljünk egy kicsit. Játsszuk meg, hogy békében válunk el,
csak mert nem szeretjük egymást.
Aztán nyugodtan elmehetsz, én meg majd írok verseket arról,
hog mennyire nem hiányzol.
Csatlakoztassa elektromos hálózathoz a gépet.*

KÖRVONAL

itt ülök egyedül
hallgatom a tenger zúgását
vagyis nem
persze, így lenne szép
de nem hallom, mert limonádét szürcsölök
szívókával
és nagyon hangos

látom, muslica kering a poharam körül
szerencsétlen, mint én
nem tud hova leszállni

ez a katyvaszos savanyú ital az élet

a muslica beleflladt a limonádéba
jobb lett volna a tengert figyelni
ott a halak vígan úszkálnak

MAGYARÁZAT

A pincében raktároztam el a hazugságokat,
mert a padlás tele volt már velük.
Anyá, tudod, hogy legszívesebben veled sírtam volna
a konyhában.

Odakuporodtam volna melléd,
és addig sírtunk volna,
míg térdig nem taposunk a könnyeinkben.
De nem lehetett, mert belefűadtunk volna a bánatunkba.
Én nem engedhettem meg,
hogy te is itt hagyj.
Ha apa hazajönne,
és könnyesre nevetett szemekkel mesélné nekünk,
hogy az egész csak egy vicc volt
– egy nagyon csúnya vicc –,
akkor most nem kellene fekete ruhában várnunk a szebb
napokat.

TEREGETÉS

Veled vagyok magányos.
Belebújok a mosógépedbe,
hogy tiszta lehessenek.
Majd kiteredgetsz engem is a kötélre.
Szívem, lelkem, tudóm, májam, kezem, lábam.
Mind-mind külön csipesszel.
Aztán éjszakára kint felejtessz,
és az éhes kutyák széthurcolnak az udvarban.
Mindig így akartam meghalni.

Márton Evelin

TÁVOLSÁG

Elindulnék, és messze mennék. Most azonnal.

Mennyire messze?

Nagyon messze. De útközben megállnék, és felvennék egy utast. Aztán mennék tovább. A tengerig. Eső esne végig, ázna a part és a homok, s a ködben bóklásznánk, fognád a kezem, fognám a kezed, nem lenne óra, nem lenne perc, nem lenne tér, semmi lenne, és mi lennénk benne. Látod, nem?

Látom, érzem, mégsem elég. Gyere értem. – Alois és Hórum párbeszéde telefonon. Éjjel.

Te vagy a legjobb dolog a héten, na meg a szombat délután – dúdolja Alois, kezében vinettavágó kés, amely fából van, azzal sújt le kisütött áldozatára. Alois meztelen, menni készül titkos légyottjára, de előtte vacsorát készít, mert úgy gondolja, vacsora nélkül üres maradna a ház. Az étel viszont, ideig-óráig helyettesíti őt, amire elfogy, ő maga is szinte. Vagy valami ilyesmi, gondolja, vagyis inkább reméli, szaporán keveri a majonézt, és dalol közben, most már egy bolerót, mert valahogy ez jutott eszébe. Aztán lemossa magáról a vacsora illatát, felveszi a saját bőrét, és elindul.

A vágy csendje – olvassa Alois egy reklámtáblán, amely valami lélek-doktornót hirdet, és arra gondol, a vágy nem csendes, legfeljebb halk, de hogyha halk, annál súlyosabb és mélyebb, a vágy hangja az egész test számára hallható, és a hegyeken is átszivárog. A taxi ugrókötelező kislányok mellett halad lépésben, előbbre egy temetési menet vánszorog a kánikulában, az aszfalt már nem olvad, de a taxis sűrűn törölgeti a tarkóját, és kényes ügyleteket intéz telefonon, néha a visszapillantó tükörben Alois tekintetét keresi, aki tenyerével tuszkolja vissza a kifelé igyekvő szívét.

Hórum egy városban bóklászik, útvonalat megfigyel, ha még erre jár, emlékezni fog épületre, sarokra, fényre és bokorra, még az árnyékokra is bizonyos órában, a recepciós lány illatára, a sör nevére nem, mert az nem fontos; ellenőrizhetetlenül fog mosolyogni, boldogságot érezni, mely leginkább a meleghez hasonlatos, meg mély bánatot, mely nehéz lesz, mint a köd, mely a csontokba szivárog ebben a városban, mint a vonatok szaga.

Alois táskájának titkos zsebeiben titkos dolgok lapulnak. Egy rövidre vágott rózsa is ott ül, egy alapozó meg a gyógyszeres doboz között. Kések

is vannak a táskában, alkalomhoz illő mindegyik, szívet, szemet, ütőeret, bármikor, ha van idő előkapni az eszközt. Ha nincs, marad a pusztá kéz, vagy ha van rá lehetőség, a pusztá ész. De miről beszélünk mi itt? – rázza meg üstökét Alois, és maga elé képzei a kuncogó Hórumot.

Hórum megbotlik egy kőben, amelynek semmi keresnivalója a helyszínen, majdnem elejti a felfőtt gyümölcscsel teli hordót, melyet egy autóba próbál betuszkolni. Tavalý is befért, idén is be fog férni – mondja a kutyának, aki érdeklődve csóválja a farkát mellette. Látszik rajta, büszke a gazdájára, aki sikeresen kiegyensúlyozta a botlást. Éppen annyi hely maradt a hordók között, hogy egy közepes termetű kutya elférjen. Hórum indít, pedálokra lép, kormányt forgat, mennek, odaérnek, kutya kiugrik, hordók lekerülnek, a tűzifa elő, a hosszú éjszaka cigarettára gyújt, Hórum meleg kazánnak dől, az ajtó résén át látható egy épület tűzfala és a holdból egy darab. A holdban egy nyúl lakik, káposztát rágcsál, Hórum másik cigarettára gyújt, és enyhe fájdalmat érez a mellkasában. Mintha valami nagyon bent volna ott, úgy, hogy ugyanakkor kint is van.

Alois egy kocsmá előtt áll, körülötte népek ellenőrizhetetlen serege, kezükben pohár és cigaretta, mesélnek, szaglászna, egymásba ütköznek, egymásba szeretnek, aztán egyesek együtt mennek haza, mások megint egyedül, megint mások azzal, akivel tulajdonképpen már az első oszlopig sem szívesen. A kettős érzések istene, aki Aloist tenyerén hordozza, és mindig erőteljesen érezteti jelenlétét, most is itt van, Alois ingzsebében motoszkál, nevetésre ingerelve a bal mellbimbót, de furcsa égető érzést is kivált. Alois fejében ismert filmzenék mennek, a zeneszerzőről azt gondolja, valamiféle guru, de a képek, amelyek a fejében pörögnek, nem a filmből vannak. Hórum egy belső udvarban fémszéken ül, fejét tenyerébe temeti, cigarettája csutkáig égett a hamuzóban, másokra gyújt, megnézi az óráját, messze még a hajnal, messze már a boldogság, bár itt van, pár kilométerre ebben a városban. Hórum kétségbeesett dühöt érez, indulna valamerre, zuhany alá áll, és csak áll, óráknak tűnő percekekig, a víz simogatja a bőrét, és nem elég, ágyba fekszik vizesen, és forgolódik, és az álom lopakodva jön, kezét ágyékára helyezi, és gyöngéden lefogja a szemét. Aludj, szép szerelmem, mondja, aludj, álmodban a hátadra fekszem, és mesélek, hunyd be a szemed, a holnap megvár.

Bánat eszi, eszi a szívemet – dúdolja Alois egy másik nyelven. Körülötte nem érti senki, mosolyognak rá, táncra perdül, megtapsolják. *Jajj, drága kis, drága kis, még a patikában sincs* – dalolja Alois Hórumra gondolva, a

combja hajlatára, a vállára, az ágyékába hajtja fejét, és máris éjszaka van, kint délutáni napsütés, a vonat, az idő száguld.

Alois otthon, a fürdőszobai tükörben farkasszemét nézett magával. De sehogy sem tudott haragudni az illetőre, aki visszanézett rá. Ugyanakkor kicsit utálta is ezt a nőt. A kettős érzések istene már a bőre alatt vigyorgott kajánul. És sorolta a maga megtévesztő érveit. Ekkor, a tükörben, Alois háta mögött hirtelen megjelent Hórum. – Hiányzol. Gyere velem – mondta.

Alois a kagyló szélébe kapaszkodik, behunyja szemét, és azt képzei, hogy mire kinyitja, egy autóban ül, az ablak lehúzva, valami zene szól hal-kan, süvít az aszfalt meg a szél, nemsokára vihar lesz, és ők csak mennek, néha egymásra nevetnek, és együtt váltanak sebességet. Hórum keze időnként Alois combjára téved, a városokban csokolóznak a jelzőlámpánál.

Kint megszólalt valaki. Alois összeresztette, és kinyitotta a szemét, a lámpa hideg fénye, mint valami vallató- vagy kórházzobában könyörtelenül világított. Hűvös csempék, kagyló, szemben egy tükör, benne egy szakasztott olyan Alois, mint Alois. Elszédült. Aztán újra figyelni kezdte ezt a másikat. Bármennyire is figyelt, kirepülve önmagából, idegenként tekintve szintén önmagára – már amennyiben ez ugye lehetséges –, ugyanaz az ember volt. A tudata, látszólag sértetlen. Van ilyen, úgy látszik – állapította meg, hogy mindenek ellenére egészségesnek tűnik az elméje. De csak tűnik. Lehetetlen, hogy minden rendben legyen, mert nem tudjuk, mi az, hogy rendben az agy esetében. Hogy bizonyos kapcsolatok létrejönnek-e vagy sem? Az ezzel foglalkozó tudomány nem is gyermekcipőben, hanem még békababban jár. Ha jár egyáltalán. Miközben a tudomány tapogatózik, az ember mi mást tehetne, él, egyik napról a másikra. Időnként tudomásul veszi, hogy minden nap az első és az utolsó is, máskor nem törődik ezzel, és jövőről meg múltból hadovál. Igen komolyan veszi önmagát. Az ember szeret a pénzről beszélni, bár néha lebecsmérlő a vélemény erről az eszköztől, mondván, hogy ez az eszköz ugyan nem boldogít, hülyeség az egész, de nélküle már el sem tudjuk képzelni. Aloisnak ennél a résznél bevillan a pénz hihetetlenül hosszú története, mely a kezdeti homályba nyúlik vissza, és legszívesebben sírva fakadna. Hogy ez most mi az ördögért jutott eszébe? Telefonért nyúl, felhívja Hórumot, aki egy meleg épületben virraszt, mert nem tehet másként.

Hórum Aloisnak az agyról tartott értekezését végigaludta, de amint tudjuk, Hórum álmában is figyel. Éber, mint egy jó vadászkutya. A szerkesztő kihúzatja Aloisszal ezt, hogy „amint tudjuk”, de Alois titkos gyez-

séget köt a korrektornal, aki a végső verzióba visszacsempészi. Alois ugyan is meg van győződve róla, hogy olvasói már emlékeznek Hórumra, és kedvelik, vagy ha még nem ismerik, kedvelik, vagy ha még egyik sem, akkor majd jön ezután minden. Ismerés, kedvelés, még bele is szerethetnek. Hórum egy igazi királyfi, birtoka egy világítótorony valahol egy távoli szigeten, mely nem sokkal nagyobb, mint a világítótorony maga. Van azért egy kisebb kertje, melyben egy borospince is található, mert milyen hely az, ahol ilyesmi nincsen? A kertben, a fák között most egy vándormadár bók-lászik, valahonnan jött, valahová megy, elfogadja az ételt Hórum kezéből. Megszereti a madarat, pedig tudja, hogy az előbb-utóbb elrepül. De talán jövőre is idejön – gondolja, és ujját bedugja a madár meleg szárnya alá. A vékony bőr forró, alatta a csontok, az erek törékeny hálózata, egy keringés, amely bármikor összeomolhat, és akkor vége mindennek – gondolja szomorúan Hórum, és a hullámzó tengerben keres valamit, egy kisasszony arcát, amint kibukkan a habokból. Bárcsak úgy lenne, mint a mesékben – súgja a madárnak, aki fél szemét lehunyva alszik.

Alois egy városra emlékezik, mert dallamfoszlányokat hoz a szél valamelyik távoli szomszédságból, a szél meleg, mint ott, abban a városban, amelynek egyik negyedében időnként tengerszag van. És sokak által elviselhetetlennek nevezett nyári meleg és dermesztő téli fagyok, melyeket Alois imád. Szerelmes örületében arra vágyik, hogy Hórumnak mindent megmutasson, amit szeret, és Hórum ugyanezt tegye vele. A minden akarása, vagy inkább a mindenre vágyás? De a vágy akarat-e, vagy sem? – tépelődik Alois, és persze nem jut semmire, vagyis hajlik arra a verzióra, hogy a vágy akarás is, annak ellenére, hogy nem birtokolni akar, csak ismerni. Akurvaéletbe!, már megint csapdába estem – jajdul fel Alois. Mert most akkor az jön, hogy az ismerés birtoklás-e? Erre szokott jönni az okos válasz, hogy: bizonyos értelemben...

Bizonyos értelemben az van, azaz biztosan, hogy szeretek, de nem egyet, az érzelmek váltakozó erejéről ne is beszéljünk, mert az kiüti a biztosítékot. Namármost – dűnnyögi Alois –, ez vajon a telhetetlensége-e, mely bűnnek neveztetik, és amelynek elkövetése miatt ki van zárva, hogy a mennyek országába jussak? Mely országról homályos képzet él a fejében, és egyáltalán nem vágyom oda. Azaz, meg vagyok győződve róla, hogy egyik sem létezik, azaz pokol sem, de valóban van egy csomó történet az ember életében, amire találó ez a kifejezés. Szerencsére ebben a pokolban nem kizárólag csak rossz van, mint ahogy a mennyeknek az ő szent országa sem

mentes a rossztól. Ki nem unja, mert én nagyon? – kérdezi örökös hallgatóságát, azaz a cigarettásdobozt Alois. Hagyjuk a fenébe ezt a sok filozofálást! Hol van Hórum? – kérdezi, habár tudja a választ. Kihúzza egy soka-dik cigarettát, és elindul, körbe-körbe mászkál, látszólag céltalanul, pedig nyilvánvaló, hogy keres valamit, de inkább valakit, és nem találja, sehol sem találja, életem, dúdolja az ismert számot.

Álmomban háború lett, elvittek rögtön.

Háború van – mondja Hórum, – de te ne félj, megvédelek.

Védelem? Olyan nincs is, bár mindenki erre gyűr – mondja bánatosan Alois, és orrát Hórum nyakába fúrja. – Olyan az illatod, mint a vasárnap délelőttnek – mondja még.

És az milyen?

Tudod már, hogy milyen.

Mint a cukros kávénak, tudom – mondja Hórum mosolyogva, és erősen öleli Aloist.

...és az utcán az emberek továbbmennek. Egyesek olykor az ég felé néznek, és úgy érzik, mindent megtettek, mások csak a cipőjük orrára, szégyenkezve és félve, hogy ők semmit, és akkor mi lesz, megint mások úgy mennek el a szerelem mellett, mintha lekopott hirdetőtábla volna, és büszkék magukra, hogy ezt megtették, megint mások merengve ülnek, és a jövőt próbálják kiolvasni a kávézacsból, mindeközben egy fekete és súlyos valami elindul a Föld felé, nem látszik, sokáig nem látszik, hangja egyáltalán nincs, de majd egyszer megérkezik, és itt lesz, és akkor tényleg minden mindegy lesz, de te aludj, szép szerelmem, te csak aludj – mondja Hórum az alvó Alois fölé hajolva, és sokáig nézi a szemhéjakban futó erek kényes hálózatait.

Bíró József

UTÁN – UTÁN

(- *Mózes Attila emlékére* -)

balla zsófinál / kányádinál
lászlóffyéknál / kántoréknál
cs. gyimesinél / *valakikkel*

majd irány egy / házibuliba
reggelre pedig már / nálatok
pálinkázás / *végkimerülésig*

sarokba száműzve ciroksöprű
feleséged ajándékrajzot nekem
épp' / hetvenkét órával *azelőtt*

MOST MÁSKÉNT UGYANAZ

(- *Jelena Kazovszkaja ... azaz ... El Kazovszkij emlékére* -)

igen
némavád
:
szerteszét

amely
átlóz
:
mindenünnen

---

feketecharisnyára

ha

:

feketevér

LXVI

immár

:

fölösleges

:

reménykedned

:

hiszen

:

tudható

:

ami

:

eleddig

:

nem

:

az

bizony

:

eztán

sem

(2017)

MINDEN TÚZIJÁTÉKOM

Amikor először láttam tűzijátékot, még elég kicsi voltam. Négy-öt éves lehettem, anyu és apu még nem váltak el. A bátyám is velünk volt, de amint kiértünk, ő elment, hogy felszedjen egy lányt. Anyai nagynéném családját látogattuk meg, a hozzánk közeli dombról néztük a szomszéd falvak közös tűzijátékát. A levegőben még ott volt a napközben főtt bográcsételek szaga. Már akkor sem szerettem a halászlevet. Én voltam a legkisebb, öt unokatestvérem felváltva pesztrált. Nénémék három gyerek után vállaltak még egyet, iker lett. Valaki főtt kukoricát hozott nekem. Odafordultam anyámhoz, segítsen megkezdni, és úgy, a hátam mögött ért az első kis robbanás. Talán sikoltottam is, mert apám a karjára vett, holott én egyáltalán nem akartam másfél méterrel közelebb kerülni a hangos, villogó égi lövésekhez. Az unokatestvéreim ujjongtak és tapsikoltak. Én apám vállára hajtottam a fejemet, és azt suttogtam, menjünk haza.

Legközelebb Japánban láttam tűzijátékot, tinédzser koromban – már-mint élőben. Tűzijátékot nézni tévében, az semmi. Hang csupán, mint a fegyverropogás a háborús filmekben, nem igazi és le sem köti az embert. Japánban a tűzijátékot *hanabí*nak nevezik, szó szerint virágtűz. A puska-por tényleg úgy bomlik szét az égen, mint a lefelé lógatott krizantém. Szermerkél az eső, jukatában és fapapucsban álltunk a harmincfokos hőségben, kezünkben átlátszó vinilesernyőkkel. Ha az ernyőn át néztem, olyan volt a lefutó vízcseppek mögött a fény, mint amikor nagy esőben, éjszaka szeli át a várost egy autó, aminek a hátsó ülésén ülünk, fejünket az ablaküvegnek támasztva. Olyan pillanat volt, amibe bele lehetett feledkezni és átérezni, milyen kicsik vagyunk; együtt lélegző massa a többi emberrel. A csóvák lehulltak a Jahagi folyó vizébe.

Ezután a vőlegényemmel mentünk ki az augusztus 20-ai tűzijátékra. Egy hónappal korábban töltöttem be a huszonegyet. Azelőtt még sohasem láttam a pesti tűzijátékot. A rakpartról akartam nézni, korán indultunk, hogy legyen helyünk. Szép cipőben mentem, nem tudtam olyan gyorsan menni, mint ő. Odafele azon morgolódtam, hogy hiába indultunk jókor, így már oda sem fogunk férni. A Margit-híd lábánál mentünk le a rakpartra, szerintem bőven volt hely, viszont rengeteg volt a gyerek, akik hangoskodtak és az emberek között futkároztak. Szerintem ágyban lett volna a helyük.

Szerinte ez az egész tűzijátékosdi csak a gyerekekért van. Jövő augusztusban már nem voltunk jegyesek. Még egy közös képem sincs arról a napról, nem szeretett fényképezkedni.

Legutóbb a legjobb barátnőmmel mentem. Már öt éve ismertük egymást, de addig minden évben a családjával ment nyaralni az ünnep idején. Idén nem ment, mert randija volt, duplarandink. Én az én partnerem, ő az ő partnere kezét fogta. Mi, lányok álltunk elől, a fiúk mögöttünk, mert nagy volt a tömeg a Vigadó téren. Néha odasúgtam neki valamit, és neveltünk. Előttünk egy gíroszszagú fiú állt, akire ő pofákat vágott. Legszívesebben megcsókoltam volna.

RENDELÉS

Brigitte késésben volt, mint mindig. Már messziről borzongott, ahogy meglátta a kis halványzöld épületet a kopottas vaskerítés mögött. Még a nap sem süttött rá erre a viskóra, mert éppen a nagy, betonszerkezetű otthon árnyékában állt. Ha jó idő volt, és kinyitották az ablakokat, Brigitte mindegyikben egy-egy fehér hajú, beesett arcú öreget látott. Nem volt ismeretlen a terep, volt, hogy ide kértek lányt a madámtól. Szerettek az idősek otthonába járni. A viszonylag kevés munkáért elégedett kuncsaftot és kedves borraivalót kaptak. Csak a pénzes öregekhez jártak. Mióta azonban az állam állja a rászorulóknak járó szexet, kénytelenek voltak rendelési időt biztosítani azoknak is, akiknek egy fillérje sem volt. Amikor a madám bejelentette hétfőn, hogy most Brigitte lesz a soros a szociális munkában, a többi lány kárörvendően nevetett. A hónapban már másodszor van ezen a poszton. Bezzeg Pauline még sosem volt, és Anne is kisírta, hogy ne osszák be többet ide. Nem volt mit tenni, oda kellett mennie, ahova küldték.

Az épületen egy masszörrel és egy fodrász-borbély házaspárral osztoztak, akikre szintén lesújtott a szociális alapú szolgáltatásnyújtás törvénye. Amikor Brigitte belépett az üvegajtón, a váró két falánál felsorakoztatott székek mind tele voltak, de fogalma sem volt, hogy ezek az emberek a három közül melyik szobába szerettek volna bejutni. Csak remélte, hogy az erősen elhanyagolt szakállú férfi, akinek lyukas zokni kandikált ki a papucsából, előbb a borbélynál teszi tiszteletét, és csak aztán kopogtat az ő ajtaján.

A két széksor között elhaladva elégedett cuppogás és hűmmögés fogadta, de ez a piaci hangulat undorral töltötte el Brigittét. Gyors sarokkoppogással hamar az ajtóhoz jutott, és besurrant rajta. Az asszisztens már a helyén ült. A kis szoba első részében egy asztalnál kellett leadni a hölgynek a beutalót, és amíg a kezelés zajlott, az asszisztens kiállított egy igazolást két példányban arról, hogy a rászoruló itt járt, és igénybe vette a szolgáltatást. Az állam csálhatatlan volt, mindenről tudni akart. A diszkréciót egy kórházi függöny biztosította, amit a szoba felénél lehetett elhúzni. Brigitte e mögött fogadta a páciens. Innen még egy aprócska mosdóhelyiség is nyílt, vécével és zuhannyal.

Brigitte nagyot sóhajtott. – Hányan vannak ma? – kérdezte. A szolgáltatáshoz be kellett jelentkezni, előre tudták, hányan vágnak ma ellátásra.

– Hét – felelte a mindig egykedvű asszisztens. – Ha elkészült, behívom az elsőt – mondta olyan hangsúllyal, hogy nyilvánvaló volt, haladni szeretne a feladattal.

Hamarosan behívta az első férfit, akit Brigitte a fehér, kórházi ágynevelővel ellátott heverőn fogadott. Munka közben azon gondolkozott, hogy vajon a masszörnek is ilyen körülmények között kell-e dolgoznia. Még sosem lesett be más helyiségekbe, és még sosem hallott azokból kiszűrődni semmit. Biztosan jól szigetelték a falat. Lehet, hogy miatta csinálták, nehogy a munkájával járó zajok zavarják a szomszédos szobák nyugalalmát. Pedig Brigittének egy hangja sem volt. Csak nézett ki az ablakon, ahol pont rálátott az idősek otthona erkélyes szobáira. Mennyit járt ő azokhoz a férfiakhoz! Most meg le kell mondania őket az állami szolgálatért. Bezzeg ők adtak borraivalót, ez a receptes férfi meg még csak nem is köszönt, amikor elment.

JÚLIA NEM AKAR

Váradi Júlia, huszonnyolc éves, borítékoló munkatárs. Ez állt volna a névjegykártyáján, ha lett volna neki. Már egy éve dolgozott az áruházban, ahová pénztárosnak jelentkezett, de erre a posztra egyszerre volt alul- és túlképzett a kommunikáció és médiatudomány szakos mesterdiplomával, ám a kereskedelmi OKJ hiányában. Amikor ezt közölték vele telefonon, Júlia nagyot sóhajtott. Talán ettől esett meg a humán erőforrásokért fele-

lős kolléga szíve, vagy a rossz hír közlése csupán egy nagyobb terv része volt; a lehetőség elbukásától csalódott nő nagyobb mohósággal csap le egy másik felkínált pozícióra.

Bárhogy is, Júliát behívták interjúra. Mivel azt ígérték, ez az állás a szakterületének megfelelő lesz, átnyálazta régi szakdolgozatait, elolvasta a kereskedelemhez és marketinghez tartozó, precízen letisztázott, kézzel írt jegyzeteit, sőt, még a legújabb szakirodalomba is belenézett az interneten. Két nő és egy férfi fogadta egy olyan szobában, ahol bár magasan volt pár ablak, a gyér fény miatt folyton neonlámpát égettek. Az asztalon nyomtatott levél, boríték, tollak, bélyeg és ragasztó hevert.

Júlia már éppen meg akarta kezdeni a kampányolást önmaga mellett, amikor az egyik férfi nyájas hangon így szólt:

– Megcímezné azt a borítékot, kérem, és beletenné a levelet?

Az interjúalany meglepetten pislogott, azt hitte, ugratják, de a férfiak szemében nem volt semmi pajkos fény, arcukon csak kíváncsiság ült. A bizottságban ülő nőén semmi.

Júlia legszebb kézírásával írta fel a címet, amit a hivatalos levél fejlécén talált. Összehajtott a papírt – rendesen háromba, nem félbe –, majd beletette a borítékba. Ösztönösen emelte volna a szájához, hogy nyelvével nedvesítse meg az öreg ragasztócsíkot, de aztán meglátta, hogy ezen friss ragasztó van, rajta vékony papírcsík. Lehúzta és precízen leragasztotta a küldeményt.

A stift ragasztó segítségével a megfelelő helyre illesztette a bélyeget, majd a meghallgató elé tolta a művet. Azok úgy forgatták és nézegették, mintha egy szabadalmi kérelmet bírálnának el.

– Lassú – sziszegte a nő.

– Fix juttatás van, Margit, nem órabér – nyugtatta egy vékony arcú férfi.

– És nézd, milyen szép! – mondta a másik bal oldalról; a címzésre értette.

– Most... – horkantott a nő, de aztán nem szólt többet.

– Köszönjük szépen. Ha nincs kérdése, hamarosan értesítjük az eredményről – szólt az első férfi.

Júlia bólintott, de aztán hirtelen felkapta a fejét.

– Lenne kérdésem! Megkérdezhetem... hogy milyen pozícióra jelentkeztem pontosan? – tudta, hogy ez rossz pont egy interjún, de hiába bízott abban, hogy időközben kiderül.

A társaság tagjai összenéztek.

– Mi borítékoló munkatársat keresünk – mondta a keskeny arcú.

Szóval Júlia borítékoló munkatárs lett. Legtöbbször kuponokat küldött ki a törzsvásárlóknak, kézi címezéssel, mert úgy családiasabb. Néha becsúszott egy-két ínyencfalat, mint például a panaszlevelekre küldött válaszok. Ezeket szívesen olvasgatta, ha nem látta senki. Havi egyszer pedig jött a legfontosabb feladat, ilyenkor éjszakázott is: ki kellett küldeni a közelmúltban igényelt hűségkártyákat. Ha egy kupon nem érkezett meg, az nem volt nagy baj. Ha viszont az igénylő nem kapott kártyát, teljesen elfordulhatott az áruháztól. Az elvesztett vevő egyenlő az elvesztett profittal.

Így hát Júliát ilyenkor beültették egy üres szobába, hogy kellőképpen koncentrálhasson. Júlia pedig koncentrált, már órák óta. Annyira koncentrált, hogy még egy ásítást sem engedett meg magának. Észlelte, hogy lassan apadni kezd a balján felhalmozott levél- és borítékkupac, míg a jobbán lévő dobozok egyre teltek. Éjfél körül járhatott, amikor szemét ismét végigfuttatta a készleteken. Rámosolygott a borítékokra, rámosolygott a levelekre, de ott mellettük furcsa hiányra lett figyelmes. Egy hosszú pillanatra kellett gondolkodnia, mire rájött, hogy miután elfogyott a sokadik törzsvásárlói kártyastósz, ő elfelejtette újratölteni. Megfagyott az ereiben a vér, borzongott és a rosszullet kerülgette.

Vajon hányadik doboz óta nem ragaszt kártyákat a levelekre? Most egyesével tapogathatja őket végig. Fel kell tépni a már lezárt dobozokat, és ha meg is találja az első hiányos borítékot, nem tudja kijavítani a hibát anélkül, hogy fel ne szakítaná a leragasztott küldeményeket. A ragasztó, amit használt, nem az a fajta stift volt, amivel az óvodások ragasztották össze az anyák napi kártyákat, hogy azok aztán két év, két hét vagy két óra után megadják magukat. Ez a ragasztó úgy megfogta a papírt, hogy károsodás nélkül azt már a jóisten se tépte le onnan.

Összeomlott. Tíz darab pótborítékot kapott ezer levélre, és tudta, hogy ez most nem lesz elég. Leroskadt a székre, két könyökét az asztalra támasztotta, és beletúrt a hajába. A kontyát tartó csat a földön koppant, szőke fürtjei az arcába hulltak. Ekkora hibáért ki fogják rúgni. Nem is a boríték ára volt a baj, hanem az idő. Nem mennek ki időben a kártyák, a vásárlók csalódnak az üzletben. Hogy ne csalódjanak, kuponokat kell a borítékokba tenni. Mivel a futár egyszerre jön a dobozokért, mind késni fog, így holnap a kártyával ellátott küldeményeket is fel kell bontani és újraborítékolni, hogy kuponokat tehessen beléjük. Sok kupon, nagy bevételkiesés. Keresni fognak egy másik szerencsétlent, kommunikációs diplomával, aki annyi ideje munkanélküli, hogy képes elvállalni akár ezt is.

Júlia csak ekkor eszmélt rá, hogy tulajdonképpen nem is szeret borítékoló munkatárs lenni. Letérdelt az utolsó dobozhoz, és elkezdte egyesével kivenni és feltépni a borítékokat, hogy kiszórhassa a tartalmukat. Mire a második dobozhoz ért, már nem felnyitotta őket, hanem darabokra szaggatta a csomagokat. Amikor először hullt ki egy háromba hajtott levélből az aranyszínű kártya, felkacagott. Két kézzel markolta és szaggatta a precízen ragasztott és gyöngybetűkkel címzett borítékokat.

Az öreg portás, mint minden reggel, ma is körbejárt az épületben. Ekkor talált rá Júliára, aki ott feküdt örülete romjain, és aludt édesdeden, szőkén, szépen.

SZABADON

Elsőként egy bokszerpofájú, izmos, sötétbarna kutya bújt át a kerítés alatt. Ásnia sem kellett, bőven volt hely a rozsdás fémrács és a döngölt föld között. A hidak meredeken emelkedtek az úttól a portáig, ezért nem igazították a kerítéseket a talajhoz. Rokit – ez állt a bilétáján – a gazdája kölyökkora óta minden alkalommal erősen hátba vágta egy bottal, ha a kerítésnek ugrott, ezért mióta megokosodott, egy méter távolságot tartott attól. Azt ugyan tudta, hogy alul kifér, de ritkán volt oka elmenni. Évente egyszer mászott csak ki az éj leple alatt, amikor a szukák tüzelése már igazán elviselhetetlenné vált.

Most dél volt, hétvége – az egyik olyan nap, amikor a parasztok mind a hűs szobáikban pihentek, nem zúgtak a rét felé a traktorok, nem dobáltak reklámújságokat a postaládába, és látogatóba sem érkezett senki. Most nem tűnt fel a hiánya, mert nem volt semmi ugatnivaló. Peckesen sétált az út közepén, nem lesunyt fülekkel és behúzott farokkal, mint azok az elszökdösött ebek, akik csak szaglászni meg árokba hugyozni mennek az utcára. Őket hamar el is kapták, hiszen a bezárt kutyák szemernyi együttérzés nélkül ugattak és ugattak, amíg be nem fogta valaki a szökevényt. Azért olyan nyomorult az utcán kódorgó kutya, mert előre tudja, hogy ki fog kapni, mégsem tud ellenállni az idegen gyp szaglászásának és az árva pity-pangok jelölgetésének.

Roki nem félt. Izomzata olyan fejlett volt, mint az igazán kemény raboké, akik a börtönben minden szabadidejüket az edzőteremben töltik.

Rövid szőrét helyenként hegek tarkították. Indulatos ember volt a gazdája, őt már megedzette az élet. A kutyák most sehol sem ugattak. Hamarosan egy kis zsemleszínű pincsikeverék, Picúr szaladt utána apró lábain. Pofája torz volt, egyik alsó szemfoga kilógott a szájából. Egy alomból származtak a szülei. Míg Roki lassan sétált, Picúr lábai sebesen jártak. Nem kérdezte, csatlakozhat-e, csak követte a méltóságteljes állatot.

Pár házzal odébb megtorpantak. Emberi hang szűrődött ki az egyik háztól. Az öreg hentes felesége, Éva néni hallgatta a Bartók rádiót a kertben, amíg a férje lefeküdt aludni ebéd után. A rádió lent volt, Éva néni meg fent, a hegyoldalba vajt szőlősben. Amíg a két kutya állt és a Bartók rádió műsórát fülelte, a szemközti ház rozoga fakerítése felől zaj hallatszott. Egy hatalmas, lomha, fekete kutya próbálta átküzdeni magát rajta. Súlya alatt kifordult a kisajtó egyik sarka, és ott akart kijutni. Roki és Picúr nem segítettek, nem is tudtak volna, csak vártak, amíg Brúnó kikecmereg. Dús bundájából néhány csomó a kifordult kerítésajtó szálkái között maradt. Az óriás vidáman loholva sorolt be a pincsi mellé.

A főútig a réten vágtak keresztül, onnan pedig az út szélén baktattak tovább. Egyedül egy ideges természetű shar pei ugatta meg őket. Ugrált a kerítésnek, és minden egyes elrugaskodásnál megperdült a tengelye körül. Nem kellett komolyan venni, születése óta gyengék voltak az idegei, és az óránként a házuk elé érkező pöfékelő szörnyeteg teljesen az örületbe kergette. Előttük volt a buszmegálló. Hétfvégén csak kétóránként járt a busz, így attól sem kellett tartani.

A falu határát jelző táblához érve Picúr megállt, és visszafelé tekintgetett. Roki lihegve nézte őt, mert kimelegedett a kellemes napsütésben. A pincsi leült, aztán hátsó lábával megvakarta a füle tövét; csípte egy kullancs. Brúnó egy másik tábla tövébe vizelt, amin a falu neve állt rovásírással. A déli napon megszomjazott, ezért elindult arra, amerről a közeli halastó szaga terjengett. Roki követte, de Picúr ülve maradt. Mikor már csak messziről látta őket, keservesen tutulni kezdett. Először egy-két falubeli kutya csatlakozott hozzá, aztán hamarosan az összes csatlakozott a vonyításhoz. A kórus hallatán Roki rohanni kezdett, nem a tó felé, hanem ellenkező irányba, át a mezőn, minél messzebb a falutól. Brúnó zavartan bámult utána. Túl közel volt a tó, ő inkább a szomját ment csillapítani. Ahogy rálépett a murvás útra, ami elválasztotta őt a horgászhelyektől, egy hangtalan terepjáró lámpájának csapódott a feje. Nem érzett semmit, azonnal kimúlt.

Picúr sötétedéskor ért haza, mert még sokáig sírt a falutábla alatt. Hazaérve az idős nő, aki tartotta, felemelte és összevissza csókolgatta. Azt hit-

ték, örökre elveszett. Végül engedték, hogy aznap éjjel odabent aludjon a kanapén. Nagy sokára hunyta csak le a szemeit, kilógó fehér foga világított a sötétben. Brúnóról álmodott, arról, hogy megpróbált visszamászni a félig kidöntött kerítésen, de akárhányszor rugaszkodott neki, súlyos teste, vastag bundája visszahúzta. A szálkák csomókban húzták le róla a szőrt. Amikor egészen meztelen lett, már nem Brúnót látta, hanem Rokit. Roki azonban nem ugrált, csak nézte őt, fenyegető szemekkel. Már éppen rávetette volna magát, hogy egyetlen harapással elroppantsa gyenge, enyhén torz gerincét, amikor Picúr felébredt. Soha többé nem látta Rokit.

GYOM

Mit fog szólni a hatalmas gazhoz az árokban. Befordul a sarkon, meglátja, kiábrándul, kiszeret belőlem. Túlnőtt a gaz, le kéne vágni. Inkább ki kéne húzni. Semmi sem érdekel mostanában, pedig a gaz miatt megbüntet az önkormányzat. Múltkor bedobtak egy cetlit a postaládába, hogy kilóg a rózsabokor, vágjam vissza. Van erre valami törvény vagy rendelet, nem lóg-hat ki. Inkább rendelet, a törvény súlyosabb dolog. Rendelet van a kilógó növényzetről. Visszavágtam a rózsabokrot. A gaz miatt is simán megbüntethetnek, ki kéne szedni az árokból. Írok egy üzenetet, ne nézd meg az árkot, nem volt rá időm. Visszaír, hogy úgylis megnézi. Persze hogy megnézi, ha szólnának, hogy ne nézzem meg, én is megnézném. Miért izgulok emiatt, nem tud belőlem kiszeretni, nem is szeretett soha belém, nincs honnan kifelé szeretni. Idejön, ebéd, utána hokimeccsre megyünk. Sose voltam hokimeccsen, mit kell oda fölvenni? Ezen gondolkodom, miközben a spárgakréMLEVEST főzöm. Nem eszik húst, vegetáriánus. Gluténérzékeny is, most derült ki vérvételkor, külön kéri, hogy ne tegyek lisztet az ételbe. Nem tudom, melyik spárga a finomabb, van fehér meg zöld spárga, csak tavasszal érdemes venni. De melyiket? Mindig keverem, az egyik finom, a másik fás. Levest az egyikből jobb csinálni. Azt hiszem, fehér, végül azt vettem meg. Otthon megfőzöm. A zöldet kellett volna inkább. Az étel nézzen ki jól, a tévében azt mondják a híres szakácsok, legyen szexis az étel, ezért szórok rá pirított mandulát, ennél finomabb nincs. Se hús, se glutén, a tejszín is laktózmentes, biztosra megyek. Két óra múlva érkezik, addig már nem tudom kiszedni a gaszt az árokból, még haját is kell mosnom, és ki kell találnom, hogy mit vegyek fel a hokimeccsre. Elfelejtettem rendbe tenni a keretet, az utcát, az úgynevezett portát, elfelejtettem, hogy kertés házban élek. Nem tudom, hogy lehet ezt elfelejteni. Nyilván nem is felejtettem el, csak arra nem gondoltam, hogy ezt senki nem fogja megcsinálni helyettem. Egyedül az én dolgom. Az önkormányzat nem felejtette el, közterület-felügyelők vagy kik az utcára kilógó növényzetet ellenőrzik, és az árokban lévő gaszt. A gaz gyom, a gyom pedig az a növény, ami ott nő, ahol nem kívánatos. Ezt egy egyetemi előadáson hallottam, egészen pontosan gyomnövény-előadáson. Kertészeti egyetem, Villányi út, fogalmam sincs, hogy kerültem oda. Ízlik neki a leves, miközben esszük, elmagyarázza a hokiszabályokat.

Bottal akasztás, tilos felszabadítás. Se glutén, se hús, mondom neki, a tejszín is laktózmentes. Mosolyog, azt mondja, nagyon figyelmes vagyok. A hokimeccsen odasúgja, hogy basszunk a végében. Ő úgy mondja, dugjunk. Végül bőrdzsekiben és farmerben jöttem, a körmömet korallszínűre lakkoztam. Azt mondja, máskor ne legyen ilyen színű a körmöm, nem túl elegáns. A végében baszás elmarad, a magyarok kikapnak. Hokimeccs után hazavisz. Kiábrándító az árkom, nem kívánatos növények gyűjtőhelye a házam előtti rész. Hétfőn biztos jön a közterületet a cetlivel, esetleg a büntetésről szóló csekkel. Vasárnap kitisztítom az árkot.

CUKORPASZTA

Két egység cukor, fél egység víz, fél egység citromlé, írják a fórumon. Forralod, forralod, míg mézállagú nem lesz. Nem tovább, pont amikor állaga és színe olyan, mint a méz. Félrehúzd a lábast. A szaga állítólag az eperlekváréhoz hasonlít. Kevergesd, különben odaég az edény falára. Gyógyszertárban vásárolható spatulával felkened, ha nincs otthon, a vajazókés is megfelel. Majd gyantacsíkkal lehúzd. Gyantacsík vásárolható a Rossmannban (vagy dm): 800 ft/ 50 db. Lerántod és kész. Annyi a különbség a hagyományos gyantával szemben, hogy ezt szőrnövekedéssel megegyező irányba kell húzni. Szép sima lábak, hónaljok, szeméremdomb hat hétig. Szeméremdomb, honnan jutott ez a szó most eszedbe. Vénusz-domb. Felkened, nem forró már, meleg, nyúlik, furcsa, semmihez sem hasonlítható textúra. Mint a pizzatészta, csak jobban ragad. Hatalmas rágógumi. Ezt kéne most a szőr növekedésével megegyező irányba lerántani. Lábad a kád szélén, rajta a borostyánszínű, pizzatésztahoz hasonlító matéria, és vársz. Levegőt veszel, ha kicsit benntartod, akkor könnyebb. Meg kell feszíteni a bőrt a lábon, és valami másra gondolni közben. Például mire? Csak arra tudsz gondolni, hogy a szőröd bele fog ragadni a cukorpasztába, és a hirtelen rántás hatására, amit a szőrnövekedéssel megegyező irányba kell elvégezni, a szőrtüszők kijönnek. Kitépődnek. Apró fehér vagy fekete pontok a szőrszál végén. A lábodon a bőr utána vörösen izzik. Gondolhatsz arra, hogy miért is csinálod mindezt, milyen lesz utána, ha elmúlik a pirosság, ha esetleg nem nő be a szőrszál, nem viszket, nem ég, nem fáj. Semmi nem marad utána, csak simaság és puhaság. Aztán eszedbe jut egy férfi háta, ami szőrös. Hogy

undorodni kéne tőle, de belefúrod az arcod a mellkasába, az is szőrös, átöleled, a hátán a szőrt simogatod. Milyen lenne rákenni a gyantát, rásimítani arra a hatalmas hátra, háromszor annyi kéne, mint a lábadra. Vagy négyszer. Felkennéd a pizzatésztára hasonlító eperlekvár illatú cukorpasztát tenyérszélességű sávba, rálapogatnád a drogériában vett gyantacsíkot, és egyetlen mozdulattal letépnéd a hátáról a szőrt. Sima hát, végighúzod az ujjaidat a gerincén. Lassan abba kell hagynod a másra gondolást, le kell rántanod a lábadról a szőrt a növekedésével megegyező irányba. Újabb és újabb sávokban kened fel a hátára a pasztát, rá a papír, lerántod, és így tovább. Az egész háta sima. Kis piros pöttyök jelennek meg rajta, néhol kiserken a vér, lenyalod. Engedi. Tűri, hogy leszedd a szőrét. Mindenhol legyantázod a férfit, a papírokat, amikbe beleragadt a szőre, a padlóra dobálod az ágy mellé. A végén hozzábújsz a csupasz testhez, amely egy hullőre emlékeztet. Hideg és síkos érzés. A papírokra ragadt szőröket nézed az ágy mellett, vastag és fekete szőrszálak, mint egy döglött állat teteme. Ott állsz a kád mellett, és nem fogod letépni a Rossmannban vásárolt gyantacsíkot a lábadról a szőr növekedésével megegyező irányban.

KUSZKUSZ

Minden reggel ráállok a mérlegre. Azért reggel, mert akkor a legkönnyebb az ember. Nem tudom, hogy minden ember így van-e vele, én igen. Rákeresek a google-ban, hogy miért könnyebb az ember reggel. A gyakori kérdések.hu-n valaki már feltette előttem ezt a kérdést. Más is érdekel, ezek szerint nem csak én vagyok könnyebb reggel. A válasz ez: *Azért, mert nincs folyadék- és tápanyagbevitel, aminek ugye súlya van a bendőnkben. Emellett persze a test ugyanúgy működik alvás közben, amihez energiát használ el. Plusz még párolgunk is izzadással, szuszogással, ami vízvesztés, ergo súlyvesztés.*

Reggel vékony vagyok, beleférek a nadrágomba. Néha este is ráállok a mérlegre, ingadozó, van olyan, hogy plusz egy kiló a reggelhez képest, pedig nem is eszem egész nap semmit. Iszom két liter vizet, kipisilem a kétharmadát. Két liternek a kétharmada 1,333333 liter. Aztán mégis eszem, salátát. Hajdinát, 350 kalória van 100 grammban, a hajdinának a legjobb a glikémiás indexe. A bulgur a második legjobb. Rizs kizárva. Barnarizs

határeset. Kuszkus. A kuszkusz tulajdonképpen tészta. A tészták glikémiás indexe többnyire a közepes tartományba esik, így a vércukorszintet fokozottabb mértékben emelik, amit a főzési idő csökkentésével lehet el-
lensúlyozni. A kuszkuszról az jut eszembe, hogy *A félelem megeszi a lelket* című filmben Ali nem kap otthon kuszkuszt, így máshol kell keresnie. A kuszkusz tipikus marokkói étel, azt hiszem Ali is marokkói. A film német.

Nem kell fogynod, mondja anyám, voltál már kövérebb. De a nővéred például borzalmasan néz ki, ilyen vastag a combja, mutatja a kezével, egy combja olyan, mint neked kettő.

Gyönyörű nő vagy, de tíz kilót fogyhatnál, mondja Charles, és átküld e-mailen egy dokumentumot, charles_etrendje.pdf. Ez egy nagyon jó étrend, mondja, mindent ehetsz, az nem mindegy, hogy mikor és mennyit. Charles mindig ugyanazt eszi, puffasztott rizset és sertés párizsit. Egyáltalán nem tartja be azt az étrendet, amit nekem ajánlgat.

A Görög azt mondja, hogy semmi szükségem diétákra és étrendekre, így vagyok szép. De a Görögnek tokája van, és nagy a hasa. Folyton etetne, reggel tojást süt nekem, és kávé készíti két cukorral.

Rámjön a harisnya, olyan, ami combközépig ér. Combfix a hivatalos neve. Vékony szilikonos csík fut benne, hogy hozzátapadjon a bőrhöz. A melltartóból elfogy a mellem, mert csak alszom és alszom, reggel felébredek, mérleg, újabb kilókat párologtam ki. Egyre kevesebb jön vissza estére. Zöld teát iszom víz helyett, anyám szerint az égeti a zsírt. Mindenhová gyalog megyek, nem használok liftet. Lépcsőzöm a nyolcadikra, tizedikre, minden este futok a Duna-parton. Biciklizem otthon. Követem charles_etrendjét. Nem iszom meg a Görög cukros kávéját.

Jön az éjszaka, kipárolgok, elszuszogok, kiizzadok minimum fél kiló vizet, és reggel megint könnyebben ébredek. Egész nap aludnom kéne, és akkor egyre és egyre könnyebb lennék, könnyebb lennék, mint a levegő. Felszállnék és lebegnék.

KÉKLŐ EREKNEK ÉVSZAKÁN

Az öreg költő halántékán
az ér, akár búvópatak
egy átvilágított planétán,
halványuló kékbe szalad,

hol ormok hasonulnak éggé,
s felhők között fut a meder,
mit ősz hajtincs sem fed eléggé,
megduzzadva irányt kever

múltat jelenné tüzelve,
amerre ropta hajdanán
gerincet tördelő ütemre
omló hiteknek hajlatán,

és rímhívóval vadoncsendet
támasztott volna fel elébb,
milyen talán nem is csengett
világ végén remegve még,

hol visszhang után úgy meglódul
kanyargó medrű enjambement,
tán bukdácsolva járhat pórul,
de nem lüktetne lassabban...

Az öreg költő hártýabőrén
kéklő ereknek évszakán
felcsillan még pár sora pőrén
rímet remélő éjszakán,

míg összhangzatba költözve,
mint harmat cseppje fű hegyén

aláomolhat, köntöse
gyökérig gyöngyöző szegély...

BÚBÁJOSSÁGRA MEGTÖRŐ TILOSBAN

A vers csupán egy hajladozó fáról
szakított egyszeri, lelkes virágfürt,
mely szirmai közt poklot, mennyet tárol,
gyötrelmes hévvel beporzott világúrt,

egy leheletnyi eskü csak szerelme,
hol zsibong már a hiúság vására,
de százszor inkább viszonzó kebelbe
lopózna, üde nűánszok nászára,

ó, szín és illat vérkeringésében,
amíg a bomló pillanat kilobban,
tisztán ragyogni valaki szemében
bűbájosságra megtörő tilosban,

aztán mint vázán fonnyadozó emlék
felissza tán a hitegető nedvet
a talaj íze nélkül, melyből nemrég
szívott kelyhébe illatozó kedvet,

s még eltűnődik, él-e versek fája,
vagy állhatatlan múzsákat okolván,
zörgő avarnak terítve alája
már leszaggatta rímét is az orkán,

pedig jó volna lengedezni ágán
hunyorgó fénnel teleírt egekre
a zizzenő zöngék oldott határán
levelek szóközein derengve.

S MÁR NEM CSUPÁN AZ A DILEMMA

Az öreg tücsök elnehezülve
is szárnyaló dalt hegedülne,
mely égre törne törpe fény
dacára ismét könnyedén,
lehet, nem ő volt regös, igric,
kit hallgatott teknős, tigris,
ha elnémult a tenger, dzsungel,
mert cirpelve ragadta svung el,
és belekapott minden ujja
holdsugárba, csillaghúrba...

Pengetné mégis ifjú módon,
bár dallama felette ódon,
csak csengő-bongó üres járat
sanyargat hiú hangszálat,
s már nem csupán az a dilemma,
hogy nyakkendője úgy kileng ma:
sántít versláb, hasít a háta,
keresgéli szavát, na, hátha,
szüntelen, mint szemüvegét,
melyet orrára tolt elébb,
öblös hangú szinonima
mit sem ér, ha színe néma,
az se rémlik, mily nyavalya
miatt kókad versalanya,
pedig amott csábító nőrim
integet túsarkú cipőin,
ha bebújik egy bokorrímbe,
ő hozna, vagy őt hozzák hírbe,
ó, vágy nélkül halpénz az erkölcs,
amit már nincs is mire elkölts,
s ha eltűnik az időmérték
mindennel, mik időd mérték,
a nagy úrnek ki lesz az őse,
jambusa vagy ismerőse,

ahol fű, fa, virág vitás
származás és identitás?

S legyen a verse ditirambus,
tavaszi szél vagy téli kaktusz,
vagy költsön tán naiv eposzt,
mely tücsköt, bogarat megoszt,
netán haiku, epigramma
rövid itala szegyig hatna?
Ó, múzsák és rokonai,
minden válasz dodonai,
szegény tücsök badar zavarban
ül nyakig felkavart avarban,
hol fény morzsáit hangya húzza
hosszú sorban rezgő húrba.

Borsodi L. László

CSONT A CSONTHOZ, LÉLEKHEZ A LÉLEK

DÉDAPÁM HAJSZÁLAI

Szakállakat bodorított, frizurákat fodorított, fejeket formásított, borotvált, csupasztított, sebet varrt, fogat húzott. Apai nagyapám apja hajszálból, szőrből épített karriert: akárcsak a külsőjükre kényes egyiptomiaknál a fodrász, városkájában ő volt a legfontosabb szolga.

Ahogy borbélyüzletében a hajszálak, úgy sokasodtak otthon a gyermekek: Mariska Anna, Jóska, Anti, Juliska, Dezső (majdani nagyapám), Béla, Margit, később egy másik asszonytól Mancsi. S miközben a paraszti-kispolgári divat szerint csattogtatta ollóját, kezének finom mozdulataival szántva végig pofákat, tarkókat, bajuszt bosszantva, illatosítva pofaszakállat és halántékot, Szent Ferenc csendes, világi követőjeként újabb borzos, ápolatlan szakállú kuncaftokért könyörgött, hogy ollóját, borotváját a rozsdameg ne egye, hogy gyermekeit az éhség ne kínozza.

Dédapám imáját meghallgathatta az Úr, mert annyi munkát küldött, hogy egyedül nem győzte. Hát fiainak megtanította a mesterséget, akik szintén jó szolgákként tovább szépítették a városka lakóit, apjuk nem kis büszkeségére.

De rám pillantva, kései borzos utódjára, borbélyüzletét kulcsra zárta, ablakait beszegezte. Sír, zokog. Nem így képzelte. Nem ezt akarta.

És hullnak, hullnak a hajszálai.

Borsodi Géza

1871. július 10., Brassó – 1946. október 6., Csíkszereda

DÉDANYÁM HALLGAT

Apai nagyapám anyját úgy hívták, mint édesanyámat. Négy lányt szült és négy fiút. Közülük két lánya gyerekbetegségben halt meg, egy lánya és két fia gyerektelen maradt, egy fiának és egy lányának pedig lányutódai születtek.

Csak nagyapámnak született fia: egyedül ő vitte tovább a család nevét. A fiának is egy fia született: csak én vittem tovább a családnevet. Egy fiam született, és ő viszi tovább a családunk nevét.

És így tovább... És meddig?

Borsodi Julianna

szül. Szabó

1878. április 28., Csíkszereda – 1917. július 17., Csíkszereda

DÉDAPÁM BAKTER

1881. július 7-én, amikor Curt John Ducasse filozófus meglátta a világot a franciaországi Angoulême-ben, Sevillában pedig megszületett a Magas-Tátra szerelmese, Lavallé Márta, és a Wyoming nevű hajó több mint hétszáz utassal a fedélzetén megérkezett Liverpoolból New Yorkba, a mormonok földjére, Csíkajnádon, a család tizedik gyermekeként világra vergődött apai nagyanyám apja.

Dédapám nem meg-, hanem újjászületett: 1863-ban, másfél éves korában, feltehetően gyermekbetegségben elhunyt azonos nevű testvére reinkarnációja volt. Általa, helyette is élt, húsz évvel korábbi önmagát teljesíthette ki, saját maga volt, és a másik is, a vére, akit nem ismerhetett. Hálás lehetett hajdani másik önmagának korai haláláért, hiszen így felnőtté válva csodálhatta Isten teremtett világát, és átkozhatta szomorú-szegény paraszti sorsát, amelyben, ím, húsz évvel később is ugyanúgy része lett. Ezt még maga Curt John Ducasse, a parapszichológus, a reinkarnáció híve sem cáfolhatta volna meg, de hát egymásról mit sem tudtak, hiszen míg Ducasse mester a Washingtoni Egyetem tanáraként élet és halál összefüggéseit vizsgálta, dédapám meghalt, hogy éljen. Nyolc gyermeket nemzett és nevelt, és míg Lavallé Márta a hegyeket járta, hogy az Omladék-völgy legszebb csúcsán, kétezer-négyszázharminchárom méteren örökre ott hagyja nevét

a világnak, ő Barackoson bakterkedett a fafeldolgozó üzemnél, és a mormonok zajától nem zavartatva csendben kérte Istenét, adjon neki elég munkát és pénzt, hogy népes családját eltarthassa.

Azóta nincs faüzem és erdő, meghalt Ducasse, Lavallé, és csendesek a mormonok. Másik önmagához megtért dédapám fejfája is elkorhadt, sírja jeltelen, de őrzi ő a barackosi földet. Őrzi őt a barackosi föld.

Gergely Mózes

1881. július 7., Ajnád – 1943. március 27., Barackospataka

DÉDANYÁM ŐSANYA

Megszületett, de nem tudni, mikor halt meg. Hol volt, hol nem, akár csak két fia és hat lánya, köztük majdani nagyanyám.

A fiúk még kisgyerekek voltak, amikor elhagyták a Földet: nem kértek az első nagyháborúra készülő bűnös világból. Angyalok lettek. Dédanyám szüléssel harcolt az öldöklés ellen, később a lányai is asszonyok lettek, ők is szültek, ők is így tiltakoztak – immár a második nagyháború ellen. Tatarozták-őrizték a házat, miközben férjükre vártak, gyereket neveltek, áztak és fáztak, holnapra gyűjtögettek. Aztán ahogy beköszöntött a küzdelmes béke, hosszan, csendben éltek, majd sorban halni mentek. Valahol a mélyben, az égben, dédanyámmal találkoztak.

Ősanyám most már engem figyel, tekintetével óv. Tudja, nem ismerem, tudja, övé vagyok, hiszen belőle is lettem én. Őrzi bennem a múltat, az álmot, a vágyat. Olykor csendre int.

Halkan maga felé terelget.

Gergely Rozália

szül. Fénya

1890. augusztus 1., Ajnád – ?, Gyergyóditró/Gyimesközéplak (?)

DÉDAPÁM PÁLYAMUNKÁS

A babilóniai ősvasutasok után négyezer évvel és száz esztendővel később, hogy az első gőzmozdony végigfutott Európán, anyai nagyapám apja a gyimesi vasúthoz szegődött, amelyet még az Osztrák–Magyar Monarchia idején építettek, de amelyet az első nagyháború után mások vettek birtokba, akik még a síneket is háromszínűre festették volna, csak ne látszódjék, hogy lopott holmi.

S ha nem is érezhette magáénak, hogy gazdálkodni ne kelljen és kaszálni-szántani a dombos-szikes földet, krampácsolóként alázattal szolgált a hivatal, amely minden reggel kiküldte a vasúti töltésre, és napsütésben, esőben, szélben, hóviharban földet ásott, lapátolt, talpfákat fektetett, síneket szegelt, váltókat ellenőrzött, csavarokat olajozott, jelzőlámpákat tisztított, havat takarított, követ egyengetett, hogy a teher- és személyvonat, ez a pokolbéli fenevad ne késlekedjék, rossz útra ne tévedjen, hídról le ne térjen, alagútba ne vesszen.

Gyalogolt, egyensúlyozott, ütemes menésével négy évtized alatt a Földet is megkerülhette volna, de az ezeréves határtól fegyelmezetten mindig visszafordult, mert a sínek kattogásából megértette: nincs tovább, csak vissza, haza, ahol az asszony várta, két gyermek és a ház előtt a pad.

Azóta is ott pipázik, vállát, gerincét fájlalja, szájmozgásról olvas, néha elsírja magát. Távoli vonatok zakatolása nem zavarja.

Ambrus István (Tudora)

1901. augusztus 2., Gyimesfelsőlök – 1983. november 12., Gyimesfelsőlök

DÉDANYÁM RÁNCAI

Dédanyám arcán olyan mélyek a ráncok, a sáncok, mint az eső után szomjazó föld repedései. Bőre, mint a sok évszázados pergamen. Üveges, kék tekintetével messze néz, múltat lát. Anyját, apját, férjét siratja, jó szomszédjait, régi szeretőit emlegeti. Hol vannak már? Csontok ők, vagy csak tenyérynyi por.

Hej, ifjúság, ó, szerelem, be rég voltál, panaszkodik, de úgy még sose vót, hogy valahogy ne lett volna, énekeli remény nélkül, mert itt felejtette az Úr, és megaszott már a rigmus is a száján, mint a kankós pálcán a keze.

Görbült hátához nyúl: hogy fáj, mondja. Az égre sem tud felnézni, úgy meghajlította az idő, de indul: a fiától haza, a komaasszonyától haza, a piacról, a templomból is haza. A kertek alatt lassan lépked, meg-megáll, a szembejövő szekeresnek dicsértesséket köszön, vagy csak valamit odaszól, és ha végre kunyhójához ér, úgy örül.

Belép, tüzet gyújt, kis világot, mert hosszú lesz az ősz, és még hosszabb a tél, hát úgy vigasztalódik, ahogy tud. Virraszt. Árnyaival viaskodik.

Ambrus Rozália

szül. Bodor

1905. szeptember 4., Gyimesfelsőlok – 1995. július 15., Gyimesfelsőlok

DÉDAPÁM BETŰI

Talán egy osztályt járt, legtöbb kettőt, de amire beköszöntött a 20. század, dédapám már ismerte a betűket, amelyeket éles eszével türelmetlenül olvasott szavakká, mondatokká. Írni soha nem tanult meg, de mivel olvasni szeretett, érezte a betűk mágikus erejét, meg volt győződve, hogy sorsának alapformái, és ahogyan szavakká, mondatokká íródnak, semmit nem lehet tenni ellenük.

Hordozta is terhüket, amit rá rakott a század: *szegénység, eke szarva, kassza, nagyháború, katonaság, vér, szántás, házasság, gyermekek, öreg szülők, kaszálás reggeltől estig, nagyháború, halál, trianon, kommunizmus, özvegység, Isten, Istenem*. S közben megállíthatatlanul olvasott: nyáron az árnyékban, míg száradt a fű, két kaszálás, két szénarend megforgatása között, a hegyi kalibában, ha már elment szállására a nap. Olvasott hosszú esős napokon és két etetés között, ha nem hajthatta ki a marhákat a legelőre, és olvasott a végtelen téli napokon a lámpás és a kályha tüze mellett, míg kint fogukat vicsorgatták mindenféle farkasok.

Betűivel vigasztalódott: Nemo kapitányként Nautilusával a Földközi-tengerben bolyongott, Áts Feri volt és Nemecek, koldusdiák, az a pogány Filcsik, Berend Iván, és Timár Mihállyal a Senki szigetére a szerelméhez, Noémihoz vágyakozott. Az egri várvédők hősiességétől kipirult az arca, rajongott Baradlay Jenőért és Szentirmay Rudolfért, de Rideghváry Bencét, Alfonsine-t és Abellinót megvetette, miközben titkon Violáért szorított, urak és nagyurak kalandjaira vágyakozott.

S ha el is olvasta, Balzac és Dosztojevszkij rideg realizmusát nem kedvelte. Inkább Ábellel felment a hegyre, majd elkísérte az országba és Amerikába, hogy aztán újra visszatérjen a völgy szorosba, a hegyek közé, ahol oly sok kaland után pontosan tudta, mi lehetett volna belőle, és mi nem lett, hogy meddig tart a képzelet, és mennyi az ő birtoka: *havas hegy, nehezen termő föld, erdő, udvar, ház, család, ágy, temető, lélek, hol volt, hol nem...*

Antal Gyula (Pisti)
1894, Gyimesfelsőlök – 1981, Gyimesfelsőlök

DÉDANYÁM HAGYATÉKA

Dédanyámnak nem volt könnyű élete, mert Dédapám minden olvasmányának a női szereplőjét hozzá hasonlította. Dédanyámnak könnyű volt, mert férje mégis őt szerette. Tudta, érezte: ő az igazi asszony, a többi csak akarat, vágy, képzelet.

Együtt szántottak, fejték, kaszáltak, rakták a szénát, négy gyereket neveltek együtt: egy fiút és három leányt. Édesanyám volt a negyedik lányuk, nagyapám és nagyanyám szerelemgyereke. Maguk is még gyermekek, akiknek Dédapám nem mondott semmit, Dédanyám pedig megbocsátott. S hogy a falu előtti szegényérzetüket és a fiatalok szegénységét enyhítsék, Édesanyámat sokáig ők nevelték.

Dédanyám mindenét neki adta: falat kenyerét, virrasztását, gyermekkori ruháját, megkímélt cipőjét, utolsó garasát, ükanyámtól örökölt gyűrűjét és hitét, szépbe öltözött lelkét, végül a hegyre kapaszkodó kertet, az udvart és a házát.

És neki adta, jaj, neki hagyta korai, örök csendjét.

Antal Terézia
szül. Tankó
1898, Gyimesfelsőlök – 1967, Gyimesfelsőlök

Láng Zsolt

ÁTJÁRÁSOK, MEGÉRKEZÉSEK

TALÁLKOZÁS ZSUZSANNA GAHSÉVAL

Budapesten született 1946-ban. 1956 novemberében a szülei nyugatra menekültek, őt is magukkal vitték. Ausztriában telepedtek le, negyedszázadot élt Stuttgartban, jelenleg közel ugyanennyi ideje a svájci Müllheimben lakik. Első regényét tizennégy éves korában írta. Közel harminc könyv szerzője. Esterházy Pétertől Tolnai Ottóig sok magyar író német tolmácsolója. A Darmstadti Irodalmi Akadémia tagja.

Márciusban, amikor először találkozhattunk volna zugi felolvasásán, nem lehetett megközelíteni, annyian gyűltek köréje. Hazamentem, a honlapjáról kikerestem a címét, és írtam neki, szeretnék egy beszélgetést készíteni vele a Látó számára. Most nagyon elfoglalt, írta vissza, sokat kell utaznia, de később szívesen áll rendelkezésemre. Végül július végén találkoztunk. A frauenfeldi pályaudvaron várt, autóval vitt Müllheimba, ahol egy háromszáz éves volt lelkészi lakban élnek képzőművész férjével, Christoph Rüttimannal. Kint a kertben, árnyas fák alatt telepedünk le.

Azt írja Samuel Moser, az NZZ kritikusa a Jan, Janka, Sara und ich című könyvedről, hogy a svájci irodalom új topográfiáját teremtetted meg. Másutt meg azt olvastam prózádról, hogy a „poézis földje”. Mennyire fontos számodra a földrajz?

Nekem fel se tűnt az első könyveknél, hogy „a hol vagyok?” fontos kérdés volna. Csak később lett fontos. Nyelvileg sem éreztem elvándoroltnak magam. Németül kezdtem írni, regényt, 14 éves koromban. Ez egyébként az első és utolsó regényem.

Az Oh, Roman című könyved nem az?

Az egy Roman nevű férfiről szól! De persze érintőlegesen szó van benne a regényről is. Érintőlegesen és ironikusan. Többértelmű a cím. Mindig is vonzott a jelentésváltozás. Amőba, így mondják magyarul is? Megfoghatatlan, mindig változó, folyton ezeket a formákat keresem. Dráma és esszé, vers és próza között, azt hiszem, ha már topográfiáról beszélünk,

ott, azon a területen található kedvelt műfajom. Vonzanak a fel nem fedezett, ismeretlen területek. A férfi írók háromezer éve fantasztikus alakokat teremtenek, nőalakokat is, ezt viszonzni úgy lehet, hogy az írók érdekes férfialakokat teremtenek. De hogyan? Erre még nincs elég példa. A nőkről tudjuk, hogyan emelkedik a mellük és így tovább, mindezt a férfiakról tudjuk. Én előzetes tudás nélkül próbáltam Roman hátát pontosan ábrázolni, meg a lábait. Hologramszerűen. Egyszer csak ott lebeg előttünk egy alak. Néha jól megközelíthető, néha négy méter magas...

De te mit gondolsz, miben új a te topográfiaid?

Nyilván a nyelvvel is másképp bánok, mint a többiek. Azt hiszem, leginkább az osztrák irodalomhoz tartozom, ott látok párhuzamokat, Bodo Hell, Gert Jonke, akit alig ismernek, Thomas Bernhard, aki áradó szövegekben követhetővé teszi, hogyan jut el egyik mondattól a másikig, az ő írásművészetük közel áll hozzám. Én inkább a különállásban lehetek sajátos, mármint sajátosan svájci. Svájcnak néha olyan „földrajzát” képviselem, amelynek nincs valós vidéke, mégis maga az eredendő realitás. Például a hátad mögött van egy dombos vidék, oda tettem egy várost, de ott a valóságban alig van egypár ház, nem lakik senki. Rettenetes gyorsasággal nő az én képzelt városom, pillanatok alatt Bregenzig húzódik a határa, képzeletbeli város, de úgy dagad, mint a legtöbb valóságos svájci város. Ez az én topográfiam egyrészt, másrészt például Zugról nagyon pontosan írtam.

Segített írói nyelvved kialakításában, hogy te magyar anyanyelvű vagy?

Nehéz megmondani. Amikor az egyetlen regényemet írtam tizennégy évesen, már németül gondolkodtam. Persze, nem hagyott érintetlenül az anyanyelvem. Szeretem a magyar nyelv tömörségét. Amikor rendszeresen írni kezdtem, sok volt a szabadidőm a gyerekek mellett, sokáig nézegettem a szövegeimet, a fölösleges kis szavakat, a felesleges kötőszavakat kihúztam, jólesett látni a tömörséget, ami így kialakult. Olvastam Bárczy Géza könyvét a magyar nyelvről, fantasztikus, világos könyv, abból sokat tanultam a nyelv topográfiájáról, a teremtődő nyelvi terekről, a nyelvben meglévő irányokról és irányultságokról. A magyar a térben jól tájékozódik. Pontosán bemér és elhelyez. Nemcsak az igekötők (fel, le, be, ki stb.), hanem a szórendi viszonyok révén is.

Beckett elhagyja a nyelvet, mert meg akar szabadulni a kliséktől...

Én viszont egyszerűen németül kezdtem írni, és ma is úgy írok. És szeretem a németet, szeretem az elasztikusságát. És a magyar megerősít abban, hogy milyen jó a német, példát mutat, hitet ad, meggyőz, hogy a né-

met tehetséges nyelv. Azt hiszem, a magyarból nézve, a német tehetsége jobban látszik, mint amikor máshonnan, más nyelvből nézem.

És most vissza a magyarom és a németem viszonyához. Szeretem a magyar verseket, Adyt, Babitsot, József Attilát, főképp a nyugatosokat, a versek zenéje, ritmusa, üteme bennem van. A verseké és a népdaloké. A gyerekkoromban megtanult népdalokat ma is el tudom énekelni. Legalább kétszázat. Néhány éve, amikor Amerikában voltam, elkezdtem számolni a szótagokat írás közben. A *Donauwürfel* (Dunakockák) című könyvemben minden sorban tíz szótag van, minden szakasz tíz sorból áll, és tízszer tíz szakasz egy kocka. A szakaszok úgy néznek ki, mintha versek volnának. Jólesett bezárni a Dunát ilyen kockákba. Nincsenek rímek, a mondatok a köznyelv természetes lazaságával hullámzanak. Miközben írtam, számoltam a szótagokat az ujjamon, ezt látta a kutyám, Miklós, és megtanult számolni. Ha mutatok neki egy számot, akkor annyit ugat, ahány ujjamat felmutatom.

Miért lett Miklós?

Mészölyről kapta a nevét. Így mindenkinek elmondhatom, Mészöly mekkora író. Itt nem ismerik.

Nevének emlegetésére Miklós is megjelenik, felállok, hogy üdvözljem. Rezignáltan tűri, hogy megveregessem a hátát. A kutya után a ház előtti kaktuszokat szemlélem meg, embermagasságú is van közöttük. Christoph észreveszi érdeklődésemet, odajön, szeretetteljesen simogatni kezdi ő is a tüskéket, közben elmeséli, hogy van egy performansza: a kaktuszokra gégemikrofonokat szerel, és ahogy ujjaival a tüskéken játszik, a pengetés felerősödve hallatszik a hangszórókban. Elújságolom neki, hogy Zugban láttam a „gömböcs” performanszát, és akkor még nem tudtam, hogy Zsuzsanna férje, és hamarosan találkozunk személyesen is. Ez volt az első performansz, ahol nem éreztem tolakvónak a performer jelenlétét. Az akció a maga elvont megtestesülésében tudott magával ragadni. Később megmutatja a műtermét is. Az egyik teremben acélcsőves szerkezet, egyszerre gömb, tetraéder és Moebius-szalag, rajta a videokamerának felszerelt sín. Belemerülünk a tér sajátos szerkezetébe, Bolyairól mesélek neki, a Bolyai-jegyzetéről a Teleki Tékában, és csak Zsuzsanna ebédre vonatkozó kérdésére eszmélek, hogy miért is vagyok itt. Visszatérek a kerti fák alá.

Amikor az Instabile Texte: zu zweit (Bizonytalan szövegek: együtt) című könyvedért átvetted az Adalbert von Chamisso díjat, elutasítottad, hogy emigráns írónak nevezzenek.

Nem vagyok emigráns, sem imigráns. Mivel ismerek egy nem indoeurópai nyelvet is, a magyart, átjárásom van két nyelv között... A nyelv

nemcsak elválaszt, hanem összeköt. Nemcsak embereket, hanem embert és világát.

Láttam egy portréfilmet rólad, a Durch und durch (Keresztül-kasul) könyvedből olvasol fel, és arról beszélsz, hogy általános jelenség a városokon való négy égtáj felől és felé való átjárás.

Itt lakunk Müllheimban. Egyébként az itt működő sok-sok malomról kapta a nevét. Mindig is sokan jöttek-mentek erre, hozták a búzát a környékről, vitték a lisztet. De ma is személyautók, teherkocsik, buszok, traktorok, egyéb motoros szerek burrognak el az országúton, az ablakunk előtt, de ez más kisvárosra, falura is jellemző lehetne.

Ugyanakkor van másféle keresztül-kasul is. *Siebenundsiebzig Geschwister* (Hetvenhét testvér) a nemsokára megjelenő könyvem címe. Ott abban a topográfia kimondatlanul, sokféle áttétellel jelenik meg. Persze a „test” és „vér” egészen másképp hangzik, mint németül. A „testvériség” is milyen jó szó. Milyen más, mint a francia „fraternité” vagy a német „Brüderlichkeit”.

Hogyan kezdted fordítani?

Helmuth Heissenbüttel, akit manapság kevesebbet emlegetnek, pedig jelentős német író volt, a Gruppe 47 tagja, mellesleg a Stuttgarter Rádió szerkesztője is, felkért egy rádiósorozat összeállítására, magyar írók írásai hangzottak el, és ehhez egyrészt kezdtem intenzíven olvasni a kortárs magyar irodalmat, másrészt elkezdtem fordítani az írásokat. Izgalmas időszak volt, felfedeztem Esterházyt, meg a többieket. A *Kis magyar pornográfia*-val kezdtem. Meg kellett találnom hozzá azt a rontott németet, amely nem rontott, mégis olyan, mintha az volna, párja Esterházy köznyelvből kikevert, vendégszövegekkel megtöltött nyelvének. Esterházynak tetszett az elkészült rész, kérte, fordítsam le a teljes könyvet. Aztán még sok egyebet is lefordítottam.

Milyen író lettél volna, ha magyarul írsz?

Nem gondolkodtam ezen. Szeretek németül írni.

Feltűnően sok magyar származású német író van. De Agota Kristofot is mondhatom, aki franciául írt ugyan, de itt élt Svájcban.

Nem látom magam jellemzően női írónak. Nem az az első, ami eszembe jut saját magamról. Nem tudom, hogy mit mondjak a magyar származású írókról. Ők inkább regényírók. Mellesleg Doma Ákos is magyar származású, jó író és fordító, mégse kap elég figyelmet. Talán mert nem nő? Az a mondás jut eszembe, hogy a szerencse a szerencséshez húz. Ne érts félre, nagyon sok női író szeretek, Nathalie Sarraute, Gertrud Stein meghatározó számomra. Ugyanabban az évben születtem, amikor Gertrud

Stein meghalt... Nathalie Sarraute kilencvenhat évesen írt egy elbeszélést a szavakról. De őt sem látom kimondott női írónak. Pedig igazi nő volt. Virginia Woolfot nem szeretem igazán. Ilse Aichingert szeretem...

A Jan, Janka, Sara und ich-ben a címek mind „a” betűsek, és minden szereplő nevében van „a”. A te neved viszont „zs”-vel kezdődik. Miért tartottad meg a magyar keresztnevedet?

1965-ben, amikor megkaptam a hivatalos német okmányaimat, ötszáz márkába került volna, hogy Susanna lehessen, akkor ez túl nagy pénz volt. A betűkről eszembe jut, hogy mindig szerettem a betűkkel játszani. A nővéremmel sokat gyakoroltuk az eszperantó nyelvet. Aztán olvastam Georges Perecet. A *La Disparition* (A hiány) című könyvében hiányoznak az „e”-k, az „e” betű hiánya járja át az egész könyvet. Egy jel hiánya a hiány jele. A második világháborúban Perec elveszítette a szüleit, akik lengyel származású zsidók voltak. Reális súlya van a betűhiánynak.

Mi módon alakítja önazonosságodat, hogy ilyen sokfelé éltél?

Osztrák-német-svájci írónak érzem magam. És ehhez még hozzájön a magyar is. Részben az angol és a spanyol is... Kis Európa.

Közben Christoph jelzi, hogy elkészült az ebéd, bemegyünk kezét mosni. Zsuzsanna végigvezet a házon, megmutatja a dolgozószobáját az emeleten, mesél a falon látható képekről. Az egyik kép az ő gobelinje, bár jóval az Esterházy Ottlik-gobelinje előtt készült: egy apró téglalapba egymásra írta a sorokat, és az egymást beszövé szavak sajátos grafikát hoztak létre. Elküldte annak idején Christophnak, és ez után a levél után egyértelmű lett, hogy együvé tartoznak...

Nálad mit jelent otthon lenni? Van ennek az állapotnak, érzelemnek története?

A második könyvem egy kutyáról szól, Berganzáról. Ez a kutya Cervantes novellájában jelenik meg először, ő találta ki, ő szólaltatta meg, aztán felbukkan E. T. A. Hoffmannál is, ahol már kétszáz éves, de ebben az életkorban is él, és beszél. Nálam Berganza új gazdájának azt mondja, csak a most a fontos. Nem kell mindig kutatni, mi van a múltban. Csak a most!, ez fontos számomra is. Egyébként nem árultam el a könyvemben, hogy a kutya gazdája nő vagy férfi, mégis mindenki nőnek mondta. Mert a nőknek fontosabb volna a most? Nem hiszem. Inkább azért, mert tudták, hogy a könyv írója nő.

Az otthon? A pesti Szent István parkban laktam, ismerem a környéket, ismerem a rakpartot, a hajókat, öt percre laktunk a kikötőtől, amikor nyolc-éves voltam, beleszerettem egy matrózba. Amikor a Darmstadti Akadémiával pár évvel ezelőtt elmentünk Pestre, reggel, amikor fölébredtem, és

ugyanúgy délkeletre nézett a szálloda ablaka, ahogy gyerekkoromban, láttam a felhőket, a fák koronáját, a háztetőket, főleg a reggeli fényt, és éreztem, otthon vagyok. Arról, hogy ki hol és miért van otthon, még napokig beszélgethetnénk. Jó lenne.

Kevés könyved olvasható magyarul.

Egy van, Tandori Dezső fordította, *Átültetve* a címe. És Karády Éva fordított jó pár *Dunakockát* a Lettre-be, de az egész kötet kiadása elmaradt. Ilyenfajta hidegséget nemcsak egyszer éreztem, nem tudom, miért. Még Mészöly Miklós is, ha találkoztunk, gyakran úgy szólított meg, hogy ti, németek...

Az ebédet és a beszélgetést egy rövid kirándulással zárjuk. Mielőtt visszaautózunk az állomásra, átugrunk az ittingeri karthausi kolostor vendégházába, amelynek előcsarnokában Christoph alkotása látható, a „passe” „port” „par” „tout” szavak összerakhatóságáról. A mindenben való átjutás ígézetével és ígéretével indulunk tovább.

Felolvasod Christoph-nak a készülő szövegeidet?

Csak ha elkészültem. De előtte beszélgetünk róla. Ő is így tesz. Az ő munkáinál különösen jól látszik, hogy csak amikor elkészülnek, akkor szólalnak meg. Láttad, mennyi furcsa alakú faág van a műtermében, most csiszolja őket. A száraz faág nem beszél. A mű igen.

Zsuzsanna szelíden, de határozottan vezet. Sallangmentes mozdulataiban a vezetés tiszta elvontsága jelenik meg. Ahogy vezet, azzal szavait igazolja: „csak a most van”. És hogy ez a mondat mit jelent, mit hoz magával? Mély intenzitást.

A thurgauai lankás vidék az alföldre emlékeztet, megállapítjuk, ez mindkettőnk kedves domborzati formája. A Seerückeni dombhát mögött a Bodeni tó, és a tó mikroklímájában a mainauai arborétum, a virágparadicsom. Az otthonosságot erősíti az utunkat többször is keresztező Thur folyó neve is: gyerekkorom kedvenc kirándulóhelye volt a sekély vizű Túr Szatmárnémeti határában.

Nem zavar ez a sok jövés-menés? Sokat utazol?

Utazni nem igazán szeretek. Megérkezni igen.

Bodó Márta

EMLÉK

Nem nyilatkozom és nem is mesélek. Lehet, hogy itt hagytok örökre a padon. Nem váltottam be a hozzám fűzött reményeket. Nem mondtam el a szaftos történeteket. Ülök a téren, a csörömpölő forgalomban, még süt a nap, de már a bokámba kap a felhomály.

Úgy tudja mindenki, Bege Zoltán maga volt a megtestesült megbízhatóság. Elkötelezettje volt a munkájának, a családjának, a nemzetének... Egy napon halt meg a feleségével, akit rajongva szeretett, aki neki szentelte egész életét. Abbahagyta saját jól indult orvosi karrierjét, csak hogy a férje egészen a munkájának élhessen. A hitvesi ágyon feküdtek egymás mellett, a kezük összeért, mint két hal íváskor, amikor elindulnak a folyón felfelé, hogy a torkolatnál elérjék a beteljesedést. Azon a napon én cipeltem be mindkettőjüket, én fektettem végig őket a hálóban a nászágyon. Micsoda nász! Az asszony aznap reggel jelentette be, hogy elege van, már réges-rég elege van, eddig hallgatott, ám most elhatározta: összepakol és elmegy. – De kiért, kivel? – ordította Bege Zoltán, arca eltorzult az indulattól. Sehogy sem értette, hogy a rabszolgája, akivel hosszú éveken át elhitette, hogy az istennője, megelégette, és csak úgy, magától és önmagáért el akarja hagyni. Kék és zöld árnyékok villóztak a nyakán, a homlokán, az orrán. A kivörösödött, indulattól dagadó erek, az arc egésze lilás, ütésfoltokkal teli, undorító masszának látszott. Az asszony azt sziszegte a szemébe: „Lehullt a bálvány.” Az meg eszement dühében szíven szúrta a nőt, egyetlen mozdulattal tövig döfte a kezügyében levő piszkavasat. Maga a nő se hitte elsőre, még sistergett a dühtől. Amikor felfogta, mi történik, utolsó erejével az arcába röhögött: – Most aztán tényleg végleg elhagylak, féreg! – Mint rongyzsák hullt a lába elé. Bár vélhette volna a végső megadásnak, Bege Zoltán élesen érzekelte a különbséget: az asszony fellázadt, halálában sem hódol. Hiába akarta megadásra bírni a mozdulattal. A férfi még erősebben tombolt, arca immár valódi véres massa. A konyhát darabokra törte. Olyan módszeresen, minden egyes tárgyat, hogy az örökösök semmit nem tudtak felhasználni, apró darabokra, ronggyá tépte a törülközőket, a tányérok és csészék cserepein vad táncot járt, amitől nem is cserép, daraszerű morzsalék maradt a földön, kihúzta és felhasogatta a fiókokat, az azok belsejét borító viaszosvásznat ollóval vágta csíkokra, a vastag fejű rögzítőszegeket

egyenként, mániákus gondossággal húzogatta ki, majd csapott rájuk kalapáccsal, egyenként téve használhatatlanná mindeniket. Alapos volt dührohámában is. Aprólékosan dolgozott a pusztításban.

Amikor a lerángatott bútorelemek mögött csíkosra kapart falat megláttam, rögtön összekapcsoltam a két képet: a laboratóriumban hajlongó kutatóét a dühöngésében is módszeresen pusztító férfiével. A szigorú rendszerben zajló hétköznapiak után kiszabadul a felgyült tartalék, és élvezettel rombolja sorra unalmasra fegyvelmezett életének minden egyes szegletét.

Bege Zoltán maga volt a megtestesült megbízhatóság: rögtön látni lehetett a gondos figyelemmel használhatatlanná rondított egész korábbi életterén. Ő maga az ajtó előtt feküdt: beleereszkedett ugyanabba a piszkavasba, amivel a feleségét szűrta le. Bevett egy marék gyógyszert is nagy adag alkohollal, az üres üveg volt az egyetlen épen maradt tárgy a környéken. Felkészült, nehogy a fájdalomtól meggondolja magát. Nem volt könnyű a vasat úgy igazítania, hogy végezzen magával, hogy véletlenül se élje túl, hogy ne tudják az esetleg túl korán odatévedő jóindulatú, segítőmániás nézelődők megmenteni.

Én jöttem. Én találtam meg őket. Rögtön tudtam, mi történt. Mintha rég vártam volna erre. Fegyvelmezett életük mélyén ott lapult a jövő. Egy másnak szentelt, csendes, békés estékben ott rejtőzött, egyre gyűlt a lefojtott indulat. Az asszony gyűlölte Bege Zoltánt, mert elvette az élete értelmét, célját, s lassan-lassan szedegette össze a fényt a reggelekből, a ragyogást a szeméből. Gyűlölte magát, mert engedett, mert önként adta fel az életét. Bege Zoltán megvetette az asszonyt, lenézte, eszköznek tekintette. Úgy gondolta, a legnagyobb tisztelettel viseltetik iránta. Minden este hazatér, csendes csókot lehel a homlokára, a szokott módon elfogyasztja, amit elé tesz, még dicséri is. Nyaralni viszi, minden karácsonyra gyémánt jár, gyűrű, karkötő, nyakék, fülbevaló. Langyos, de rendszeres, kíméletes szex. Semmi durvaság, semmi elhamarkodott mozdulat.

Bege Zoltán volt az apám, Bege Zoltánné az anyám. Így látható a nagy, díszes hitvesi ágyat mintázó közös síremlékükön. Ahová sose megyek. A nevüket sem viselem. Ti sem tudjátok, senki sem. Sejtitek, valamit rejt a hallgatás, azt vélitek, szaftos pletykák hírességekről, amiket a munkám nyomán gyűjtöttem, halmoztam.

A tér a hűlő árnyaktól tágul. Engem az árnyak nem ijesztenek. Tízéves korom óta tudom, hogy az árny nem bánt. Kitombolta magát, kivérzett, lilás foltokkal tarkított, unalmas téztaarc. Az árny ártalmatlan. Titkait sem tudja őrizni már, titkai végleg az enyéim. Nem az örökség, az apró dara-

bokra zúzott. Nem a rokonok véget nem érő osztozása. A titok maradt rám. És ez megmarad, mert ezt én őrzöm. Én pedig megőrzöm. Egy lepedőn behúztam előbb apámat, majd anyámat. A tőlük látott megfontolt, gondos mozdulatokkal sikáltam le a vasat, a küszöböt, a padlót, a hasukat, mellkasukat annyira, hogy békésen szunnyadónak tűnjenek. Pizsamát adtam rájuk, a párnát is a fejük alá igazítottam. A konyhában semmit nem mozdítottam el, ezért aztán rablógyilkosságnak gondolta mindenki, nem is kutattak más után, nem sejtettek más motívumot a közismert álompár halála okaként. Ismeretlen tettes. Nagy tisztességgel temették őket. Úgy behúzódtam a szép, vésett fejfa árnyékába, hogy a temetést követően teljesen eltűnt a vézna gyerek alakja a sajtó figyelméből, amely pedig máig fel-felveti a nagy tudós és hű felesége emlékét egy-egy évfordulón vagy szakmai tanácskozás alkalmával.

Ha örökre itt felejtettetek is a téren, akkor sem mesélek. Az árnyak hűvös, elegáns, módszeres hallgatása az örökségem, az egyetlen, ami teljesen ismerős, egészen az enyém.

FELISMERÉS

Méltóságteljes, kimért, bozontos fehér szakállas öregúr, választékosan, türelmesen magyaráz. Az interjú végén a nyelvet nem értő kameraman is mindent ért, elbűvölve forgatja a kamerát, olyan felvételeket készít, amelyeket csak modell-lányokról szokott. Mélykéket hoz ki a szem tekintetéből, a ránc helyett a mosolyt villantja elő...

Fehér köpenye alól kivillan a zakó hajtókája, a kékesszürke ing alatt jól látható a nyakkendő helyettesítő, egyszerűnek tűnő, választékosan elegáns selyemkendő. Hosszú ujjai tánca kíséri világos magyarázatait. A kérdésekre pillanatnyi csend után impozáns szóbőséggel, mégis a tárgyra irányulón, pontosan válaszol. Olykor félmosoly vibrál a szája szögletében, láthatóan nem kell gondolkodnia, erőlködnie, amikor fogalmaz, mintha eleve és réges-rég készen állna minden válasza. Katonás fegyelemmel. A feladat kötelező.

Úl a laboratórium közepén a természetellenesre magasított széken, túri a homlokát hirtelen púderrel érintő sminkeslány lebbenését, az állhatatos, olykor firtató, olykor a szavába vágó kérdéseimet. A kamera olyan ember képét rögzíti, aki száz százalékgig beleveti magát az épp előtte álló feladatba. Egyebet nem lehet leolvasni a szikár arc vonásairól.

Forgatunk, szabályszerűen sorjázom az előre leszögezett kérdéseket, nyugtázom a válaszokat. Az agyam értékeli a feleletek eleganciáját. Szellemes. Olykor éles ironia süt át a szakszerű válaszok tudományos egyneműségén.

Nézem a tisztos, őszes fürtök közül elővillanó fémes csillogású szemet. Belefeledkezem, szinte élvezem a beszélgetés ritmusát. Bevon a bűvkörébe. S akkor felvillan nagyanyám emlékeztől eltorzuló arca. Szája körül százezer ráncha gyűrődik a fájdalom. Nagyanyám tudja a világ leggyöngédebb meséit. Amikor az erőszaktevő, katonaruhás férfiről mesél, hangja a gyűlölet százféle színárnyalatán szól. A történetet sose mondja végig. Ahogy elkezd, a bőre mállani kezd, és büdös lesz a szoba a kiáradó indulattól. Ezerbe szakad olyankor nagyanyám fenséges alakja. A szobába, a pincében berendezett kis alvóhelyre betör egy csapat vágyaktól lucskos kiskatona. A dermedt csendben csikorog az ajtó, a megmentő érkezik, vélik, amikor belép a tiszt. A szikár arcból áthatóan kék szem villan nagyanyámra. Menekülés helyett megnyílik a pokol. A szomszédasszony még rákiált, nevéen szólítja, a fiatal tiszt éles ironiával felel, egy pissenéssel elhallgattatja. Elborul a világ, csak az állati őrjöngés és üvöltés tölti be a pince légterét.

Hallgatom a magas szintű eszmefuttatást. A stáb örül, rég nem készült ilyen könnyed, jó felvétel. Kiváló az interjúalany! Nincs makogás, nem kell ismétetni, ritka élvezetes a munka. Hallgatom a tudós válaszait, közben nagyanyám ráncaiból kicsap, elborít a zsigeri indulat. Izmaim görcsben, a gyomrom mély bányató, kavargó benne a rémület, a hányinger. Markolom a papírt, arcizmaim gépies mosolyra húzódnak. A páréves gyereklány hallja nagymama édes meséjében a kint. A búgó, meleg hang szirénává élesedik. Az esti mese rémtörténet. Nézem a fehér köpenyt, és látom az egyenruhát. A szem fémkékje csattan. Az utolsó, szellemesen tálalt tudományos mondat végére is pont kerül, megköszönöm, a kamera kattán, a fényt lekapcsolják, én meg mint kiskatona ugrom nagymama védelmére. A tudós mögötti polcon már jó ideje látom a vegyszerek sorát, köztük ott a sósav. Ahogy kialszik a piros lámpa, rendes riporterhez illő gondossággal összehajtogatom a papírjaimat, kiméret lépésekkel közelítek a polchoz, előhúzó az üveget, kezem szorosan rátapad a vegyszert rejtő kémcsőre, ujjaim kifeszítik az alaposan rácsavart dugót. Kimondom a nevét, ahogy egykor a szomszédasszony. Nagyanyám bennszakadt ordítása tör fel a torkomból, egyszerre az ő torkából, amikor biztos kézzel loccsintom arcába a halálos marást. Eggyé forr a sokféle torz üvöltés, az akkor és a most. A szenvedés feloldás nélkül kering a pince, a laboratórium, a vidéki kisváros, az univerzum légterében.

EGY FÉRFI

TIZENÖT LÁBJEGYZET EP-HEZ

Egy férfi (1)

Van egy férfi. Azt mondja, szeret. Fölényes. Biztos bennem. Biztos magában. Mint csiszolt tükörben, szebbnek látja magát a valósnál. Elkapkodott mozdulatgubanc a szeretkezésünk. Akkor kezdődne, amikor ő már fújtat. Aztán havereinek dicsekszik az orgazmusaimmal. Heti félóra, míg éber és kíváncsi rám. Félóra az utána azonnali mosdóba rohanással, a mély élvezettel elszívott cigarettával. Az arca diadalmas. A Biblia jut eszembe, a Teremtés könyve: vágyakozol férjed után, ő uralkodik rajtad. Kibuggyanak a könnyeim, körbeölelik. El is felejttem, mennyire gyűlölöm az előszobában szerteszt hagyott cipőit, a szétdobált koszos zoknijait. Én szedem össze. Ilyenkor gyűlölöm. De ő keres, ő tart el. Ő nem a pénzért dolgozik. Kisfiú, bizonyítania kell. Az ötödikes barátainak. A végében elbújva, suttogva-pirulva fogadkoznak. Mit kezdenek ők egy lánnyal! A csípős nyelvű copfossal, a szeplős szőszivel... Aki mindig előbb tudja matekórán a szöveges feladat végeredményét. Szivárognak a könnyeim. Nem kell a pénz, a mutatvány. Rabja vagyok. Kisfiús esetlenségének a szerelmese. Huncut mosolyával a gerincvelőmig meghat, leigáz. Vágyva vágyakozom utána, hogy csendben feküdjünk egymás mellett.

Egy férfi (2)

Van egy férfi. Rosszfiú. Felforr a vérem, ha látom. Pár pillanat, és már dobálom le a ruháimat, szorít, túl meleg minden darab. Pezsgés, bizsergés járja át a legkülönbözőbb testrészeimet. Elképzelem, amint cinkosan hozám hajol, a fülembé súg, tudományos értekezések kellős közepén halkan bűgva csábít és udvarol. Ülünk a konferencián, ragyog a szemünk, látszólag elmerülünk a jövő lehetőségeit boncolgató elemzésben, miközben az ujjbegyeink összeérnek, és szikra sül ki. A lábszárát könnyedén az enyém mellé tolja. Felizzik a világ.

Egy férfi (3)

Van egy férfi. Komoly, komor fiú. Fekete kardigánban, mereven ül. Fesztes külsejével ellentétben a szemében melegség. Fekete környezetéből kiemeli a tekintete. Másoknak a fekete, állig gombolt ruha a lelkét is kime-revíti. Nem marad földi érzés. A kívánsággal együtt a szájalom, a megértés

is kihal. Marad a sonkaláz, a has, a belek szolgálata. Amiből nem lehet botrány. Ami a leskelődő szomszéd szemének láthatatlan. Valami emberi csak kell: az ízlelőbimbók vad orgiája a földi valóságához csomózó szál.

Egy férfi (4)

Van egy férfi. Állunk szemben. Ő segédkezik a papnak, én az esküre készülök. Összevillan a szemünk, az enyém azt mondja, egy szavadba kerül, és veled megyek. Az övé néma és üres. Asszisztálni jött, nem szöktetni. A fehér ruha szennyes, a szent szöveg képmutatás, a gyűrü éget. Nem látok, nem hallok mást, a vágyam éget, mennék, de nem hív, néz, de nem lát, ha lát is, nem emlékezik. Vacogok a nyári hőségben. Akkor se kelletttem egészen. Sok voltam. Most is csak ünnepelni jött. Segít a papnak, hogy összeadjon. Ha nem emlékszik semmire, minek jött? Az Isten verje meg a jámborságát, nekem nem ministráns és szent ember kell, nem a szavak, nem a megbocsátás és feloldozás: ő kell, hevesen, égetőn, igazán. Itt van, hogy elengedjen. Az egyetlen férfi, aki kell. Az egyetlen férfi, aki nem kíván.

Egy férfi (5)

Van egy férfi. Áttetsző pergamen a bőre, haja kisfiúsan felnyírt. Olyan fiatalnak tűnik, mint akinék szakállá se nő még. rám figyel, az az érzésem, körülöttem forog a világ. Nem a testem, a lelkem ébred mellette. Nem tetlen, de nem a teste sugároz. Figyel. Fontossá válok. Sose hinném különben. Amikor imára, meditációra hív, valami gyerekkorból ismerős, unalmas szövegismérlésre felkészülve ülök mellé, rendben, a te kedvedért még ezt is, hiszen először adtad, amit sehol, soha, senki. Ima címén hallgatásba burkolózik. Határozott: a csendje nem sótlan némaság, elzárkózás vagy visszavonulás. Egy szó sem hangzik. A csend beszél. Dalol, szárnyal. Hallgató teste sugározni kezd, rezgéseket küld. Válaszként nem a testem rezdül. Belül rezonálok, vele mozdulok. Szárnyal, örül bennem a lélek.

Egy férfi (6)

Van egy férfi. Az esküvőmon. Az első sorban ül. Néz. Megremegek az eskü szavainál. Elrontom. Érvényes? Azon töprengök, ha mégsem, én elmegyek veled.

Egy férfi (7)

Van egy férfi. Sose hív. Sose hívom. Olykor találkozunk, összefutunk, látjuk egymást. Társasági ismeretség. Szellemes, okos, szórakoztató. Egye-

dül él, de sosincs egyedül. Irigyen nézem, aki éppen kíséri. Egyszer a tárcájába csempészttem a névjegykártyám. Hátha kibukik elé, amikor dolgozik. Amikor a gondolatai elkalandoznak a munkától. Amikor az asztalra könyökölve, unottan, fáradtan maga elé mered. Amikor kivételesen éppen egyedül üldögél. Amikor elege van könnyed ismeretségekből, felszínes vagy túlzottan mélyre turkáló kíváncsiakból. Amikor pontosan rám volna szüksége, csak maga sem tudja. Nem hív. Még nem adtam fel a reményt.

Egy férfi (8)

Van egy férfi. Ott ül, áll, téblábol. Minek jött? Nem tudok a szertartásra figyelni. Őt kell nézmem. Eszembe jut szűk albérleti szobája, recsegő ágya. Mindig nekem kellett belül feküdnöm, pedig gyűlölöm a fal mellett. Nagyon szerettem. Nem a szex miatt. Utána beszélgettünk. Elmondtam, amit senkinek. Többet tud rólam bárkinél.

Egy férfi (9)

Van egy férfi. Barátom. Haverom. A buliban ketten vagyunk csak józanok. Viszonylagosan, a többi közt. Zsebkendőt húz elő, leöntöttem magam, lovag, letörli. Figyelem a mozdulatait. Rám néz és vall. Ezért, ezért félnek tőled a többiek, ezért állsz a tánckor többnyire a szélén, mondja, veled beszélgetni szeretnek, de félnek a józanságotól, az átható tekintetedtől. A veséjükig látsz. Mosolyog, befejezi a szolgálatát mellettem. Otthagyt, elvegyül a forgatagban.

Egy férfi (10)

Van egy férfi. Fiú inkább. Teste nagyra nőtt, évei megszaporoedtak. Okos, kellemes, szeretik a lányok. Mindig vágja a választ, szorult helyzetben tudja, kivel hogyan. Minden buliban benne van. Este az anyjához tér haza, nyaralni vele utazik, karácsonykor vele ünnepel, húsvétkor vele tart a rokonokhoz locsolni.

Egy férfi (11)

Van egy férfi. A férfi. Az álmoké. Az én álmaimé. Jön, fehér lovon. Várok rá. Az első, akinek odaadom magam. Ő megbecsül. Ő az. Örök és változatlan. Nincs. Nincs sehól.

Egy férfi (12)

Van egy férfi. Magabiztosan kacsáz. Meg van győződve fontosságáról, vonzerejéről, intelligenciájáról, ellenállhatatlanságáról, az igazáról, mindig, minden körülmények között.

Egy férfi (13)

Van egy férfi. Még nem az. Csak lesz. Ha szembeszáll. Ha nekifut az összes határnak. Ha minden tiltást megkérdőjelez. Lencse alá helyezi az anyját, vizsgálja, elemzi.

Egy férfi (14)

Van egy férfi. Elmondom neki, hogy én még hiszem, várom az igazit, ha ilyet ismer, mutatná be. Ő azt hiszi, megkívántam. Üldöz a szerelmével. Szerelem? Egyszerűen és precízen, orvosi nyelven: megkívánt. Fel-felhív, megkér egy menetre. Elfogadom vagy nem fogadom. Van, hogy igent mondok. Mire a lakásomra ér, már nem aktuális. Olyankor a kaputelefonra sem válaszolok. Néha eljut az ajtóig. Hosszasan nyomja a csengőt. Sír és könyörög, üti az ajtót, szid és káromkodik. Anyámat és az anyját átkozza. „Anyám, anyám, édesanyám, amikor a világra hoztál... minek? Minek hoztál erre a nyomorú, hamis világra, amikor kúrni vágyom, és a ribanc nem ad, pedig kell, kell, kell.” Mondókaként mormolja, imaként küldi az égbe. Napokig nem tudok elmenni itthonról: ha ajtót nyitnék, leteperne, ha nem engedem be, a lépcsőházban tenne a magáévá. Engedhetnék, túl lennék rajta, mehetnék dolgomra, a szomszédok aludhatnának. Csakhogy nincs kedvem szeretkezni. És kúrni sem.

Egy férfi (15)

Van egy férfi. Tetszik. Azt hiszem, szeretem. Ő is. Szeretkezünk. Aztán sír. Fogadkozik. Aztán hazamegy a feleségéhez. Újra jön. Zokog, hogy szeret. Ölelkezünk. Az órájára néz. Háromra várja a felesége, kész az ebéd.

Horváth Miklós

GONDOLATOK
ESTERHÁZY
KÉKSZAKÁLLÚJÁHOZ

Esterházy Péter *A Kékszakállú herceg csodálatos élete* című műve 1991-ben látott napvilágot *A halacska csodálatos élete* című kötet részeként.¹ Amint az nem csupán a címválasztásból, de a műben megjelenő gazdag referenciarendszerből is egyértelműen kiderül, ez egy, a Balázs Béla-féle *Kékszakállú* (amelyet Bartók Béla rendezésében 1918-ban mutattak be először) hagyományából kiinduló, posztmodern keretbe rendezett prózai alkotás. A Holokausztra, Magyarország német megszállására, az 1956-os forradalomra, a '89-es magyarországi rendszerváltásra, valamint Erich Honeckerre és az NDK megszűnésére utaló történelmi fragmentumok arra engednek következtetni, hogy a diskurzus tárgya ebben a műben Közép-Kelet-Európa. A mű kezdősora azzal a gesztussal, hogy a Kékszakállút kelet-, illetőleg közép-kelet-európai hercegnek titulálja, egyértelműen jelzi, hogy az identitásról való elmélkedésnek kíván helyet adni. Gángó szerint a téma iránti érdeklődés az 1989-es rendszerváltás után erősen érzékelhető a szerző műveiben.² Esterházy meggyőződése szerint az irodalom, mint ahogy a tudomány is, az élet titkait, a jövőben lévő lehetőségeket fürkészi,³ az identitásról való gondolkodás nélkülözhetetlen eleme a reflexiónak. Wernitzer is éppen azt domborítja ki Esterházy írói gyakorlatával kapcsolatban, hogy a szerző saját, egyedülálló nyelvezetét használja arra, hogy a kollektív emlékezetet építse, és a társadalom tapasztalatait feltérképezze.⁴ A kulturális-kontextuális olvasat lehetőségét támasztja alá nem csupán az, hogy Esterházy *Kékszakállú*jában számos, a huszadik század történelmi eseményeire és életképeire való direkt vagy indirekt jellegű utalás található, hanem az is, hogy kortárs írók és egyéb szerzők műveire tett jelölt vagy jelöletlen hivatkozások vannak, illetőleg olykor a fiktív jelenségek valóságelemekkel vannak feltölt-

ve. (A jelöletlen intertextusok java részét azonosítani is fogom a *Kékszakállúhoz* fűzött gondolataimban.)

A mű a meseirodalom hagyományából átvett, jól ismert stíluselemekkel indít, amelyek egyfajta keretet adnak magának az alkotásnak. Az első bekezdést az „Egyszer volt, hol nem volt...”, illetve a „Boldogan élt, amíg meg nem halt” frázisok fogják közre. A befejezést a csalimesékből is jól ismert mondatem adja, amely így szól: „ha a Kékszakállú szakállja hosszabb lett volna, az én mesém is tovább tartott volna”. Az „Egyszer volt, hol nem volt...” felütés vagy a „Boldogan élt, amíg meg nem halt” befejezés ugyanakkor nem azokban a formákban vannak jelen az első bekezdésben, mint ahogyan azt a mesékben megszokhatta az olvasó, hanem, úgyszólván, dekonstruált változatban. Az „orális közösülésen innen, szodómián túl” olyan mondatfoszlányként követik az „egyszer volt, hol nem volt” fordulatot, amelyeket a mese narratív struktúrájába, természetes közegébe nem szokás beágyazni. Olyan ez, mintha az olvasó a boldog, ártatlan, naiv világból, az „egyszer voltból” utazna a gondokkal, nehézségekkel terhelt közép-európai világba. A mese világtól való elmozdulást ugyanakkor nem csupán a minőségileg másmilyen jelzők beépítésének köszönhető hangnembváltás sugallja, hanem egyéb valóságselemek jelenléte is. A mesék ritkán élnek pontos helymeghatározásokkal vagy éppen a szereplők névvel való felruházásával.

Esterházy műve azonban mind a helyszínt, mind a főszereplő nevét egyértelműen meghatározza, vagyis száznyolcvan fokos lendülettel hátat fordít a mese világának, s egyfajta történelmi valóság életképét vizionálja. A helyszín Közép-Európa, a főszereplő pedig egy bizonyos Kékszakállú. A közép-kelet-európai térséget a prózai alkotás egyfajta köztes létként definiálja; az „orális közösülésen innen, szodómián túl” biblikus hangvétellő, Szodomára és Gomorrára utaló viszonyrendszerben. Történelmi perspektívából nézve az egyik fogalom nagy valószínűséggel a nyugati demokratikus politikai rendszert, míg a másik a Szovjetunió képviselte kommunista ideológiát jelöli. A két fogalom rezonál arra a gondolatra is, amely Esterházy korábbi műveiben csakúgy, mint *A halacska* vagy *Közép-E. idézőjelek* megjelenik, méghozzá, hogy ebben a térségben a kultúra nyugatias, míg az életvitel keleties.

A mesétől eltérően a morális tanítás szándéka sincs jelen, vagy legalábbis nem olyan módon van jelen a *Kékszakállúban*, ahogy azt azokban a narratívákban megszokhatta az olvasó. Ezek értelmében már a mű kezdetén a szövegépítkezési stratégiából világosan kiderül, hogy a közép-európai identitásról és annak válságáról való diskurzusba csöppen az olvasó. A me-

sebeli fikciótól, vagyis az önfelelt boldogság szimbólumától való eltávolodás gesztusa azt is sejteti, hogy az a világ, az a másfajta élet, amelyről a mű beszél, vagyis a közép-európaiság számos kihívást rejt. Ez a későbbiekben egyértelművé is válik. Kékszakállú karakterét a szerző több esetben olyan személyiségjegyekkel ruházza fel, amelyek egy nehézkes történelmi kontextusról árulkodnak. Arról nem is beszélve, hogy a szerző már a mű elején eltemeti saját főhősét, amelyre a „boldogan élt, míg meg nem halt” ugyancsak meseszerű frázis túlon túl korai bevezetéséből következtethetünk. A mű címében a Kékszakállú életére utaló „csodálatos” jelző emígy nem is értelmezhető másképpen, mint a szerző ironikus megjegyzéseként. A megbolygatott narratív struktúra mindezek mellett természetesen praktikus célokat is szolgál; hiszen kiválóan alkalmas az olvasó kényelmi zónájából való kikökkentésre, a történet ironikus fonalába való belépés elősegítésére.

A Bart István által szerkesztett antológia,⁵ amelyben Esterházy *Kékszakállújának* az angol nyelvű fordítása is megjelent, arról értekezik előszavában, hogy a mesékből a kortárs irodalomba átemelt „egyszer volt” és annak egyéb parafrázisai a szövegalkotás szempontjából a játékos hangvétel kialakítását szolgálják, és mintegy formális keretet teremtenek a szövegrendeződésnek. Az antológia a szűkebb, modern magyar irodalmi hagyományból vett példákkal szemlélteti ebbéli meggyőződését. Bródy Sándor *Egy csirke meg egy asszony* (1916) novelláját vagy éppen Kornis Mihály *Apa győz* (1976) című novelláját hozza fel példának, amelyekben a „volt egyszer” s az „egész úgy kezdődött” kezdősorok utalnak a mesevilág indítósoraira, játékos lendületet kölcsönözve a modern művek történetmesélésében. Értelemszerűen tehát, az Esterházy által alkalmazott írói gyakorlat nem precedens nélküli a magyar posztmodern írói hagyományban.

Bizonyos mértékben az is elmondható, hogy Esterházy *Kékszakállúja* folytatja, illetőleg ötvözi ezt a két írói hagyományt. Bródy novellájában a meséből átvett passzus egy erősen naturalista szövegstruktúrába illeszkedik bele. Ez a fajta naturalizmus Esterházy *Kékszakállújának* az erotikus és olykor 'obszcén' szavakkal tűzdelt gondolatsorokon keresztül is megjelenik. Kornisnál egy rendszerkritikus-pajzán narratívában kap helyet a mese indítósora. Kornishoz hasonlóan Esterházynál is tetten érhető a politikai vetület, hiszen a rendszerhez való kritikus hozzáállás a kelet-európai létről való elmélkedésből bontakozik ki. A *Kékszakállúban* a meseszerű elem bevezetése és annak látványos dekonstrukciója azért történik meg, hogy egyfajta ellenpontozás segítségével bontakozhasson ki az a fajta közép-európai

valóság, amely a műben alkalmazott további narratív stratégiáknak megfelelően egyre problematikusabbá válik.

Esterházyt 1991-ben jelentős mértékben foglalkoztatta Közép-Európa gondolata. Ennek ékes példája nem csupán a *Kékszakállú*, de az ugyanebben az évben megjelent *Hahn-Hahn grófnő pillantása*⁶ című regény is. Míg a *Hahn-Hahn grófnő pillantása* nagy kritikai érdeklődést élvezhetett, addig a *Kékszakállú* elkerülte ezt a figyelmet. Ugyanakkor, mindkét mű számos ponton foglalkozik a közép-európaisággal. A két művet együtt olvasva kiderül, hogy az „egyszer volt” értelmezhető úgy, mint a Monarchiára való szimbolikus utalás, míg az új környezet, a kelet és a nyugat közötti, az éppen maga a Közép-Európa. Ugyanis, a *Hahn-Hahn grófnő pillantásában* az ellenpontozásra épülő narratív stratégia (távolodás–közeledés, indulás és megérkezés) egyértelműen megnevezi a kiinduló- és a végpontot, amelyeket könnyen be lehet illeszteni a Monarchia és Közép-Európa szimbólumrendszerébe.

A tágabb, világirodalmi kontextust vizsgálva sem meglepő, hogy Esterházy a meseszerű dekonstrukcióját választva kritizál és elmélkedik a veszteségről, az elszalasztott lehetőségekről. Az „egyszer volt” mesebeli kezdést ugyanis a huszadik századi irodalmi hagyomány is gyakran negatív konnotációba helyezi. A modern perzsa irodalom egyik úttörő alakja, Mohammad Ali Jamalzadeh az „Egyszer volt” címet választotta 1921-ben megjelent, az iráni realista próza első kötetéhez.⁷ A könyv Irán társadalmi-politikai helyzetével foglalkozik, s kritikával illeti az akkori kormányzatot. A kötet címében arra utal, hogy a korábbi irodalmi tradíciótól kíván elszakadni, amelyben dominálnak a népi, meseszerű elemek. A dél-afrikai modern irodalomban Nadine Gordimer munkásságán keresztül jelenik meg az „egyszer volt” frázis, mégpedig az író egy rövid történetének a címében.⁸ A mű a fehérek által elnyomott feketék viszontagságait beszéli el. Ahogy ezekben a művekben, úgy Esterházynál is a fiktív arra szolgál, hogy egy politikai-társadalmi realitás problémáira reflektáljon.

A meseszerűvel, a fiktívvel való leszámolás mellett Esterházy különféle valóságelemeket is beépít *Kékszakállújába* azért, hogy ezekkel a narratív fogásokkal minél színesebbé, minél ironikusabbá szője a történetmesélés fonalát. Az iróniára pedig azért van szükség, mert, ahogy Esterházy egy későbbi, *A szabadság nehéz mámore*a című kötetében megfogalmazza, az 1980-as évek után már csupán ebben a hangnemben lehet beszélni a közép-európai életelményről és a megtapasztalt viszontagságokról. A kötetből az is kiderül, hogy Esterházy azért alkalmazza az iróniát, mert az számára egy-

fajta utalás, kapocs Robert Musil munkásságához. A *Kékszakállú*ban megjelenik Esterházy családtörténetének egy-egy szegmense, a Kékszakállú hagyományához való visszanyúlás, a populáris regiszter, egyéb írók műveire való jelölt vagy jelöletlen utalás (lásd egyfelől Helmut Heißenbüttel, másfelől pedig Witold Gombrowicz) és a kor diskurzusába ágyazott problémafelvetések is.

A Kékszakállú személyiségjegyeinek a leírásakor Esterházy számos jelzővel illeti őt. Az alkotás úgy mutatja be a herceget, mint homokos, impotens, magtalan, illetőleg nő. Ez az ironikus jellemrajz nem csupán azért indokolt a műben, hogy az olvasót kimozdítsa a komfortzónájából, és ezzel egy posztmodern olvasói élményt ajánljon (ahogy azt számos más narratív gesztus is teszi), hanem azért is, hogy alapvető identitásbeli kérdéseket, úgymond olyan tabukat is érintsen, amelyekről a régióban nem szívesen gondolkodtak. Az identitás megsokszorozásának gesztusa azért érdemel figyelmet, mert éppen az 1980-as és a '90-es évek voltak azok, amikor ezek a témák megannyi kritikai diskurzus részévé váltak a nyugati irodalomtörténetben.⁹ A mű tehát olyan identitással kapcsolatos problémákat feszeget, amelyek a 20. században másutt többé-kevésbé reflexió tárgyát képezték. Esterházy emellett a populáris regisztert is előszeretettel megeleveníti a műben. Egyfelől említést tesz John McEnroe amerikai profi teniszezőre, másfelől pedig Wahorn András egyik dalára és Scott Joplin szórakoztató műveire is. A Kékszakállú herceg himnusza például Wahorn András *Szerелеm Szerелеm* című dalának szó szerinti átvétele.

Ebben a dalban Wahorn a szerelem romantikus olvasatát dekonstruálja, és úgy írja le, mintha az embert ez az életérzés csak kínokba taszítaná. Eléggé ironikus az is, hogy közvetlenül a dal elhangzása után Esterházy Kékszakállúja meghal. A magányba való burkolózás, majd pedig a halálba temetkezés nagyon gondosan elő van készítve a műben. Bartók emigrálása az első olyan referenciapont a műben, amely a Kékszakállút egyedüllétre kárhoztatja. Később, a *hétfő én, kedd én, szerda én, csütörtök én* intervenció elmondása után, amely az egyén kiábrándulását, kiüresedését és reményvesztettségét szimbolizálja, a Kékszakállú még Judittól is megszabadul. Ez az elkeseredettség visszaköszön akkor is, amikor a szerzői én arra reflektál, hogy akkor sem lesz könnyebb az élet a régióban, ha kimennek az oroszok. Ugyanez a meggyőződés, miszerint a politikai változás, a rendszerváltás sem hoz érdembeli változást az emberek lelkületében, későbbi művekben – csakúgy, mint a *Közép-E. idézőjelek* – is megjelenik.

A *hétfő én, kedd én, szerda én, csütörtök én* passzust Esterházy úgy prezentálja, mintha az egy az egyben Kékszakállú naplójából volna. Valójában azonban ezek a gondolatok (jelöletlen idézetek) Witold Gombrowicz híres feljegyzései, és ezeket adja Esterházy a Kékszakállú szájába. A *Bevezetés a szépirodalomba*¹⁰ című kötetben az emlékezés fontosságáról való tűnődés közepette az „Én. Én. Én. Én”-t idézve Esterházy ott megjelöli, hogy azok Gombrowicz följegyzéseiből származnak, amelyek a halál bizonyosságáról és az egyéni szabadság határáról elmélkednek. Gombrowicz naplójából egyébként Esterházy egyik korábbi művében, *A kitömött battyúban* is idéz. Ott is pontosan megjelöli a gondolatok forrását. Esterházy tehát előszeretettel alkalmazza az intertextualitás gyakorlatát, amely Julia Kristeva szavaival élve, a posztmodern történetformálás egyik legalapvetőbb kelléke, elősegítve egy másik mű tartalmának a beépülését egy merőben új kontextusba.¹¹

Ezek mellett Esterházy 'titkoltan' belecsempészi családörténetének egyik meghatározó momentumát is a műbe. Kékszakállú Mauthausenbe való elhurcolásának története egészen pontosan megfelel a szerző nagyapjának szenvedéstörténetével, amelyet egy későbbi kötetben, a *Harmonia Caelestis*-ben¹² prezentál Esterházy. A *Kékszakállúban* található terjedelmes passzust emeli át a későbbi kötetbe. Annak értelmében a szerző nagyapja, Esterházy Móric volt az, akit 1945 februárjában elhurcoltak a mauthauseni koncentrációs táborba. A *Harmonia Caelestis* arra is rávilágít, hogy az Esterházy családot gyakran hívták Kékszakállúaknak. Mi több, Esterházy a műben úgy pozicionálja magát, mint ő maga az emlékező (ld. „ehhez tudnék még mit hozzáfűzni”), a történetalkotó, s tőle függ, hogy éppen mit mond, illetőleg mit hallgat el.

Egyfelől Esterházy a meseszerű frázisokból átvezet a történelem kegyetlen realitásába egyfajta posztmodern dekonstrukciós technika alkalmazásával, másfelől pedig a valóságból épít fikciót úgy, hogy közben 'kicsereéli' a viszontagságokat elszenvedő alanyt. Legszemléletesebben ez ott jelenik meg a műben, ahol a szerző Kékszakállú Danilo Kiš-sel vagy éppen Kodály Zoltánnal való találkozásáról beszél. Annak következtében, hogy a szerző efféle valószínűtlen találkozást vizionál elmondható, hogy Esterházy filozófia- és történelemszemléleti meggyőződése az (amelyet például Blumenbergnél vagy White-nál is megtalálunk), hogy az emlékezés sohasem hajszálpontos tények és adatok visszaadása, hanem a szubjektum saját olvasata. Másfelől az is igaz, hogy olykor a fiktív olyan többletet ad, amely által közelebb kerülhetünk a valóság jobb megismeréséhez.¹³ Az elhallgatás és a

történeti–fiktív vegyítése értelmezhető finom utalásként a diktatúra által előszeretettel alkalmazott dehistorizációs gyakorlatra.

A kommunista diktatúrára és a kiszámíthatatlan politikai helyzetre utal az is a műben, amikor az anya figyelmezteti az üres bunkerban rejtőzködő Kékszakállút, Don Juant és Casanovát (a szabadság utáni sóvárgás megtestesítőit), hogy ne is próbáljanak lázadni, hiszen az hiábavalóság lenne. A nő szerepe a műben másutt is az indulatok lecsendesítése, az elhallgatás (ld. „anyja ölébe hajthatná a fejét, hogy ott vidám nevetések és jókedvű ugratások közepette összehasonlítsák, vajon melyikük szakálla kékebb”). A *Hrabal Könyve* is hasonló útmutatást ad arról, hogy hogyan képzeli el Esterházy a nő, illetőleg az anya szerepét (ld. „az anya, egy kelet-európai asszony, egy európai szegény, terhet viselni, beletörődni, átmenteni, elfogadni, engedelmesnek lenni, egy asszony, aki tudja, hol él, hát édes gyermekem, légy eszednél, tudod te, hol élsz? ne hallgass senkire, anyádra hallgass, húzd meg magad, görbülj, cipekedj, tedd, amit lehet, tedd, amit engednek, ha kérdezősködnék, hallgass, ha faggatnak, valljál, valljál be mindent”). Az egyedüli és elvárt alternatíva a közép-európai zord politikai miliőben az volt, ahogy mind a *Hrabal Könyve* (ld. „ha kérdezősködnék, hallgass, ha faggatnak, valljál, valljál be mindent”), mind pedig a Kékszakállú-próza (ld. Kékszakállú Bartók–Kodály párharca) is megerősíti, a besúgás.

Esterházy *Kékszakállúját* összehasonlítva Balázs Béla *Kékszakállújával* további párhuzam rajzolódik ki az Esterházy család történetével. Míg Balázs Béla *Kékszakállúja* egy igazi herceg, addig Esterházy főhőse egy átlagos ember, nevezetesen „egy közepes tehetségű, de eminens szorgalmú és izradós természetű zongora szakos hallgató”. Ebből a perspektívából nézve a posztmodern alkotás a veszteség, a jelentéktelenné válás folyamatát szemlélteti. Ez értelemszerűen rezonál arra is, hogy az Esterházy család a 20. században végbemenő történelmi változások közepette veszítette el főnemesi titulusait. Azáltal, hogy a szerző a főhős személyében egy átlagos ember történetét meséli el, lehetővé teszi, hogy mindenki azonosulni tudjon a főszereplővel, ezért nem csupán az arisztokrácia, de a társadalom egészének a hányattartott sorsáról is képes értekezni a műve.

Ekképpen a mű mind a személyes (az Esterházy család története), mind pedig a kollektív társadalmi identitás (szexualitás, nemi szerepek) kérdéseit képes tematizálni abban a fogalmi rendszerben, amely az identitásról való nyugati diskurzus fő irányvonalát képviselte a mű megírásának idején (ld. például Jacques Derrida vagy éppen Benedict Anderson munkásságát). A prózában olyan koncepciók meglevenedésére gondolhatunk, mint az át-

helyezés (displacement) vagy az el-különböződés (différance); az identitást nem statikus, hanem állandó változásban lévő személyiségjegyként érzékelő gondolkodásformára. A legjobb példa a műben az identitás rögzítése elleni csendes küzdelemre az, amikor Kékszakállút zsidózták, s az ő reakciója erre egyfajta rezignált beletörődés volt, mondván ironikusan, hogy azt olvasta valahol, hogy valaminek márpedig kell lennie.

Összességében elmondható, hogy Esterházy gazdag narratív elemekkel teletűzdelt szövegben értekezik Közép-Európáról és az identitásról. A felvonultatott narratív mechanizmusok között szerepel az igény egy már létező alkotás újraértelmezésére, egészen pontosan a Kékszakállú-tradíció folytatására és átírására, a fiktív és a történeti pillanatok vegyítésére, a népmese alapvető építőelemének számító *egyszer volt, hol nem volt* felütés dekonstrukciójára, az identitás megsokszorozására, a szerző saját és családja tapasztalatainak a műben való megjelenítésére, valamint a populáris regiszter beépítésére. A meseszerű transzformációja és beépítése a műbe egyfajta keretet ad az elbeszélésnek, egységes, rendezett kompozícióba szedve annak fragmentumait. A meseelemek dekonstrukciója arra szolgál, hogy bevezessen egy nem éppen idilli, hanem gondterhelt, viszontagságos világba. Az „egyszer volt, hol nem volt” utal arra, hogy a közép-európai lét amolyan semmilyen, még csak nem is definiálható pontosan.

A Kékszakállú identitásjegyeinek a megsokszorozásával a szerző a személyiség tágabb értelemben való megragadását, illetőleg a sokszínűségre való nyitottság szükségességét hangsúlyozza. A főszereplőről alkotott ironikus jellemrajz rámutat arra, hogy melyek azok a kérdések, amelyeknek az identitásról való gondolkodás meghatározó kérdései között kellene szerepelniük. Azzal, hogy a szerző megvonja Kékszakállútól egzisztenciáját, hercegből zongora szakos hallgatóvá transzformálja, egy kor és társadalmi osztályának a letűnését, a közép-európaiságot mint veszteséget prezentálja. Az elvarratlan narráció („tudnék még mit mesélni erről”) egyértelmű utalás a hallgatásra ítélt társadalomra. Egyúttal a történetmesélés effajta formája utal Lyotard a világ megismerhetőségének határaitól és a fragmentumokról alkotott filozófiai eszmefuttatására is. A francia gondolkodó szerint a teljesség nem megismerhető, azért sem, mivel az magát a megismerőt és a megismerést is magában foglalja.¹⁴

Ez a gondolat majdhogynem szó szerint vissza is köszön Esterházy *Egy kékharisnya följegyzéseiből* című kötetében, ahol a szerző a következőt állítja: „Közép-Európa csak Közép-Európából érhető valóságosan, viszont közép-európainak lenni éppen azt jelenti, hogy önmagunkat nem ismerjük”.

A családtörténeti elemeknek a *Kékszakállú* korpuszába való beleszövése (ld. Esterházy Móríc mauthauseni elhurcolása) a zsidóság traumáját, az általuk átélt hányattatásokat prezentálja. A jelöletlen idézetek (csakúgy, mint a Witold Gombrowicztól vett gondolatok) pedig a magányra kárhoztatott és kiüresedett társadalom érzésvilágára reflektálnak. A populáris regiszter (példának okáért Wahorn András *Szerelem Szerelem* című dala) is hasonlóképpen a közép-európai magány érzésének a megjelenítésére szolgál a műben. Ellentétben Balázs Béla *Kékszakállú*jával, ahol a főhős egy herceg, Esterházynál a főszereplő hétköznapi ember (egy a sok közül). Emígy összehasonlítva a két művet, mintegy fejlődéstörténetben szemlélve, elmondható, hogy a posztmodern *Kékszakállú* a jelentéktelenné válás viszontagságairól, a kelet-európaiságról mint veszteségről szól.

JEGYZETEK

¹ Esterházy Péter: *A balacska csodálatos élete*. Pannon Kiadó, 1991.

² Gángó Gábor (2005): *Esterházy Péter Monarchiája és Közép-Európája. Gondviselés a kettős veszteségben*. Elérhető: <http://epa.oszk.hu/00000/00012/00040/gango.htm>

³ Esterházy Péter: *A Szabadság nehéz mámora*. Budapest, Magvető, 2003.

⁴ Wernitzer Julianna: *Idézetvilág avagy Esterházy Péter, a Don Quijote szerzője*. Pécs, Jelenkor Kiadó, 1994.

⁵ Bart István (szerk.): *The Kiss: 20th Century Hungarian Short Stories*. Corvina, 1993.

⁶ Esterházy Péter: *Hahn-Hahn grófnő pillantása*. Budapest, Magvető, 1991.

⁷ Id. Michael Craig Hillmann (1988): Reviewed Work: Once upon a Time (Yeki Bud Yeki Nabud). *Journal of Near Eastern Studies*. Vol. 47, No. 4 (October), pp. 311–313.

⁸ Nadine Gordimer (1989): *Once upon a Time*. Elérhető:

http://www.napavalley.edu/people/LYanover/Documents/English%20123/Nadine_Gordimer_Once_Upon_a_Time.pdf

⁹ Id. Kwame Anthony Appiah és Henry Louis Gates: *Editors' Introduction: Multiplying Identities*. *Critical Inquiry*. Vol. 18, No. 4. Identities (Summer), 1992, pp. 625–629.

¹⁰ Esterházy Péter: *Bevezetés a szépirodalomba*. Budapest, Magvető, 1986.

¹¹ Julia Kristeva: *Revolution in Poetic Language*. New York, 1984.

¹² Esterházy Péter: *Harmonia Caelestis*. Budapest, Magvető, 2000.

¹³ Id. Wolfgang Iser: *The Fictive and the Imaginary: Charting Literary Anthropology*. (A fiktív és az imaginárius). Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 1993.

¹⁴ Boros János (1999): *Jean-François Lyotard, a különbözőség elgondolója. Kísérlet egy tudásméleti megközelítésre*. Elérhető: <http://www.c3.hu/scripta/jelenkor/1999/03/14boros.htm>

SÉTATÉR

Kányádi András

AZ ŐRÜLT FAVÁGÓ SZÖVEGFORGÁCSAI

Garaczit egyetemistaként hallottam felolvasni, épp DP barátommal figyeltük fogvacogva a magyar írók vendégjátékát egy fűtetlen iskolateremben. A *Csigacsók* hangzott el, a szerző kasszadarabja, a *Nincs alvás!* címet viselő, a kilencvenes évek egyik legjobb prózakötetének nyitószövege. A kötetet jóval később olvastam, FZS tanulmányát és BT monográfiáját még később, nemrég járt kezemben a KSZE szerkesztette, német nyelvű magyar irodalomtörténet, ahol SZP foglalkozik a novellínóval. Ezzel, remélem, ki is jelöltem a recepció kötelező jelzőkaróit. Következne az értelmezés – nagyjából olyan meló, mint kivágni egy kétszáz éves tölgyfát egy bugylibicskával (OJD). Esetleg mintha bugylibicskával szerelnénk egy svájci órát (OO). A szerkezeti, nyelvi és verstani tudás mellett ugyanis Garaczi irodalomban való jártassága valósággal belénk hasít.

A *Csigacsók* egy favágó megőrülésének és ámokfutásának hátborzongatóan derűs krónikája. Dormánt természeti csapás éri munka közben: a perzselő nap és a zápor összjátékának hatására megkegyelmez a kivágásra ítéltett vadjuharnak. Nem sokkal később fölfedezi, hogy a város tulajdonképpen egy hatalmas bevakolt erdő, ahol az elviselhetetlen csigabőgést szilikonos szigetelők próbálják tompítani. Ekképpen megvilágosodva gyilkolni kezd: előbb egy parkórt kólint fejbe, majd a szálloda hangosan harákoló vendégét baltázza le. Végül a bokrok közé húzódik, ahonnan immár rendszeresen, félálomban aprítja az odatévedő sétálókat. Dormán figyelemre méltó átváltozását két pillanatfelvétel keretezi: a Csigalejtőn terpeszben álló, lesújtani készülő favágó és a parkban szendergő, arcán csiganyomot viselő baltás gyilkos képe; mindkettőt szerzői kiszólás nyomatékosítja: „Jól jegyezzük meg!” A tébolyult szörny, B kategóriás horrorfilmeket idéző volta ellenére, messzemenően irodalmi képződmény. A hasogató újraolvasás élményének hatására a magyar és orosz vendégszövegek forgácsait próbálom meg összeseperni.

Garaczi ominózus, mesébe illő kezdőmondata így hangzik: „Egyszer egy délután Dormánt, a favágót, aki értett a madarak, a fák és a szén nyelvén, utolérte a tavaszi zápor.” Ez a furcsa felütés Pilinszky *Gyónás után* című versével tart nyilvánvaló rokonságot. Idézem:

„Bevallottam: *a naplementét Svájcban.* / Nem lett volna szabad. / Gonosz féreg az önvád. Az erősek / hajnalban kelnek, fát aprítanak, / isznak egy korty pálinkát, s így tovább. / Mivel csak ők, az erős gyilkosok / ismerik a füvek, fák, madarak, / a nők és a csecsemők nyelvét.”

Nemcsak a különös nyelvtelhetséggel megáldott favágó származása, hanem a szöveg egésze is a költemény ironikus parafrázisának tekinthető: svájci naplemente helyett magyar délután van, a féregből csiga lett, az erős gyilkos pedig hajnali kelés helyett félálomban épp csak föltérdel, „nagyjából legallyaz” (G) egy járókelőt, majd visszafekszik aludni. A versbeli pálinkát metonimikus indíttatásból Garaczi nemesebb italra cseréli: „kérges szíve megszánja a kérges bort” (G). A vadjuharból nyert bor az olvasó fantáziáját hivatott felcsigázni, így például egy szirupot forradalmasító kanadai cég alkalmazásában dolgozó Dormánra gondolhatunk, a vershez képest pedig jelentős időbeli előrelépésnek lehetünk tanúi: itt már a gyónás következményét, a sajátságosan vezeklő favágót látjuk. Felmerül tehát a vendégszövegekkel kapcsolatos kötelező kérdés: Pilinszky továbbírása vagy travesztíája lenne az írói cél? Transzformáció vagy imitáció?

Az efféle Genette-i kérdésfölvetés persze megbicsaklik a szöveg sokrétságán, ugyanis nemcsak Pilinszky és nemcsak ez a Pilinszky-vers áll a háttérben. Ha ezt olvassuk: „a nap sisteregve járta égi útját” (G), akkor a látomásos költőnek a Jelenések könyvének alapuló, „égő mennyeket” és a „tűzkorongon átkerülni gyöngéket” (P) prófétai sorai bukkannak fel. Esetleg az *Apokrif* napkeltéje, mely „mint tébolyult pupilla néma és mint figyelő vadállat, oly nyugodt”. Ha viszont ezt: „átlopakodott, és az illetőt takarékos mozdulatokkal hűvös halomba vágta”, egyértelmű, hogy József Attila neki-keseredett tőkedöntögetőjének kimunkáltabb változatáról van szó. És akkor még nem is említettük a pompás, négy verslábat felvonultató tizenkettes sor ritmikai bravúráját: „szitakötő lógott a vadszeder ágon” (G). Ez bizony Weöres Sándor magyar etűdjének remekbe szabott, enyhén daktiluszos *pastiche*-a: „kicsi patak ágon vizicsibe úszik” (W).

Garaczi a nyelvi regiszterek keverésének élharcosa, akárcsak Esterházy vagy Parti Nagy. Idegen nyelvre fordítani reménytelenül nyaktörő vállalkozás (egy-két francia diákom próbálkozott már vele), magyarul viszont igazi *délice*. Ilyen például a többjelentésű szavakkal való, kontextusokon át

szabadon cikázó játék. A „Csigalejtő” egyszerre két térben is működik. Az egyiket az iskolásévek fizikaóráiról ismerős, végtelenül monoton mechanika-példák két megkerülhetetlen szereplője jelöli ki: a testek felhúzására szolgáló egyszerű gép, a *csiga*, illetve a testek egyenletes mozgását szemléltető és különböző (már nem emlékszem, milyen) erőket egyesítő sík, a *lejtő*. Kettejük irodalmi kombinációjából születik meg tehát Dormán felségterülete. De irodalmi térből sincs hiány, utóbbit a tudományos-fantasztikus irodalom klasszikus műve hozza létre. A Sztrugackij testvérpár regényére gondolok, melynek címének első, nem éppen rövid magyar fordítása: „Erdei kanyarulatnál, horhos mélyiben avagy csigák a lejtőn”. Ebben a karkai felhangokkal bíró politikai allegóriában az emberek által képviselt adminisztráció a természet titokzatos erdejével kel bírokra. A Garaczi-féle favágó identitásválságának előképe dereng itt fel, hiszen Dormán csak a városban válik sorozatgyilkossá.

A szerző másik kedvelt fogása a szóösszevonás, mely rögtön a címben érvényesül. A csigacsók gasztronómiai fogalomkörből táplálkozik: a habcsók és a szintén süteményt idéző (diós, mákos?) csiga hibridációjából. Bár mindebből végül a Dormán arcán húzódó csiganyom lesz, afféle kortárs Káin-bélyeg, a szöveg kulináris jellege megőrződik: „Kihabzanak az első csigák, a biomassza tarka zöldből gyorsan terjedő foltokban egységes vajsárgára vált – fotoszintézisből csámcsogó emésztésbe” (G). Ha nem is habcsók, száj- és gyomorfüggő kompozíció tárul elénk, méghozzá à la Sztrugackij: „Innen a magasból az erdő olyan volt, mint valami foltos, fodros hab, hatalmas, világnagy foszladozó szivacs; vadállat, mely valaha várakozásba dermedt, majd elszunnyadt, s durva moha nőtte be. Alaktalan álarc, mely egy arcot takar, egy arcot, amelyet még soha senki nem látott” (SZ).

Eddig a nyilvánvaló szövegnyomokról beszéltünk, de az izgalmas, gondolatébresztő intertextualitás mindig a kevésbé látványos csapásokon, a szándékoltan rejtett ösvények mentén, ha úgy tetszik: a bokrok mélyén tanyázik. Dormán pszichés összeroppanásának ismertetőjegye a fülsiketítő zaj, az irtózatossá váló csigabögés, melyet rajta kívül kevesen hallanak. Elképzelhető viszont, amennyiben az intertextualitást a posztmodern prózapoétika szövegszervező elvének fogjuk fel, hogy mégis akad olyan irodalmi mű, amelynek hasonlóan érzékeny fülű, örület küszöbén álló szereplő a hőse. Ha van ilyen, érdemes azt is megvizsgálni, vonható-e további párhuzam Garaczi szövegével, mely az átíratos olvasatot erősíti. Megérzésem szerint két remek magyar novella is hatott a *Csigacsókra*: egy klasszikus és egy kortárs.

Többször említettem a csiga szó poliszémiáját, az erdei faunáról viszont kevés szó esett eddig. Pedig a szitakötőn kívül őzjörgő kuvik és lőtücsök is szerepel. Nem árt az utóbbinál elidőzni: „A növények hörögve asszimiláltak és disszimiláltak, egy fejjel lefelé csüngő lőtücsök klorofillt hányt, a föld pedig hullámzott, mintha rugók járnának benne” (G). Semmi kétség, megbomlott ökoszisztéma ez a javából, akárcsak Sztrugackijéknál, a zöld sugár erős gyomrúaknak való látványa, a klorofill-apokalipszis pedig egyenesen fejszéért kiált. A rokon novella eleget tesz ennek az óhajnak: „Zöld varangyedvet lövellt ki a teste, és ez a nyúlós, bűzös folyadék jelölte az útját. Míg így időt nyertem a gondolkodásra, megpillantottam a favágó baltát, s elhatároztam, hogy azzal pusztítom el a szörnyet.” Csáth Géza *A béka* című elbeszéléséből való az idézet: a narrátor rémálmot lát, egy rettenetes varangyot, amit végül baltával üt agyon. Ha az önvád férgét csigává lehetett alakítani, miért ne lehetne ugyanezt kétéltűekkel is megcselekedni?

A meghasonlott szabadkai szerző alkalmi favágója Dormánhoz hasonlóan elviselhetetlen hangra lesz figyelmes:

„Egy hang, amelyre meghül a velő a koponyámban, és a gerincemen rettenetes görcsös borzongás fut végig (...) A hang ismétlődik. Erősebben és erősebben. Hallatára idegeim minden szálát elállja a rettenet és a kín. Valami üvöltő, panaszos, hívó és fenyegető hang, amelyet majd végtelen megszűnésben, majd közvetlen közelemben hallok, mintha az ágyam fájából és a szobabútorokból áramlana felém. Hallgatózom. Mintha egy halálra kínozott kicsi gyerek nyöszörögne. Mintha valami kitépett szárnyú vén bagoly üvöltene az éjszakába az elmúlásról. És a hang nem szűnik. Rövid szüneteket tart. Majd folyton erősödik, rémületesebbé és fájdalmasabbá válik (...) Mintha a hang a konyhából jönne. Valóban, amikor kiléptem, betöltötte az egész konyhát ez a nyögő, pokolian nyávogó, vartyogó hang.” (CS)

Garaczi szövegében így talán az őzjörgő kuvik sem véletlen, a csigabőgés pedig minden bizonnyal a zaklatott elme csáthi hallucinációja. Sajnos a béka sem kerülheti el a legallyazást:

„Azután rávágtam a fejére a balta fokával. Zöld vér freccsent az arcokra, és éreztem, hogy a tehetetlen állat micsoda óriási erőfeszítést tesz, hogy elmeneküljön. Újra ütöttem, vágtam. Földaraboltam. Levágtam a lábát, a fejét, úgy, hogy a végén csak egy alakatlan, nyálas, bűzös, zöld tömeg feküdt előttem.” (CS)

A különbség viszont nem elhanyagolható: Dormán jóval szakszerűbben transzíroz.

Csáth novellája, ahogy Pilinszky versei, csak Garaczi szövegének fontos építőköckáját képezi, nem annak kizárólagos és egyértelmű átírata. Hasonló súllyal bír egy kortárs elbeszélés, mely a megvilágosodás metafizikai pillanatát igyekszik megragadni. Krasznahorkai *Kegyelmi viszonyok* című kötetének központi kérdését talán legsikerültebben a *Herman, a vadőr* című novella érzékelteti; ha figyelmesen elolvassuk, a vadőr pálfordulása feltűnő egyezést mutat a favágóéval. A csapdairól és lelkiismeretességéről híres Hermant egy csapóvas által felnyársalt róka látványa zökkenti ki hivatástudatából, s a kártékony vadállatok üldözője hirtelen az emberek esküdt ellenségévé válik. Íme a sorsfordító mozzanat:

„Abban a pillanatban azonban csődöt mondott minden tudománya, egyszerűen képtelen volt megtenni a döntő s humánus mozdulatot; maga is megdöbbszent ezen a váratlan tehetetlenségen, csak állt a kínlódó állat mellett, idegesen törölgette verejtékező homlokát, olykor ki-kiköpött oldalt, de érthetetlen gyöngeségén csak nem tudott úrrá lenni.” (K)

Krasznahorkai hősénekbizonytalansága a *Csigacsók* fejszés hősénekbizonytalanságával mutat rokonságot: „Innen, a Csigalejtőről, főképp eső után csak térdig csigában gázolva szökhettek, mégse tudta rászánni magát, hogy lesújtson” (G).

Érdekes a két mű meghasonlottságának irányultságát összevetni. Herman felismerése után nemcsak a vadállatok oldalára áll, át is alakul ragadozóvá:

„Nyitott szájjal lélegezve, mozdulatlanul s görnyedten üldögélt zsákokból, különféle szövetdarabokból készített fekhelyén, s ha olykor kimerészkedett vackából, vagy a városba indult éjjelente, lopva, nesztelenül, ide-oda villogó szemekkel közlekedett, és a legkisebb gyanús neszre képes volt korát meghazudtoló fürgeséggel beugrani az éppen kínálkozó rejtekhelyre.” (K)

Dormán ezzel szemben a városban is megmarad favágónak, legfeljebb a külvilágot érzékeli óriási erdőként: „kinézett egy jó kis csomómentes helyet a szembejövő férfi törzsén”. A már említett részlet is ezt támasztja alá: „Félálomban feltérdelt, szuszogva lecsapott egy járókelőt, behúzta a bokorba, nagyjából legallyazta, és aludt tovább” (G).

Krasznahorkai hőse a társadalom ellen lázad, de a lázadás értelmének, valamint az emberi közösség morális elvetemültségének fokozása céljából a kegyelmi kötet ikernovellájában szintén felbukkan szereplőként. „A mesterségnek vége” is Herman változásáról szól, s bár a vadőr közvetlenül nem jelenik meg benne, állandó fenyegetésként ható léte átszövi a kisváros lakóinak mindennapjait, akik hajtóvadászattal próbálják a megzavarodott erdőkerülőt kézre keríteni. A mindkét novellát értelmező cím után különös szer-

zói jelmondat olvasható: „Jukió Mishima ellenében”. Azaz Krasznahorkai intertextuális értelmezési kulcsot kínál az olvasónak. A hiánypoétika és az orgiasztikus töltet miatt bizonyára a japán író *Madame de Sade* című drámája az a mű, melynek a második Herman-változat ellenpárja kíván lenni. Garaczi nem szolgál efféle körmönfont irodalmi útjelzővel, a névrokonság és a földrajzi utalás alapján viszont alighanem éppen Krasznahorkai ellenében írta a *Csigacsókot*: a sarkadremetei Hermanból így lett kerekegyházi Dormán. Ráadásul a szöveg stílusparódiának sem utolsó, hiszen a krasznahorkai próza jellegzetes, hipnotikus sodrát pontosan azzal ássa alá, ami a pályatárs műveinek legfőbb buktatója: a didaktikus jelképesességgel. A már említett, kétszer is előforduló intés az olvasókhoz – „jól jegyezzük meg!” – ennek a pimasz hajtása.

Költői vendégszövegekkel kezdtem, illendő lenne hát e kis tanulmányt költészetre visszakanyarodva befejezni. A verscím alapján nehezen eldönthető, hogy a *Gyónás utánt* személyes tapasztalat vagy Dosztojevszkij-olvasmány ihlette. Pilinszky többször megfordult Svájcban, ahol kétségtelenül festői a táj, pláne naplementekor. A szöveggörnyezet inkább az olvasmányélmény felé mutat, hiszen a *Végkifejlet*ben legalább három vers kapcsolódik Fjodor Mihajlovics-hoz, s a Pilinszky-naplóból kiderül, hogy a költő egy *In memoriam Dosztojevszkij* című ciklust tervezett. Nem kizárt tehát, hogy a svájci naplemente Sztavrogin aranykor-álmát idézi, melyet a démoni hős Tyihon apáttal olvastat el először, s Pilinszky azon is eltöpreng, „mit jelenthetett volna Sztavrogin gyónása után Dosztojevszkij gyónása”. Garacziról nem tudom, elgondolkozott-e már ezen a talányos kérdésen, mindenesetre ő sem marad adós Dosztojevszkij-allúzióval. Nem is túl nehéz felismerni: „Kezét a baltán tartotta, a kabátja alatt.” Dormánnak tehát szentpétervári illetőségű, értelmiségi, baltás rokona van, aki a maga módján szintén végérvényesen szembefordul a társadalommal. És persze mindkettő tovább forgácsolható.

Névforgácsok: BT: Bónus Tibor, DP: Demény Péter, FZS: Farkas Zsolt, KSZE: Kulcsár-Szabó Ernő, OJD: Orbán János Dénes, OO: Orbán Ottó, SZP: Szirák Péter.

Valamint: CS: Csáth, G: Garaczi, K: Krasznahorkai, P: Pilinszky, SZ: Sztrugackiék, W: Weöres.

NÉZŐTÉR

Beretvás Gábor

HELYSZÍNI KÖZVETÍTÉS – KISVÁRDAI „ÉVADZÁRÓ”

Kisvárdáról jobbra semmit sem tud az átlagember. Talán a történelem sötét korszakaiból felrémlik, hogy kiemelkedően sokakat internáltak innen, felsejlik egy szakadt autóstérkép, és hogy talán közel lehet az ukrán és a román határ. Továbbá az, hogy itt gyártották nagyüzemileg a különböző ízesítéssel bíró szeszesitalokat, tehát nem a pálinkát. Az utcákon bandukolva azért feltűnik, hogy a városka valaha rendelkezhetett némi dicső múlttal, és hogy a jelenlegi városvezetés próbálkozik némileg elfedni azt az esztétikai megvalósulást, amiben pártállami elődeik hittek, azaz, hogy a szépség kizárólag a funkcióban kulminál.

Ennek azonban az elmúlt majd három évtized alatt nem sikerült a végére érni. Bár az utca embere várja, hogy a jövő évre befejezendő építkezések szalagjai átvágásra készek legyenek még a választások előtt, nem valószínű, hogy addigra a színházi fesztivál adottságaival kapcsolatos problémák is megnyugtatóan megoldódnak. A probléma gyökere, amit dőreség lenne elhallgatni, az, hogy Kisvárdára nem rendelkezik komolyabb színházi tradícióval, így színházépülettel sem. Legfőbb befogadó intézménye egy klasszikusan a szocializmust dicsőítő kultúrház. Ez a helyszín idén júniusban mind épületgépészetileg, mind a nézőteret tekintve fel volt dobva a valamikori állapotokhoz képest, ám az épület igazándiból sajnos nem versenget egy direkt erre a célra épített kőszínházzal. A színpada nem elég mély, komoly zsinórpadlásról meg nem is igazán beszélhetünk, ezért van az, hogy bizonyos darabok befogadására alkalmatlan. A dolog pikantériája tehát, hogy a kisvárdai fesztivál mintha kezdené kinőni Kisvárdát.

Még a másik két játéktér valamelyest kihúzhatná a csávából a komoly energiával szorgoskodó szervezőket, de mivel az egyik egy általános iskola tornaterme, ahol pont a fesztivál idején beiratkozás zajlik, míg a másik

egy cirkuszi sátor, azt hiszem, talán érthető, ha némely határon túli színház vezetőjének megfogalmazódik a fejében, hogy egyéb helyszíneket válassz, más fesztiválokra viszi darabjait. Pont úgy, mint ahogy a fesztivál művészeti tanácsadója szem előtt tartja azt, hogy vannak olyan költségvetésű színházak, melyek produkciói sajnos nem férnének be sem technikailag, sem pedig anyagilag, holott egyértelműen a fesztiválon volna a helyük. (Balogh Tibor, aki az utóbbi időben betölti ezt a tiszteket, azt szokta nyilatkozni, hogy ilyen szempontból a POSZTnak, a Pécsi Országos Színházi Találkozóknak jobb a befogadóképessége, ezért egyes előadások inkább ott tudnak igazán megmutatkozni.)

Természetesen ne feledjük azt sem, hogy a rendezvény alapötlete egy komoly és nemes gondolat volt – az akkor a jobbára kisebb költségvetéssel rendelkező, határokon át még nem igazán közlekedő, Magyarországon kívül rekedt társulatoknak lehetőséget kell biztosítani arra, hogy évente egyszer összejöjjenek és megmutatkozzanak egymás, más szakmabeliek, illetve a kritikusok előtt, mi több, kapcsolatokat építsenek a fővárossal is. Ezeket az időket idézik fel megragadó őszinteséggel a jelenlegi Nemzeti Színház vezető színészei, akiknek Beregszászról Kisvárdán keresztül vezetett az útjuk Debrecenbe, majd Budapestre. A fesztivál lapjában, a *Kisvárdai Lapok*ban olvasható szavaikat nagyban alátámasztják és még megfoghatóbbá teszik az interjúkhoz fejben hozzátartozó idejű kisvárdai fotókiállítás képei, melyek Ilovsky Béla több évtizedes munkáját dicsérik. Fölöttébb érdekes időutazás volt a művelődési ház előterének falain a főiskoláról még mondhatni frissiben kikerült Trill Zsoltot és Szűcs Nellit próba közbeni elkapott pillanatában látni, minthogy azt is érdekes volt végigkövetni, hogy Trill arca hogyan is markánsodik együtt a lassan szép korba érő Törőcsik Mariéval.

Sajnálatos tény, hogy az ódonságában fenséges háttérrel biztosító színpadi tér, a várromot is magában foglaló szabadtéri színpad, ha minden igaz, csak majd egy év múlva, a XXX. jubileumi fesztiválra áll majd a nézők és fellépők rendelkezésére. Ugyanis a helyszínen régészeti ásatások folynak éppen, ami azért nyitva hagyja azt a tapasztalati tényen alapuló lehetőséget, hogy egy ilyen feltárás akár évekre is kitolódhat. Mindenesetre egy évszázadok óta ott álló várrom impozáns töltetét semmiképpen sem tudja helyettesíteni egy cirkuszi sátor, mely éppen ellenkezőleg, nem a marandóságának, hanem a vándoréletmódnak, a továbbállásnak a szimbóluma. Reménykedem, hogy a 2018-as fesztiválra az egyik oldaláról azért vissza

tudja foglalni a színház valamelyik várfalat, ha csak csekély időre, a fesztivál idejére is. Az volna a méltó.

De térjünk rá magára az immáron huszonkilencedik alkalommal megrendezett fesztiválra, szorosabban annak műsorára. A fentieknek megfelelően nem teljesen megszokott módon ugyan, de a kisvárdai találkozó egy debreceni kitérővel indította el a műsorát. Egyrészt mert a gyergyószentmiklósi Figura Stúdió Színház előadása megkövetelte a sok trégeres zsinórpadlást, másrészt talán a fesztivál némi nyitottságot szeretett volna mutatni a civis város felé. Nem elképzelhetetlen az sem, hogy a szervezők már előre gondolkodtak abban, hogy a XXX. kisvárdai fesztivál, hűen a jubileumhoz, esetlegesen komolyabb büdzséből gazdálkodva megpróbálja kiszélesíteni majd a repertoárt, és talán a nemzetközi kritika számára is megmutatná, hogy hol tart 2018-ban a határon túli magyar színházművészet. Ehhez pedig igenis elengedhetetlennek mutatkozik egy nagyváros kőszínháza mint helyszín.

Nincs kőbe vésve, hogy az orosz szerző műve a hagyomány apológiája, de meg kell említenem, hogy a gyergyóiak *Anyeginje* nem követte hűen a klasszikus puskinsi szövegkönyvet. Nagy Botond rendezése nem árult zsák-bamacskát, a „Puskin nyomán” kitétel, melyre felhívja a figyelmet az előadás minden beharangozója, nem csupán csélcsep figyelemfelkeltés arra, hogy valami modern következik a klasszikus helyett. Az eredeti szövegre ugyanis bár helyenként rá lehet ismerni, de egyértelmű, hogy a rendező már a kellékezéssel – kutyaszobrok tömkelegétől, melyekkel a színészek külön koreográfia szerint rohángálva keltenek káoszt, a zsinórpadból leereszkedő világító oszlopok garmadáig – jelzi, hogy újfajta perspektívából szeretné láttatni a Tatjana és Anyegin között vibráló párkapcsolati időtlenkedést. Mellesleg a darabot újfajta parázs vita követte a Csokonai Színház büféjébe összehívott szakmai beszélgetésen, ahol a moderátornak a szakmai zsűri segítségét kellett kérnie a színészekkel való, egyre fodrozódó párbeszéd mederbe tereléséhez. De egy nem hétköznapi feldolgozáshoz, mit is mondhatnánk, nem is illik egy köznap keretek közé szorult diskurzus. (A többi előadás után is volt, mindig másnap délelőtt, hol borzasabb, hol jólfésültebb szakmai párbeszéd.)

A második nap kezdő előadása, a Zlatko Pakovic által jegyzett *Kapitalizmus* legnagyobb erénye és egyben hátránya is egyben az volt, hogy megpróbált Žižek, egy nemzetközileg elismert, krakélerségében és kisugárzásában is egyedülálló szlovén filozófus elméletisége mögé bújni, úgy, hogy magát a filozófust is megjeleníti. A szabadkai előadás még számomra is

nyomokban volt érthető és követhető, holott rendelkezem némi filozófiai előképzettséggel, akárcsak a rendező. Mindenesetre a darab miatt felde-
rengett bennem Dušan Makavejev filmjeinek világa, aki szintén a maga
módján, ugyanakkor zseniálisan próbálta feltérképezni a világnézeti téma
másik arculatát, és ez itt a legnagyobb dicséretem. A második nap megéde-
sítésére még a székelyudvarhelyiek Roberto Zuccója szolgált volna, de azt
összevetve az évad elején a szatmári Interetnikai Színházi Fesztiválon meg-
tekintettel, már kissé lenyüstöltnek éreztem. Zucco lázadása néha valami-
féle nyugdíjas nyöszörgésbe torkollott, a buli jelenete pedig, mely már az
IFESZT-en sem volt túl meggyőző, mostanra egy olyan klubdelután vé-
gére hajazott, amin már idő előtt elfogyott a kóla és az összes aprósüte-
mény is.

A harmadik napból a kiemelendőbb a *Vitéz lélek* volt. Tamási Áron mű-
vét Vidnyánszky Attila dolgozta fel, a budapesti Nemzeti Színház színészei-
vel. A háncsolt díszleterdő már önmagában kölcsönzött némi letisztultságot
a milliónek, amelyre még díszítélesen ráfaragott egy kicsit az archaikusnak
mondható beszédmód, akárcsak Könczei Árpád népzenei elemekkel ki-
gardírozott hangszerelése. Trill Zsolt a rá jellemző színpadi alázattal for-
málta meg Balla Péter szerepét, ahogyan Horváth Lajos Ottó is hozta a
fejszekemény és bünt hordozó ács szerepét. Jó volt látni Nagy Anna játékát
Sári szerepében, aki szintén már csak színpadi jelenlétével is hatást gyako-
rolt a közönségre. Talán ő volt az egyetlen, aki kissé bolondos megformálá-
sával magára tudta vonni a figyelmet az egyébként igencsak férfias közeg-
ben, ahol az asszonyi akarat csak valami dac formájában tudott kikukucskálni
ebből a színpadi rengetegből.

Ugyancsak hasonló méltató gondolatokat lehet elmondani a harmad-
napi matiné-előadás kapcsán. A Beregszászi Kárpátaljai Megyei Magyar
Drámai Színház és a Gyulai Várszínház közös produkciója a már több mint
tíz éve bemutatott, Vidnyánszky által rendezett *Tóték*. Nem beszélvén ar-
ról, hogy egy ilyen feladat nehéz dolog, hiszen a csehes filmnyelvi feldol-
gozás és a remek szereplőgárda már eleve beemelte Fábri Zoltán filmes fel-
dolgozását a magyar kultúra panteonjába. A film jelenetei, rigmusai a mai
napig a közbeszéd beépült paneljei Magyarországon. Már csak ezért sem
egyszerű megformálni a mozgókép által emblematikussá tett karaktereket,
kibújni az elődök által hozott berögzült zsánerek alól. Az Őrnagyot meg-
személyesítő Trill Zsoltnak ám ez, kívülről nézve, játszi könnyedséggel si-
kerül. Bár javarészt egyszerre mormoltam magamban csendes és vidám
áhitattal a szöveget a színészekkel, mégsem jutott eszembe különösebben

Latinovits jellegzetes hanghordozása, sem a págeri vagy sinkovitsi manírok. A direkte erre a darabra összeverbuválódott társulat tagjai külön egyediséggel színezik újra a karaktereket. A Tót szerepében úgy is láthatjuk Tóth Lászlót, mint akit a név kötelez alapon szinte predesztináltak a szerepre, Ágika megformálója, Orosz Melinda ügyesen hozza az egyenruhába szerelmes bakfis alakját. Szűcs Nelli talán még nincs eléggé hozzámatrónásodva Tótné szerepéhez, de felismerteti velünk, hogy Mariskában milyen sok játéklehetőség van. A cselekményt néha megszakító rádiós narrációk pedig igényes módon beleszerkesztik a darab elzárt világába a kint dübörgő háborús történelem zaját. Kitűnő megoldás. Egyetlen fontos momentum nem lett kiaknázva az előadás során, az pedig a szövegben szereplő utalás: a lakás élénk színekre való pingálása az Őrnagy javaslatára. Ezt sem az olajfesték illatával, sem pedig a fények átállításával nem jelezték elég erőteljesen az alkotók.

A harmadik nap talán a legerősebb volt a felhozatal tekintetében. Ezen a napon került sorra 18 órától a *Fekete* című előadás az Újvidéki Színház előadásában. Az újítás frissességét éreztetve le kell szögezni, hogy a nagy hősmítoszról 1812-ben odakanyarított magyar dráma feldolgozása a legmodernebb előadások egyike volt a szcénában. Lénárd Róbert kortárs módon megfogalmazott átírata egy plázában játszódik, ahol, az egykori veretesség le lett keverve mai szlengekre, és néha bedübög a rap vagy beriffel a rock. Fegyverpogás, dagadó izmok, és írj és mondd, zombik is felbukkannak az előadás során. A Feketét alakító Mészáros Árpád sötétben mélyre változtatott hangtónusa segít a karakter keménységén múló humor torkon ragadásában, a köré épített milió pedig egy igazán szórakoztató előadással jutalmazza meg a televíziós kultúrán szocializálódott nézőt.

De még messze nem volt vége a napnak, hiszen hátravolt még többek között 21 órától a sátorban színpadra állított *Magyar*, Urbán András rendezése. A darab egyértelműen azon igyekezett, hogy görbe tükröt tartson a magyarországi közállapotok elé. Már a háttérben kéklő plakáton szereplő felirat is – HA NEM MÉSZ MAGYARORSZÁGRA, NEM KELL TISZTELETBEN TARTANOD A KULTÚRÁJUKAT – egyértelmű utalás volt a jelenlegi magyarországi kormánykommunikációra. Az előadás érdekessége, hogy a temesváriak és az újvidékiek közös produkcióját láthatta a kisvárdai közönség, akik közül sokak elhagyták a nézőteret, már nem feltétlenül a mondanivaló, hanem akár a számukra szokatlan művészi kifejezés mód miatt is. De hát mondjuk ami tetszik Berlinben, nem biztos, hogy tetszik akár Kisvárdán is, és persze ez fordítva is igaz, tetszőleges be-

helyettesítésekkel. Való igaz, hogy a meztelenség csupán egyik elenyésző aspektusa volt annak, amit inkább a kosztümös szerelmi vígjátékokért és operettslágererekért rajongó kisvárdaiak nem tudtak hirtelenjében befogadni. A dübörgő rockzenei kavalkád, a testszabatos színpadi viselkedés és az animális szimbólumrendszer komplexitása nehezen tudott kezét fogni az emberek fejében a darab címével: MAGYAR. Ezt jelezte is a darab végi meghajlást követő, szórványosnak is alig mondható taps. Pedig a színészek mondhatni a szó szoros értelmében vért izzadtak a színpadon. Fizikai állóképességüket szinte teljes mértékben kizsigerelte a feladat. Ezért nem kis tisztelettel adózom nekik.

A nap ezzel még nem ért azonban véget, hiszen az eleve igénybe vett közönség egy bátrabb része, köztük jómagam, még vállalkoztunk arra, hogy meghallgassunk egy Cseh Tamás-émléket. Pedig mit ne mondjak, Cseh Tamás igazi szent tehén a számomra, és nem szívesen hagyom leölni, miután a *Magyarban* végignézttem egy sasba oltott turulmadár huncut incselkedését a csodaszarvassal. Ez már önmagában az is egy laibachi látomás volt, amiből nehezen tudtam csak felocsúdni. Mi több, ebben nem segített Gajzágó Zsuzsanna előadása sem, sőt, sajnos inkább bődületesen elkeserített. Tény, hogy nem könnyű Cseh Tamás félszegen hunyorgó színpadi jelenlétét megidézni azzal, hogy a hangszóróból némi patetikus körítés után távolodó léptek zaját vágjuk be. Ahogy tény az is, hogy népszerű színésznők sokszor úgy érzik, valami sanzonzfélére vágyik tőlük a közönség, és így nem áttallanak a forgóra állni, fél lábbal a szerepmegformálás, fél lábbal pedig a hakni színpadán. Nem csoda, ha így egy kitekeredett és szétcsúszó előadás sikeredik. Sőt, láttuk már azt is, hogy az ellenkező nem megpróbál bedarálni mondjuk egy motyorékoló Bob Dylant, de ilyet még nem pipáltam. A zenészekkel egyébként nem volt gond, sőt. Ám most igazándiból megtapasztalhattuk azt az élményt, hogy mi lett volna, ha Bereményi Géza maga éneklé a dalokat, és hagyjuk tanítani meg indiánkodni nyugodtan Cseh Tamást. *A Rajttammaradt télükabát*, nincs más, mit mondani, igencsak szűknek bizonyult, így ez egy durván elszabott produkció volt a nap végén.

A negyedik nap a könnyed humorú, mégis mély gyökerű *Bányavirág*-gal indított, szinte előkészítve a talajt a Bocsárdi-féle *Liliomnak*. A *Bányavirág* Székely Csaba darabjai közül az első volt az idei fesztiválon, ám ha valaki teljesebb képet akart kapni a szerző bányavidék-korszakának idejéből, akkor az ötödik nap még tartogatott neki némi sötétet és groteszket *Bányavakság* címen. De merüljünk komolyabban alá Székely világának tárnáiba. A nagyvárad Szigligeti Színház előadása nem tudta sajnos feltárni

Székely tragikomikus világának mélységeit, sokkal inkább a felszínre koncentrált. Ezért kellett talán megtámogatni az előadást egy olyan szereplővel, akiről a szerző csak utalásokban beszél. Egyébiránt a komikum itt bár más forrásból táplálkozik, mint a darab többi részében, mégis működőképesnek mutatkozott mint újítás. A színészi játékról még dióhéjban megemlítenék annyit, hogy én elhiszem, hogy valóban nem könnyű részegyet alakítani, de engedékenyen annyit mondanék, hogy ha így megy, akkor valóban jobb lenne, ha tényleg pálinka lenne abban a sokat döntögetett üvegben.

Tovább folytatván a fesztivál új hajtásainak szemlélését, meg kell jegyez-nem, hogy Bocsföldi László Molnár Ferenc-interpretációja, a *Liliom* a leg-üdébb színfolt volt a fesztivál programjában. Már eleve a díszlet nehézfém-szerkezete is nyomasztóan utalt a darab súlyosságára. Jelzem, a zenekart is az állványok tartották a magasba, így a zenészek a játéktér feletti szféra magasságába helyeződtek, míg a szereplők keményen döngve csapódtak olykor a rideg díszlethez. Főleg a címszereplőt alakító Mátray László, aki egyébiránt öles természetével, olykor darabos grimaszaival igencsak erőteljesen hozta a jellemfejlődésben középúton megrekedt félvilági figurát. Gyerekes gesztusai és fizikai fölényéből fakadó brutalitása nem véletlenül taszajtják karakterét a társadalom periferiájára. Bár ezt a periferiát ő uralja. Ő az, aki-nek meg van engedve, hogy felszálljon a ringlispírlre, bár a feladata mégis-csak az, hogy kívül álljon, kedvet csináljon, és egyben vigyázzon az utasok biztonságára. Mátray ügyesen hozva a karaktert, gyermeki vidámsággal rol-leredik körbe, mégis elrejtve a veszély pillanatát, hogy egyszer csak lezuhan az emelvényről a közönség közé, az orfeuszi alvilágba. A Julit alakító Vass Zsuzsanna elképesztő érzékenységgel közelíti meg hőstét, *Liliomot*, így plántálva saját karakterébe is még több hitelességet. Benedek Ágnes játéka pedig csupán annyi túlzással gazdálkodik, amennyit a század eleji fekete-fehér filmek fruskáin tapasztalhatunk. A Muskátnét alakító Gajzágó Zsuzsa tulajdonképpen egy szivarra van a tökéletességtől, de mit tegyünk, eltelt száz év, most már a színpadon sem lehet rágyújtani, nehogy belehamuzzunk a jelenkor nagy hitelességébe és erkölcsösségébe. Nem hiába, a *Liliom* őszinte történet, van mit tanulni belőle.

Visszatérve, az ötödik napon a komáromiak és a kassaiak közös produkciója volt, a már fent említett *Bányavakság*. Fabó Tibor antréja, egy természet meghazudtoló gegbukfenc már eleve megadta a hangulatot a néző-téren. A hamarosan felbukkanó Vasvári Emese pedig már eleve kispárnára dagasztott szemével jelezte, hogy ez a Székely-darab is olyan lesz, mintha

egy vastagabb pohár fenekén keresztül néznénk a világot. Az előadás zseniális érzékkel és főleg humorral próbálta feltárni a nacionalitást, a sovinizmust és a korrupció jelenségét, és ezt igen nagyra tartom. Nem akarok túl didaktikusnak tűnni, de ha már a színház eszközeivel sem beszélhetünk ezekről az egyébként létező jelenségekről, akkor a baj csak még nagyobb lesz.

A marosvásárhelyi Nemzeti Színház színészei most nem szerepeltek a megmérettetésen, kivéve a színház igazgatóját, Gáspárik Attilát, aki a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem tanára is egyben. A *Valaminek a második része* az egyetem hallgatóinak vizsgadarabja. A színpadi teljesítmény minőségét nem szeretném vállalni, de egy biztos, az előadásnak bőven van mit csiszolódnia. Holott a darab maga nem lenne rossz.

Ezt az élményt követte a hatodik napon még a *Csókos asszony* is, az Újvidéki Színháztól. Nem vagyok ugyan a műfaj szerelmese, de jobbára ellem sem vagyok azoknak, akiknek egy vidám kuplé eléneklése vagy meghallgatása során jobb kedvre derülnek. Néha még magam is azon kapom magam, hogy a buszmegállóban elfütyyentek egy rövidebb strófát, amolyan unaloműzéseképpen, de a telefonom azért nincs betanítva efféle csengőhangra. Ám a nézőtéren ülve azon kaptam nézőtársaim nagyját, hogy míg én a *Tótek* vagy a Cseh Tamás-dalok szövegét tudom kívülről, addig ők a századforduló népszerű operettszlágereit ismerik kellőképpen behatóan. Nem zavarta őket a bárót játszó Giricz Attila modorossága vagy akár az, hogy egy fiatal lány, Pünkösdi Kató miért is hitegeti szerelmével az öreget, vagy hogy miért is vetkőzteti le a rendező az őt alakító színésznőt, Orlovity Sztaniszlavát indokolatlanul. Sőt, az sem zavarta, hogy az elméletileg ízletesen berendezett úri szalonba miért egy egykori Aida hordszékét lopták be a kellékesek. Ezeket a közönség nem veszi észre. Hogy miért nem? Mert könnyekig meg van hatva a szirupos történettől és attól, hogy a színpadról hallhatja a régi és ismert melódiákat. Néha cirkusz kell a népnek, és ahogy végigfut a szemem a színes, libegő ponyván, egy félmosollyal konstatalem, hogy ez meg is van. Annyit azért mindenképpen az előadás számlájára lehet írni, hogy a repertoárt kiszélesítette Radoslav Milenkovic rendező, aki vélhetőleg nem annyira jártas a Monarchia utáni Magyarország hagyományainak tekintetében, és így bátran pár hasonló dalocskával ki is merte egészíteni az eredeti Zerkovitz-darabot nem semmi ráérzéssel és a közönség őszinte elragadtatására.

A fesztivál záróakkordja azonban mégsem ez volt, hanem az elmaradt *Skandináv lottót* átugorva, a *Fehér szarvas*, amit a Magyar Kanizsai Udvari Kamaraszínház mutatott be. A színház alapítója és művészeti vezetője,

Andrássy Attila maga írta és rendezte is a darabot, amely olyannyira sérteően átgondolatlan volt minden tekintetben, hogy talán felesleges lenne bármely szóval is ecsetelni hiányosságait.

A nagy érdeklődés miatt Chazz Palminteri munkásságának nagy tisztelejeként sem tudtam sajnos bejutni *A hűtlenség árára*. Így ez a lap bánatomra hiányzik majd az általam írt kisvárdai fesztiválnaplóból, pedig nagyon kíváncsi lettem volna, hogy a háromszereplős darab hogyan is működik Bagó Bertalan feldolgozásában. (Voltak ugyanis ilyen közönségbarát magyarországi produkciók is a fesztiválon, bár a határon túli előadások versenyében természetesen nem indulhattak – a trófeát azok közül idén is Boczárdi László előadása vitte el.)

Összevetve az eddigieket, a kisvárdai fesztivál szervezőin érződik az akarat és odaadás. Nem spórolják el a fesztiválra kapott támogatást, sőt, a város még saját költségvetéséből is áldozott. Ám így sem veheti fel a versenyt a komolyabb támogatottságú hasonló rendezvényekkel. Azonban bízom benne, hogy az évfordulóra tekintettel a továbbiakban a kulturális tárca is kiemelten figyel majd rá, és méltóbbképpen ünnepelheti meg majd a harmincadik születésnapját. Hiszen a legfőbb erény mégiscsak az lenne, hogy a határon túli magyar színházművészet a rangjához illően kezeltessék, a Magyarországra látogató művészvilág megbecsülve érezze magát.

Timár Júlia

A KÖLTŐ ÉL

RAFI LAJOS: *HALOTTKÉNT ÉL AZ ISTEN.*
 KOLOZSVÁR, POLIS KÖNYVKIADÓ, 2017.

Ha az erdélyi roma vagy régiesen cigány irodalmat vesszük, nagyon keveseket találunk, de ha az egész magyar nyelvterületet is nézzük, akkor is egy kézen megszámálhatók a roma alkotók. Ezért is örömteli esemény Rafi Lajos verseskötete, miközben egyben tragikus is, ugyanis nagyjából a tragikusan elhunyt költő teljes, lezárult életművét tartalmazza. Persze nagyon sok vers lappanghat még ismeretlen helyeken, ugyanis a költő szokása volt, hogy a különböző papírlapokra rögtönzött verseit elajándékozta ismerősnek és ismeretlennek.

Rafi Lajos 1970-ben született Marosvásárhelyen, majd a családjával együtt áttelepült Gyergyószárhegyre, ahol a szigorú etnikai tradíciók ellenére 1989-ben a gyergyószentmiklósi Mezőgazdasági Líceumban leérettségizik. Ekkor már házas, csatornakészítőként járja a vidéket, közben ír. Hatgyermekes apa volt, amikor 2013-ban a vonat halálra gázolta.

Életében két kötete jelent meg, az elsőt a budapesti neves kiadó, a L'Harmattan adta ki, Kemény István ajánlásával, a második rá öt évre a költő magánkiadásában jelent meg, és hogy nem úgy „fogyott”, ahogy a szerzője szerette volna, tragikus halálában valószínűleg az is közrejátszott. Nem mintha a versek már nem lettek volna ugyanolyan átütők, mint a korábbiak, a magyarázat természetesen most is egészen máshol keresendő. De ne menjünk el a szociológia felé, maradjunk a versek esztétikájánál.

Mindenekelőtt Rafi magyarul író cigány költő. Van valami feloldhatatlan ellentét e kettős identitásban, és ez az ellentmondás tragikus színezetet kap a versekben. A versek világát a cigányság sajátos motívumai ugyanúgy átszövik, miként a magyar irodalmi klisék, illetve a cigány hitvilág és a kereszténység különböző motívumai, történetei. A korábbi versek leginkább a mindennapokról tudósítanak, a cigányság életkörülményeiről, szokásairól, mitológiájáról, a kései versek inkább a személyes traumákat, a

sorsba való bezártság keserűségeit igyekeznek kimondani, megszólaltatni. A keresztre feszítés, Auschwitz és a koporsó egyre gyakrabban bukkannak fel, ahogy mondani szokták, előrevetítve Rafi életének tragikus befejezését.

Semmiképpen nem naiv költő. Bár nála is előjön a couleur, a sajátosság felmutatása, főképp amikor egyre rangosabb helyeken mutogatják cigány költőként, alapvetően az emberi létérzés indítja el:

Olyan e város, mint egy földhöz
vert játék.
Megfordíthatatlan múltja lejárt.
Csak a kövek beszélnek róla.
Sosem tudom, mi hiányzik belőle.
Tény és megállapítás között gyalogolok
benne, mint mindig.
Mintha mindenik ember munkába
siető harangozó volna, s hóna alól
elejt egy tányért.
A pogány sorsra haragszom így:
miért kellett szerelmem szeme alá
ráncokat rakni?
Hörpintem a gyász zamatát, s nézem
a messzi Napot:
két kézzel törli a füst. (*Relatív város*)

Ugyanezt a költői alapállást, az emberi állapotnak egyszerű és mégis képekben igen gazdag versvilágát mutatják más versei is, azok is, amelyekben a sorsba való bezártság nyomasztó hangulata jelenik meg.

Kiegészések mindennapjain
bújócskát játszom,
már harminc éve.
S arcom beporosodott pórusait
ülik a megemlékezések.
Így járok tovább a dermesztő télben,
miérték hálás köszönetével.

Tudom, már csak az unokák
mondják rólunk az igazat.

Fiaink csak a fejünkhöz fogják
verni, a sóba mártott szavakat. (*Késő őszi*)

Vagy még inkább, az úgynevezett cigányversekben érhető tetten a fenti állítás:

Gyűlnek egyre a fekete percek.
Gyűlnek egyre a fekete ráncok,
– S fonnak nekem fekete koszorút.

Gyűlnek egyre a fekete gyerekek.
Gyűlnek egyre a fekete szemek,
– S mondják, hogy nem volt cigányháború.

Gyűlnek egyre fekete vágyaim.
Nőnek egyre a fekete álmaim,
– S gyermekeim koporsóm befedik. (*Cigány helyzetállapot*)

Ezekben a „cigányversek”-ben körvonalazódik leginkább az a poétikai szimbólumrendszer, amely az egész életművet áthatja, meghatározza. Olyan kulcsmotívumokról van szó, mint a „fekete”, a „vágy”, a „sodró vágy”, a „forró és vörös vágy”, a „koporsó”, a „kereszt”, az „elmúlás”/„halál”, a „szerelem”, a „test”, a „háború”. Kozmikus, erőteljes képekre törekvő költészet ez, és maga a „törekvés” is hozzátartozik, a tragikus vágy: kimondani a kimondhatatlant.

Bár ne volna, bár ne volna:
Bárcsak őszi szél ne volna.
Zsebre tettem cigányságom,
S átlyukasztom a világot.
Falevelet tettem zsebre:
Gyönyörködjek.
Melegedjek. (*Cigányvágy*)

Rafi öntudatos alkotó, aki bár a verseiben kijelenti, hogy nem próféta, vállalja a „cigány”-szerepet, az öntudatra ébredő cigány költő szerepét, hatni akar környezetére, kibékíteni az ellentéteket, amelyeket magában hord,

amelyek végül őt is felemésztik. Akkor a leginkább sodró erejű ez a költészet, amikor hagyja magát magától sodródni és sodortatni.

Félig halottként él az Isten,
Álmom erősíti, mint bátor.
Tovább megyek, bokáig vérbe
fullad a néma lázongásom.

Nem tudok erős lenni benne.
Mindig más kéne, ami volna.
Búval cseréli ki a kínom.
Megédesít keserű szóval.

Amit teremtett, bennem őrzi.
Úgy, hogy a csontjaim is érzik.
Mikor fekszem sem hagy nyugodtan.
Véremet mindig keseríti.

Kezdem megszokni ősiségem.
Szeretem e nehéz hűséget.
Szárad a fű és újra zöldell.
Várom, hogy mikor vetne véget. (*Második énem*)

Ady Endre

(1877–1919)

A HŐKÖLÉS NÉPE

Ez a hőkölő harcok népe
S mosti lapulása is rávall,
Hogy az úri kiméletlenség
Rásuhintott szíjostorával.

Mindig ilyen volt: apró khánok
Révén minden igának barma,
Sohse harcolt még harcot végig,
Csak léhán és gyáván kavarta.

Erőt mutattak, erőt látott,
Vertnek született, nem verőnek.
Önerejét feledte mindig,
Sohse szegzett erőt erőnek.

Betyár urai így nevelték,
Nem rúg vissza, csak búsan átkoz
S ki egyszer rugott a magyarba,
Szinte kedvet kap a rugáshoz.

Ma is itt ül lomhán, petyhüdten,
Fejét, jussát, szívét kobozzák
S ha néhányan nem kiáltoznánk,
Azt se tudná, hogy őt pofozzák.

Csak a Csodák-Ura meglátná
Végre ezt a szánalmas népet,

Adna neki csak egy dárdányi,
Úri, kis kiméletlenséget.

Hogy néhány maradt sereghajtó
Törötten, fogyva azt ne vallja:
Ezért a népért ugyis mindegy,
Ebsorsot akar, hát – akarja.

(Ki látott engem? 1914)

NÉVJEGY

" Talán csak az előző este vanatkámul
beszapó migren, és az azt követő, félkörben
hánykolódva töltött éjjel utóhatása volt,
hogy a hajnali madárismerget elszelketlen,
caféigbesett üvöltésnek érte. "

Kruszka Dea

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)265-267091; 0040-(0)365-801946; Telefax és üzenetrögzítő: 0040-(0)265-267087; E-mail: lato@lato.ro; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 96, fél évre 48, negyedévre 24 lej. Külföldi olvasóinknak egy évre 35 EURO, tengerentúlra 45 USD. Előfizetéseket a szerkesztőségben veszünk föl.

ISSN 1220-5982